STUDIEREA ARHIVELOR SECURITĂȚII

Un sfert de veac de urmărire:

DOCUMENTE DIN DOSARELE SECRETE ALE *Generalului* NICOLAE RĂDESCU

editura enciclopedică

„Nu ne interesează regimul pe care Sovietele înțeleg să ți-l dea. Le privește. Noi însă nu voim comunism, voim să fim lăsați să ne trăim viața așa cum o înțelegem noi, fără să supărăm pe nimeni și fără să ne amestecăm acolo unde nu este treaba noastră.

O pretenție mai legitimă și mai puțin supărătoare nu poate fi. În clipa în care această firească pretenție a noastră ar fi satisfăcută, totul s-ar schimba ca prin farmec.

Iată dar la ce se reduce acum [ceea] ce guvernul Groza vrea să facă să se creadă că ar fi ostilitate față de Soviete.

Pentru ajungerea la rezultatul care să pună capăt oricărei încordări, poporul românesc nu cere decât un singur lucru: un guvern neutru care, sub control aliat, să garanteze alegeri libere. Guvernul care va ieși din alegeri, oricare va fi el, țara îl va accepta fără murmur“ .

„Din tot ceea ce se petrece în țară se desprinde, în mod limpede, urmărirea în mod metodic a unui plan care, cu strictețe aplicat, să dea prilej să se producă nemulțumiri și dezordini, iar în final, haosul și anarhia să devină suportul unei revoluții comuniste, căreia să-i urmeze proiectata „republică românească“ înglobată la U.R.S.S.“.

„Iar dacă din scurta mea guvernare n-ar rămâne decât această înviorare a conștiinței naționale și a credinței într-o schimbare în bine, sunt mulțumit. Poporul se timorase. Prin câteva cuvântări vibratoare, indignate și cu hotărâre spuse, amorțeala a fost risipită“.

Generalul Nicolae Rădescu

EDITORII

Monica Grigore — Licențiată în istorie, Universitatea din București (1998); consilier superior în cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității; masterand în istorie, Université de Montréal; coautor al lucrării „Membrii C.C. al P.C.R. (1945–1989). Dicționar" (în curs de apariție).

Oana Ionel — Licențiată în istorie, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași (1999); bursier Erasmus, „Università degli Studi di Bari" — Italia (2000); studii aprofundate, Universitatea „Al. I. Cuza" din iași (2001); doctorand în istorie, Universitatea din București; consilier asistent în cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității; coautor al lucrării „Membrii C.C. al P.C.R. (1945–1989). Dicționar" (în curs de apariție).

Dragoș Marcu — Licețiat în istorie, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași (1999); licețiat în drept, Universitatea din București (2002); masterat în Istoria Sud-Estului Europei, Universitatea din București (2001); doctorand în istorie, Universitatea din București; consilier principal în cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

Consiliul Național
pentru Studierea Arhivelor Securității

UN SFERT DE VEAC DE URMĂRIRE: DOCUMENTE DIN DOSARELE SECRETE ALE GENERALULUI NICOLAE RĂDESCU

Documente selectate și editate de:
MONICA GRIGORE, OANA IONEL, DRAGOȘ MARCU
Studiu introductiv de
Prof. univ. dr. GHEORGHE ONIȘORU

EDITURA ENCICLOPEDICĂ
București, 2004

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Un sfert de veac de urmărire: documente din dosarele secrete ale generalului N. Rădescu / ed.: Monica Grigore, Oana Ionel, Dragoș Marcu; studiu introductiv: Gheorghe Onișoru. – București: Editura Enciclopedică, 2004

I.S.B.N.: 973–45–0476–2

I. Grigore, Monica (ed.)
II. Ionel, Oana (ed.)
III. Marcu, Dragoș (ed.)
IV. Onișoru, Gheorghe (studiu introductiv)

94(498) "19" Rădescu, N.
342.51(498) "1944/1945"
929 Rădescu, N.

Lucrarea apare cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor

Lucrarea apare cu sponsorizarea
S.C. NEXTROM International Co. S.R.L. București

STUDIU INTRODUCTIV

Generalul Nicolae Rădescu a rămas în istorie ca fiind ultimul președinte anticomunist al Consiliului de Miniștri, guvernarea sa precedând momentul 6 martie 1945. Cele trei luni decisive în care Rădescu și-a asumat dificila misiune de a conduce un cabinet de coaliție, la care participau miniștri reprezentând Partidul Național Țărănesc, Partidul Național Liberal și Frontul Național Democrat, au pus în lumină voința fermă a generalului de a salva democrația și țăria lui de caracter de a înfrunta deschis comunismul aflat în plină ascensiune, sub protecția trupelor Armatei Roșii[1].

Firea nonconformistă a lui Nicolae Rădescu îl condusese deja spre conflicte cu cei care conduceau țara. Astfel, el era în atenția organelor Siguranței Statului încă din 1934[2], nefiind agreat de regele Carol II și datorită relațiilor sale cu mișcarea legionară, mai precis cu gruparea Stelescu. De altfel, chiar liderii Gărzii de Fier luaseră la un moment dat decizia de a-l condamna la moarte tocmai pentru sprijinul dat lui Stelescu.

O altă inițiativă a lui Rădescu se va produce în timpul guvernării Antonescu. În urma unui discurs rostit de reprezentantul Germaniei la București, baronul Manfred von Killinger, la sala „Aro", generalul îi va adresa o scrisoare, la 7 septembrie 1941, în care va avea curajul să-și susțină critica față de regim în ceea ce privea continuarea războiului dincolo de Nistru[3]. Consecința a fost internarea lui Rădescu în lagărul de la Tg. Jiu.

În aceste condiții, numele generalului era avut în vedere cu prilejul tatonărilor politice ce au premers actului de la 23 august 1944. Având imaginea publică a unui om

---

[1] Vezi pe larg monografia lui Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu,* București, 1996. Asupra intervalului decembrie 1944—martie 1945 vezi și Gheorghe Onișoru, *Preliminarii politice la 6 martie 1945. Activitatea guvernului Rădescu,* în „Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol Iași", tom XXXII/1995, p. 133–146.

[2] Conform documentelor 26 și 27.

[3] Vezi documentul 69.

care se opusese tentațiilor totalitare, Rădescu va fi rechemat în rândul cadrelor active, cu gradul de general de corp de armată, la 15 octombrie 1944[4]. Mai mult, suveranul îi va încredința dificila poziție de șef al Marelui Stat Major într-o vreme extrem de tulbure, când comportamentul și abuzurile trupelor sovietice riscau să arunce România în haos.

Totuși generalul simțea că poate să se implice mai mult în viața politică, motiv pentru care el va accepta însărcinarea regelui de a forma un nou guvern la 25 octombrie[5]. Cu toate că misiunea a eșuat, pentru moment fiind preferat tot generalul Constantin Sănătescu, pentru Rădescu a fost un bun antrenament, întrucât criza politică a reizbucnit repede la București, astfel că, la 2 decembrie 1944, regele Mihai îl va chema din nou pentru a-i solicita să încerce formarea unui Cabinet de uniune națională.

După mai multe runde de negocieri, la 6 decembrie 1944 își începea activitatea ultimul guvern de coaliție autentică din România, aflată în pragul instaurării dictaturii comuniste. Acesta era bazat pe paritatea dintre trei forțe: Partidul Național Țărănesc, Partidul Național Liberal și Frontul Național Democrat[6]. Misiunea cabinetului Rădescu se anunța ca fiind una practic imposibilă, în condițiile în care eforturile generalului de a reinstaura ordinea în țară erau sabotate chiar din interiorul executivului de către comuniști și aliații lor, în primul rând de Frontul Plugarilor, care avea misiunea de a crea o stare explozivă în mediul rural. De aceea, cu toate că Rădescu a preluat și Ministerul de Interne, revendicat vehement de comuniști pentru reprezentantul lor Teohari Georgescu, măsurile preconizate la nivelul guvernului nu puteau fi transpuse în practică.

Nu ne propunem să insistăm aici asupra celor trei luni de guvernare care, de altfel, sunt bine reprezentate prin documente reproduse în volum. Dorim să subliniem doar faptul că Rădescu s-a remarcat din nou printr-o poziție fermă în fața agresiunii comuniste, având curajul chiar în ședință a Consiliului de Miniștri, la 16 februarie 1945, să afirme:

„Dacă se continuă, după avertismentul pe care îl dau, vă spun cuvânt mare: împingeți țara la război civil.

Nu provoc pe nimeni.

---

[4] Decretul regelui Mihai publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 242, 19 octombrie 1944, p. 6.746.

[5] Pentru o analiză a vieții politice din România în toamna anului 1944 vezi, pe larg, Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România, 1944–1947*, București, 1996.

[6] Pentru componența guvernului vezi Arhiva Națională Istorică Centrală, fond Casa Regală Mihai, dosar 56/1944, f. 12–13. Decretul regal de numire a fost publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 283 bis, 6 decembrie 1944, p. 7.957.

Însă în situația pe care o am, mă voi opune din toate puterile și, dacă este nevoie să ajungem la război civil, îl voi face, domnilor, oricare va fi rezultatul"[7].

Rădescu nu s-a limitat la vorbe, încercând să se adreseze populației pentru a explica starea de lucruri. El a luat cuvântul la radio, la 24 februarie 1945, în urma violentelor incidente din Piața Palatului, și i-a atacat pe comuniști în termeni foarte duri, motiv pentru care sindicatul tipografilor, controlat de F.N.D., a interzis publicarea discursului în presa de a doua zi. Toate acestea au condus la iritarea sovieticilor, Stalin trimițându-l la București pe adjunctul ministrului de externe, Andrei Ianuarevici Vâșinski. În urma cererii exprese a emisarului rus, Regele Mihai era forțat să primească demisia lui Nicolae Rădescu la 28 februarie 1945[8].

Pentru bătrânul general, născut în 1876, a urmat o perioadă dificilă. Urmărit de comuniști, el s-a refugiat la ambasada Marii Britanii la București, reușind să se sustragă vexațiunilor regimului. Până la 15 iunie 1946, Rădescu a fost urmărit continuu, astfel că evadarea spectaculoasă către Cipru nu a făcut decât să-i redea libertatea. Cu toate că avea 70 de ani când a sosit în lumea liberă, Nicolae Rădescu s-a afirmat ca un adevărat catalizator al exilului, prestigiul său fiind pus în slujba apărării intereselor României. Perioada mai puțin cunoscută a evadării și exilului este, de asemenea, bine reprezentată în volumul de față.

Printr-o fericită întâmplare, de pe urma căreia beneficiază în primul rând cercetătorii și cei care doresc să cunoască adevărul istoric, nuanțând perioade, evenimente sau rolul unor personalități, însemnările personale ale generalului Nicolae Rădescu se găsesc astăzi în Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Pe baza celor descoperite de Securitate în primăvara anului 1964 în casa doamnei Aura Sachelarie, nepoata fostului premier, s-a format dosarul Informativ 121, conform actualei cote de la C.N.S.A.S., care cuprinde însemnări ale lui Rădescu ce tratează evenimentele din 1944 și 1945.

Acest dosar, în mai multe volume, este completat de cel în anchetă, P. 18, documentele inserate oferind informații foarte importante asupra unor evenimente precum relațiile lui Rădescu cu Carol II, legăturile cu Mihail Stelescu, conducătorul unei grupări rupte din mișcarea legionară, „Cruciada Românismului", scrisoarea către Manfred von Killinger din 7 septembrie 1941, care a dus la internarea generalului în lagărul de la Tg. Jiu. Desigur, nu lipsesc referiri la preliminariile politice ale actului de la 23 august 1944, la viața politică din România „democrat-populară", la fuga și exilul lui Rădescu.

Volumul pe care-l editățm este completat și de un alt dosar referitor la Nicolae Rădescu, provenit din Arhiva Serviciului de Informații Externe, având în arhiva noastră

---

[7] Stenograma reprodusă în documentul 149.

[8] Pe larg, Radu Ciuceanu, Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Vitalie Văratec, *Misiunile lui Andrei I. Vâșinski în România. Din istoria relațiilor româno-sovietice, 1944–1946. Documente secrete*, București, 1997.

cota S.I.E. 21. Aceasta oferă detalii mai ales asupra pregătirii și realizării spectaculoasei evadări a generalului cu un avion în direcția Cipru[9].

Decizia Curții Supreme de Justiție din 17 ianuarie 2000, prin care erau anulate sentințele justiției comuniste în lotul Mișcării Naționale de Rezistență, avându-l în frunte pe generalul Aurel Aldea, iar în lot și pe generalul Nicolae Rădescu, încheie în mod firesc volumul. Parcurgându-l, atât specialiștii, cât și publicul larg, vor avea posibilitatea să-și întregească imaginea asupra instaurării comunismului în România, dar și asupra unuia dintre cei care au avut tăria să înfrunte noul sistem cu prețul exilului. La câteva luni după reabilitare (17 ianuarie 2000), Nicolae Rădescu a fost reînhumat în capela familiei de la cimitirul Bellu din București, ca urmare a unei intervenții guvernamentale.

Publicarea de către C.N.S.A.S. a volumului de față, dedicat unei mari personalități care s-a opus instaurării totalitarismului comunist în România, este mai mult decât rezultatul unui efort de cercetare. Este, în primul rând, un act de restituire a unei pagini de istorie și, nu în ultimul rând, un omagiu adus unei mari personalități: generalul Nicolae Rădescu.

Decembrie 2003
Prof. univ. dr. GHEORGHE ONIȘORU

[9] Acest dosar a stat la baza studiului publicat de Meda Gavriluț și Gheorghe Onișoru, *La începutul războiului rece: evadarea și exilul generalului Rădescu,* în volumul *Un destin și o viață*, Institutul Național pentru Studierea Totalitarismului, 2003, p. 268–281.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Documentele din acest volum, selectate din Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității – fond Informativ, dosar nr. 121 / 7 volume, fond Penal, dosar nr. 18 / 94 de volume și fond S.I.E., dosar nr. 21 / 2 volume – au fost organizate de către editori în două părți, intitulate generic *Manuscrise* și *Documente*.

Prima parte prezintă o serie de însemnări și diverse scrisori, din perioada 1933–1937 și cea imediat următoare guvernării, până la plecarea generalului Nicolae Rădescu din țară (17 iun. 1946). Documentele din această primă parte au fost descoperite de Securitate abia la 6 apr. 1964, în urma unei percheziții la domiciliul nepoatei generalului, Aura Sachelarie. Majoritatea însemnărilor au fost făcute pe file volante, nenumerotate, cu antetul: Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale — Direcția Cabinetului, Ministerul Sănătății și Ministerul Afacerilor Interne — Cabinetul Ministrului. Documentul nr. 16, deși dactilografiat, a fost inclus de editori în prima parte a volumului deoarece a fost redactat de generalul Nicolae Rădescu în aceeași manieră cu manuscrisele propriu-zise. Editorii au ordonat aceste documente tematic și cronologic (deși nedatate, manuscrisele au oferit anumite indicii pentru o datare relativă, marcată prin paranteze drepte). Temele în jurul cărora au fost grupate documentele sunt: guvernarea Nicolae Rădescu (documentele nr. 1–6), guvernarea Petru Groza (documentele nr. 6–11), relațiile cu U.R.S.S. (documentele nr. 12–17), propuneri privind politica internă și externă a României (documentele nr. 18–19), discursuri către tineri (documentele nr. 20–21) și varia (documentele nr. 22–26).

Partea a doua cuprinde documente întocmite atât de Siguranța Statului cât și de Securitate în perioada 1934–1953, precum și unele informații din exil. Ele prezintă — în stilul caracteristic serviciilor secrete — atât opiniile și atitudinile politice ale generalului Nicolae Rădescu cât și reacțiile principalilor factori politici ai momentului.

Pentru a oferi o mai bună privire de ansamblu, editorii au optat pentru republicarea unor documente. Astfel, documentele nr. 69, 150, 151, 152 și 153 au fost publicate parțial sau integral în Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, 1996. Documentul nr. 124 a fost publicat în ziarul „Scânteia", an I, nr. 79, din 9 decembrie 1944. Documentul nr. 142 a fost publicat în Dinu C. Giurescu, *Cum a fost înlăturat guvernul Rădescu,* în „Magazin istoric", XXVII, nr. 2 (311), februarie 1993, p. 24–28 și parțial în Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, 1996. Documentele nr. 153, 178, 200, 215, 218, 253 au fost publicate în *Cartea Albă a Securității*, vol. 1, editat de Serviciul Român de Informații în anul 1997. Documentele nr. 142 și 153 au fost publicate în *România viața politică în documente 1945*, București, 1994. Documentele nr. 161, 187 și 222 au fost publicate în Florica Dobre, Alesandru Duțu, *Distrugerea elitei militare sub regimul ocupației sovietice în România*, vol. 1, *29 august 1944–28 decembrie 1946*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000. Documentele nr. 187 și 224 au fost publicate în Alesandru Duțu, Florica Dobre, *Drama generalilor români (1944–1964)*, București, 1997. Documentul nr. 224 a fost publicat în Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, vol. 2, Editura Vremea, București, 2002. Documentul nr. 241 a fost publicat în Nicolae Rădescu, *Munca forțată în România*, cuvânt înainte de M. Fărcășanu, traducere din engleză de Ruxandra Mihăilă, Editura Jurnalul Literar, București, 2000.

În editarea documentelor s-a respectat textul original, care a fost redat cât mai fidel. Au fost făcute doar modificări impuse de normele ortografice actuale, greșelile evidente de dactilografiere fiind corectate. Sublinierile au fost redate prin scriere cursivă. Intervențiile editorilor în text sunt semnalate prin paranteze pătrate, cu excepția întregirii cuvintelor privind gradele militare. Adnotările pe marginea documentelor sunt redate prin litere cursive, iar numele de persoane apărute greșit au fost corectate prin confruntarea mai multor surse. În partea finală a volumului am scanat unele din aceste documente (scrise de generalul Nicolae Rădescu sau adresate acestuia). Observațiile editorilor au fost inserate ca note de subsol.

Dintre documentele inedite se remarcă mai ales *Însemnările*, valoroase mărturii, care nu numai că redau îndeaproape evenimentele, dar consacră personalitatea generalului, confirmând cuvintele profetice ale mareșalului Averescu din momentul aderării lui Nicolae Rădescu la Partidul Poporului, în februarie 1933: *Sunt convins că și pe teren politic generalul Rădescu va fi ceea ce a fost pe teren militar: un element distins și un caracter de toată nădejdea.*

Dorim să mulțumim pentru sprijin și observații doamnei Florica Dobre și domnilor Prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru, Prof. univ. dr. Andrei Pippidi și Silviu B. Moldovan.

Mulțumiri îndeosebi domnului Claudiu Secașiu pentru îndrumările oferite cu generozitate pe tot parcursul elaborării acestui volum.

Pentru a oferi o mai bună privire de ansamblu, editorii au optat pentru republicarea unor documente. Astfel, documentele nr. 69, 150, 151, 152 și 153 au fost publicate parțial sau integral în Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, 1996. Documentul nr. 124 a fost publicat în ziarul „Scânteia", an I, nr. 79, din 9 decembrie 1944. Documentul nr. 142 a fost publicat în Dinu C. Giurescu, *Cum a fost înlăturat guvernul Rădescu*, în „Magazin istoric", XXVII, nr. 2 (311), februarie 1993, p. 24–28 și parțial în Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, 1996. Documentele nr. 153, 178, 200, 215, 218, 253 au fost publicate în *Cartea Albă a Securității*, vol. 1, editat de Serviciul Român de Informații în anul 1997. Documentele nr. 142 și 153 au fost publicate în *România viața politică în documente 1945*, București, 1994. Documentele nr. 161, 187 și 222 au fost publicate în Florica Dobre, Alesandru Duțu, *Distrugerea elitei militare sub regimul ocupației sovietice în România*, vol. 1, *29 august 1944–28 decembrie 1946*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000. Documentele nr. 187 și 224 au fost publicate în Alesandru Duțu, Florica Dobre, *Drama generalilor români (1944–1964)*, București, 1997. Documentul nr. 224 a fost publicat în Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, vol. 2, Editura Vremea, București, 2002. Documentul nr. 241 a fost publicat în Nicolae Rădescu, *Munca forțată în România*, cuvânt înainte de M. Fărcășanu, traducere din engleză de Ruxandra Mihăilă, Editura Jurnalul Literar, București, 2000.

În editarea documentelor s-a respectat textul original, care a fost redat cât mai fidel. Au fost făcute doar modificări impuse de normele ortografice actuale, greșelile evidente de dactilografiere fiind corectate. Sublinierile au fost redate prin scriere cursivă. Intervențiile editorilor în text sunt semnalate prin paranteze pătrate, cu excepția întregirii cuvintelor privind gradele militare. Adnotările pe marginea documentelor sunt redate prin litere cursive, iar numele de persoane apărute greșit au fost corectate prin confruntarea mai multor surse. În partea finală a volumului am scanat unele din aceste documente (scrise de generalul Nicolae Rădescu sau adresate acestuia). Observațiile editorilor au fost inserate ca note de subsol.

Dintre documentele inedite se remarcă mai ales *Însemnările*, valoroase mărturii, care nu numai că redau îndeaproape evenimentele, dar consacră personalitatea generalului, confirmând cuvintele profetice ale mareșalului Averescu din momentul aderării lui Nicolae Rădescu la Partidul Poporului, în februarie 1933: *Sunt convins că și pe teren politic generalul Rădescu va fi ceea ce a fost pe teren militar: un element distins și un caracter de toată nădejdea.*

Dorim să mulțumim pentru sprijin și observații doamnei Florica Dobre și domnilor Prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru, Prof. univ. dr. Andrei Pippidi și Silviu B. Moldovan.

Mulțumiri îndeosebi domnului Claudiu Secașiu pentru îndrumările oferite cu generozitate pe tot parcursul elaborării acestui volum.

LISTĂ DE ABREVIERI

A.C.N.S.A.S. – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
A.R.L.U.S. – Asociația Română pentru Legături cu Uniunea Sovietică
A.S.A.M. – Administrația Comercială a Stabilimentelor Industriale ale Aeronauticii Militare
C.C. – Comitetul Central
C.D. – Corpul Detectivilor
C.F.R. – Căile Ferate Române
C.J.M. – Codul Justiției Militare
C.N. – Comitetul Național
C.P. – Cod Penal
D.G.P. – Direcția Generală a Poliției
F.N.D. – Frontul Național Democrat
G.S. – Graiul Sângelui
H.A.I. – Haiducii lui Avram Iancu
M.A.N. – Marea Adunare Națională
M.A.S. – Ministerul Afacerilor Străine
M.N.R. – Mișcarea Națională de Rezistență
M.S.(R.) – Majestatea Sa (Regele/Regina)
M.S.M. – Marele Stat Major
N.S.D.A.P. – Partidul Național Socialist Muncitoresc din Germania
N.K.V.D. – Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne
N.Y. – New York
P.C.R. – Partidul Comunist Român
P.M.R. – Partidul Muncitoresc Român
P.N.L. – Partidul Național Liberal
P.N.Ț. – Partidul Național Țărănesc
P.P.C. – Prefectura Poliției Capitalei
P.S.D. – Partidul Social Democrat
P.T.T. – Poștă, Telegraf, Telefon
S.S.I. – Serviciul Special de Informații
U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
U.S.A. – Statele Unite ale Americii

LISTA DOCUMENTELOR

Partea I – Manuscrise

1. 1964 aprilie 6.
Notă explicativă privind descoperirea unor manuscrise ale generalului Nicolae Rădescu în casa nepoatei sale, Aura Sachelarie.

2. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre formarea guvernului.

3. [1945, după 6 martie].
Tratativele dintre generalul Nicolae Rădescu și comuniști pentru formarea guvernului.

4. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre relațiile cu F.N.D.

5. [1945, noiembrie ?].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre guvernarea sa și perioada următoare.

6. [1945, noiembrie].
Scrisoare a generalului Nicolae Rădescu către delegatul american la București, Mark Ethridge.

7. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre atitudinea comuniștilor față de legionari.

8. [1945, după 23 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre reforma agrară.

9. [1945, aprilie?].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre legea privind criminalii de război.

10. [1945, după aprilie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre diviziile românești formate din prizonieri de război.

11. [1945, iunie?].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre judecarea criminalilor de război.

12. [1945, martie].
Scrisoare a generalului Nicolae Rădescu către A.I. Vâșinski.

13. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre implicarea Uniunii Sovietice în afacerile interne ale României.

14. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre relațiile României cu Uniunea Sovietică.

15. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre relațiile cu oficiali din Uniunea Sovietică.

16. [1945, după 8 noiembrie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre implicarea Uniunii Sovietice în treburile interne ale României și despre situația țării.

17. [1945, sfârșitul anului].
Scrisoare a generalului Nicolae Rădescu către ambasadorul sovietic la București, Kavtaradze.

18. [1945, după 6 martie].
Însemnări ale generalului Nicolae Rădescu despre măsurile ce ar trebui adoptate în politica internă și externă a României.

19. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre dezvoltarea satelor.

20. [1935–1937].
Cuvântarea generalului Nicolae Rădescu ținută în fața studenților din Cluj.

21. [1935–1937].
Cuvântare a generalului Nicolae Rădescu pentru tineri.

22. 1933 septembrie.
Discuții Rădescu - Maniu privind politica Regelui Carol al II-lea.

23. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre împrejurările în care a cerut azil la Legația Marii Britanii și modul în care a fost tratat aici.

24. [1945, după 6 martie].
Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre problema evreiască.

25. 1945 august 15.

Scrisoare adresată Regelui Mihai I de către generalul Nicolae Rădescu cu privire la sărbătorirea zilei de 23 august 1945.

26. 1945 octombrie 23.

Scrisoare adresată de generalul Nicolae Rădescu lui Constantin Titel Petrescu.

Partea a II-a – Documente

27. 1933 februarie 18.

Adeziunea generalului Nicolae Rădescu la Partidul Poporului, publicată în ziarul „Îndreptarea".

28. 1934 ianuarie 10.

Notă privind filajul casei generalului Nicolae Rădescu.

29. 1934 noiembrie 2.

Ordin al Direcției Generale a Poliției către mai multe puncte de frontieră referitor la ținerea evidenței intrărilor și ieșirilor din țară ale generalului Nicolae Rădescu.

30. 1935 februarie 22.

Notă despre legăturile generalului Nicolae Rădescu cu ofițeri în rezervă.

31. 1935 februarie 23.

Notă privind atitudinea generalului Nicolae Rădescu față de afacerea Škoda.

32. 1935 februarie 23.

Notă privind discuțiile purtate de profesorul Marin Ștefănescu, generalul Constantin Dragu și generalul Nicolae Rădescu cu Iuliu Maniu, despre formarea unui „Front Național".

33. 1935 martie 5.

Declarațiile generalului Nicolae Rădescu despre campania din Ardeal a asociației „Cultul Patriei" și despre intențiile acestei organizații.

34. 1935 martie 14.

Notă privitoare la discuțiile dintre generalul Nicolae Rădescu și Gheorghe Brătianu despre alegerile parțiale din data de 12 aprilie 1935.

35. 1935 martie 19.

Notă despre ședința săptămânală a asociației „Cultul Patriei", secțiunea tineret și distribuirea publicației clandestine „Crezul nostru".

36. 1935 aprilie 13.

Notă referitoare la plecarea generalului Nicolae Rădescu în Italia.

37. 1935 aprilie 18.

Notă privind plecarea generalului Nicolae Rădescu în străinătate pentru a discuta cu mareșalul Averescu despre I. Gh. Stoian.

38. 1935 aprilie 26.

Notă despre impresiile generalului Nicolae Rădescu comunicate fruntașilor averescani și georgiști, la întoarcerea din străinătate.

39. 1935 mai 8.

Notă despre urmărirea de către Poliție a generalului Nicolae Rădescu, înainte de plecarea din țară și în timpul ședерii sale în străinătate.

40. 1935 mai 25.

Notă referitoare la acțiunea Frontului Constituțional în legătură cu sărbătorirea Restaurației.

41. 1935 mai 29.

Notă privind discuțiile purtate de Mihail Stelescu și Constantin Caragea cu generalul Nicolae Rădescu despre organizarea studenților care urmau să secondeze acțiunea Frontului Constituțional.

42. 1935 iunie 5.

Notă despre intenția asociației „Cultul Patriei" de a organiza o manifestație împotriva guvernului cu ajutorul preoților nemulțumiți de salarii.

43. 1935 iunie 12.

Relatare despre spionarea generalului Nicolae Rădescu prin intermediul unei chiriașe de-a sa.

44. 1935 octombrie 22.

Notă privitoare la discuțiile generalului Sârbu și colonelului Brătoianu cu generalul Rădescu despre Regele Carol al II-lea și acțiunea organizată de „Cultul Patriei" pentru înlăturarea sa.

45. 1935 noiembrie 12.

Discuțiile dintre generalul Nicolae Rădescu și profesorul Marin Ștefănescu despre încercarea de eliberare a lui Mihail Stelescu și despre activitatea grupului „Cruciada Românismului" pe timpul lipsei de la conducere a șefului său.

46. 1935 noiembrie.

Notă din ziarul grecesc „To Proi" privind arestarea generalului Rădescu, a doctorului Gerota și a avocatului Vasiliu-Cluj, de către Siguranța Statului.

47. 1935 noiembrie 19.

Notă despre supravegherea generalului Nicolae Rădescu.

48. 1935, decembrie 4

Notă referitoare la nemulțumirea generalului Nicolae Rădescu față de acțiunea Frontului Constituțional.

49. [1935].

Notă despre atitudinea generalului Nicolae Rădescu în legătură cu afacerea Skoda.

50. [1935].

Notă despre intenția generalului Nicolae Rădescu de a-l înfrunta pe Corneliu Codreanu.

51. 1936 martie 3.

Notă despre acțiunile preconizate împotriva camarilei de către Gheorghe Brătianu și candidatura generalului Nicolae Rădescu pentru locul de deputat al circumscripției Arad.

52. 1936 martie 6.

Notă despre campania electorală pe care o va duce generalul Nicolae Rădescu pentru alegerile de la Arad.

53. [1936 iulie].

Notă despre călătoria generalului Nicolae Rădescu în județul Arad cu intenția de a trece frontiera în Ungaria și a expedia o scrisoare Reginei Maria și întâlnirile pe care le-a avut în regiune.

54. 1936 iulie 18.

Notă informativă despre preluarea conducerii „Cruciadei Românismului" de către generalul Nicolae Rădescu.

55. [1936].

Notă despre nemulțumirea comandamentului legionar provocată de legăturile dintre generalul Nicolae Rădescu și Mihail Stelescu.

56. 1936 august 26.

Articol al generalului Nicolae Rădescu despre demisia generalului Moruzi din armată, nepublicat din cauza cenzurii.

57. 1936 octombrie 16.

Notă privind nehotărârea generalului Nicolae Rădescu de a prelua conducerea „Cruciadei Românismului".

58. 1936 noiembrie 17.

Notă despre acțiunea generalului Nicolae Rădescu de a grupa în jurul mareșalului Alexandru Averescu asociațiile patriotice cu scopul de a schimba starea de lucruri din țară.

59. 1936 noiembrie 29.

Notă despre intenția generalului Nicolae Rădescu de a organiza o rezistență față de acțiunile „echipelor morții".

60. [1936].

Notă despre hotărârea înființării unui „Comitet contra Ucigașilor" condus de generalul Nicolae Rădescu.

61. 1937 aprilie 2.

Notă despre legăturile generalului Nicolae Rădescu cu profesorul Forțu și intenția acestuia de a pregăti o broșură de defăimare a Regelui.

62. 1937 aprilie 26.

Notă privind atitudinea generalului Rădescu referitoare la suspendarea profesorului Forțu.

63. 1937 aprilie 26.

Notă referitoare la opiniile generalului Nicolae Rădescu față de Garda de Fier.

64. 1937 mai 26.

Notă despre vânzarea unui apartament Reginei Maria de către generalul Nicolae Rădescu.

65. 1937 iunie 3.

Notă despre criza de guvern și intențiile Regelui de a trece la o guvernare dictatorială.

66. 1937 iunie 3.

Notă despre opiniile generalului Nicolae Rădescu referitoare la mareșalul Alexandru Averescu.

67. [1937].

Notă privind amânarea executării generalului Nicolae Rădescu de către Garda de Fier.

68. [1937].

Notă despre intenția Regelui de a instaura dictatura cu ajutorul Gărzii de Fier și concepția generalului Nicolae Rădescu despre aceasta.

69. 1939 februarie 2.

Notă despre cadoul trimis cu ocazia Anului Nou generalului Nicolae Rădescu de Regele Carol al II-lea.

70. [1941 septembrie 7].

Scrisoare adresată de generalul Nicolae Rădescu lui Manfred von Killinger, ca răspuns la cuvântarea ținută de acesta la sala „Aro".

71. 2 octombrie 1941.

Notă despre reacția Legației Statelor Unite și a Partidului Național Țărănesc față de generalul Rădescu după trimiterea scrisorii adresate lui von Killinger.

72. 1941 octombrie 10.

Notă privitoare la reacția Legației Statelor Unite față de scrisoarea generalului Rădescu către von Killinger.

73. 1941 octombrie 22.

Adresă a Prefecturii Poliției Capitalei către comandantul Lagărului de la Tg. Jiu, prin care se face cunoscută internarea generalului Nicolae Rădescu în lagăr.

74. 1941 octombrie 23.

Adresă a Lagărului de la Tg. Jiu către Prefectura Poliției Capitalei, prin care se confirmă internarea generalului Nicolae Rădescu.

75. 1941 octombrie 27.

Adresă a Prefecturii Poliției Capitalei către Ministerul Afacerilor Interne, prin care se anunță internarea generalului Nicolae Rădescu în Lagărul de la Tg. Jiu.

76. 1942 ianuarie 15.

Adresă a Ministerului Afacerilor Interne către Direcțiunea Generală a Poliției, prin care se aprobă cererea generalului Nicolae Rădescu de transformare a pedepsei de internare în Lagărul de la Tg. Jiu cu aceea de domiciliu forțat în aceeași localitate.

77. 1942 ianuarie 21.

Adresă a Direcțiunii Generale a Poliției către Lagărul de la Tg. Jiu, prin care se anunță aprobarea cererii generalului Nicolae Rădescu de transformare a pedepsei în domiciliu forțat în Tg. Jiu.

78. 1942 februarie 6.

Adresă a Direcțiunii Generale a Poliției către Ministerul Afacerilor Interne, prin care se face cunoscut faptul că generalul Nicolae Rădescu nu acceptă domiciliul obligatoriu în orașul Tg. Jiu.

79. 1942 februarie 19.

Adresă a Ministerului Afacerilor Interne către Direcțiunea Poliției de Siguranță, prin care se comunică hotărârea că generalul Nicolae Rădescu este liber să-și aleagă forma de detenție.

80. 1942 mai 23.

Adresă a Ministerului Afacerilor Interne către Direcțiunea Generală a Poliției, prin care se anunță aprobarea cererii generalului Nicolae Rădescu de a pleca la Băile Herculane pentru 60 de zile.

81. [1942 august 2].

Adresă a Detașamentului de Poliție Băile Herculane către Direcțiunea Generală a Poliției, prin care se prezintă atitudinea generalului Nicolae Rădescu pe timpul șederii sale la Băile Herculane.

82. 1942 septembrie 29.

Adresă a Lagărului de Internați Politici Tg. Jiu către Direcțiunea Generală a Poliției, prin care se anunță eliberarea din lagăr a generalului Nicolae Rădescu și a lui Eugen Titeanu și adresele la care se vor stabili în București.

83. 1942 octombrie 1.

Notă despre susținerea lui Iuliu Maniu de către generalul Nicolae Rădescu.

84. 1942 octombrie 2.

Notă despre o scrisoare a generalului Nicolae Rădescu către Mihai Antonescu, în care protestează față de angajamentele luate la Berlin de mareșalul Antonescu.

85. 1942 noiembrie 17.

Notă despre o scrisoare adresată mareșalului Ion Antonescu, în care generalul Nicolae Rădescu insistă să nu se mai trimită trupe pe front.

86. 1942 noiembrie 19.

Notă despre afirmațiile generalului Nicolae Rădescu în legătură cu reîntoarcerea Regelui Carol al II-lea în țară.

87. 1942 noiembrie 25.

Notă despre misiunea încredințată de Iuliu Maniu generalului Nicolae Rădescu.

88. 1942 decembrie 11.

Proces-verbal al percheziției efectuate la domiciliul generalului Nicolae Rădescu.

89. 1942 decembrie 16.
Notă despre contactele generalului Nicolae Rădescu după descinderea de la domiciliul său.

90. 1943 ianuarie 25.
Notă despre consfătuirea dintre generalul Rădescu și prietenii săi despre situația frontului și trimiterea maiorului Beleuță în țară pentru a face cunoscute opiniile generalului.

91. 1943 februarie 4.
Notă despre înțelegerea dintre generalul Rădescu, Brătianu și Maniu asupra colaborării la conducerea țării.

92. 1943 februarie 15.
Notă despre discuțiile dintre generalul Nicolae Rădescu și Iuliu Maniu și despre o proiectată vizită în Ardeal a generalului.

93. 1943 februarie 17.
Notă despre alertarea rezidenților și informatorilor Siguranței Statului în legătură cu vizita generalului Nicolae Rădescu în Ardeal.

94. 1943 februarie 28.
Notă despre discuțiile dintre generalul Nicolae Rădescu, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu în legătură cu răspândirea unor manifeste cu caracter antisemit și măsurile ce se impun în acest caz.

95. 1943 martie 3.
Notă despre o proiectată întâlnire dintre generalul Nicolae Rădescu și Iuliu Maniu în care urma să se discute despre pericolul în care se află cei care sunt anti-germani.

96. 1943 mai 20.
Notă despre scrisoarea adresată de generalul Rădescu ministrului von Killinger în legătură cu discursul acestuia de la 1 mai 1943 în fața comunității germane.

97. 1943 iunie 10.
Notă despre discuțiile dintre Dinu Brătianu, Barbu Știrbey și generalul Nicolae Rădescu în legătură cu pregătirea unei acțiuni militare, în paralel cu cea politică, în vederea renunțării la alianța cu Germania.

98. 1943 iunie 13.
Notă despre întrevederile generalului Nicolae Rădescu în legătură cu scrisoarea lui Grigore Gafencu către Mihai Antonescu și Iuliu Maniu, în care se recomandă apropierea României de U.R.S.S.

99. 1943 iulie 24.
Notă privind expedierea de către generalul Nicolae Rădescu a unei scrisori către Iuliu Maniu.

100. 1943 iulie 27.
Notă despre declarațiile generalului Nicolae Rădescu în legătură cu mersul războiului.

101. [1943].

Notă despre biografia generalului Rădescu și despre relațiile sale cu Wilhelm Filderman, fost președinte al Uniunii Comunităților Evreiești.

102. 1944 ianuarie 3.

Notă despre discuțiile purtate în casa lui Barbu Știrbey în cadrul cărora generalul Nicolae Rădescu și-a afirmat intenția de a juca și un rol politic, pe lângă cel de consilier militar.

103. 1944 februarie 24.

Notă privitoare la știrile parvenite generalului Nicolae Rădescu despre soarta războiului și situația politică din țară.

104. 1944 februarie 28.

Notă despre o sinteză privind mersul războiului înaintată lui Iuliu Maniu de generalul Nicolae Rădescu.

105. 1944 februarie 28.

Notă despre replica (bazată pe observațiile generalului Nicolae Rădescu) pe care Iuliu Maniu urmează să o dea punctului de vedere exprimat de mareșalul Ion Antonescu cu privire la situația României în război.

106. 1944 martie 3.

Notă despre conținutul memoriului redactat de generalii Negrei și Rădescu pentru Iuliu Maniu.

107. 1944 martie 11.

Notă referitoare la declarația generalului Nicolae Rădescu în legătură cu tensiunea dintre România și Ungaria.

108. 1944 martie 31.

Notă despre opinia generalului Nicolae Rădescu cu privire la situația României în război, expusă generalului Constantin (Piki) Z. Vasiliu.

109. 1944 aprilie 7.

Notă despre dorința generalului Rădescu de apropiere a României de U.R.S.S., transmisă mareșalului Antonescu prin intermediul a doi miniștri.

110. 1944 aprilie 12.

Notă despre decizia generalului Nicolae Rădescu de a trece la acțiune pentru încetarea războiului.

111. 1944 aprilie 14.

Notă despre recomandarea transmisă de generalul Nicolae Rădescu lui Iuliu Maniu de a trece la fapte.

112. 1944 mai 6.

Notă despre solicitarea unei audiențe Reginei Elena de către generalul Nicolae Rădescu, cu intenția de a o sfătui ca Regele Mihai să-și asume un rol activ pe scena politică.

113. 1944 mai 19.
Notă privitoare la reluarea relațiilor dintre Gheorghe Tătărescu și generalul Nicolae Rădescu.

114. 1944 iunie 11.
Notă despre propunerea lui Iuliu Maniu ca generalul Nicolae Rădescu să preia conducerea guvernului în cazul schimbării regimului.

115. 1944 iunie 16.
Notă despre nemulțumirea generalului Nicolae Rădescu pentru că nu a fost consultat în momentul încheierii cartelului democrat cu partidele de stânga.

116. 1944 iunie 29.
Notă despre acordul dintre Iuliu Maniu și Dinu Brătianu ca generalul Nicolae Rădescu să preia conducerea guvernului pentru încheierea armistițiului.

117. 1944 octombrie 14.
Decret regal prin care Nicolae Rădescu este înaintat la gradul de general de divizie în rezervă.

118. 1944 octombrie 14.
Decret regal prin care generalul de divizie Nicolae Rădescu este înaintat la gradul de general de corp de armată.

119. 1944 octombrie 14.
Decret regal prin care generalul de corp de armată în rezervă Nicolae Rădescu este chemat în activitate și numit șef al Marelui Stat Major.

120. 1944 octombrie 18.
Notă despre numirea generalului Nicolae Rădescu la conducerea Marelui Stat Major.

121. 1944 octombrie 28.
Notă despre discuțiile în legătură cu formarea unui nou guvern Sănătescu.

122. 1944 decembrie 5.
Notă despre discuțiile dintre generalii Rădescu și Vasiliu-Rășcanu privind veleitățile politice ale celui din urmă.

123. 1944 decembrie 5.
Notă despre amânarea depunerii jurământului guvernului prezidat de generalul Nicolae Rădescu și reluarea tratativelor cu comuniștii.

124. 1944 decembrie 6.
Notă despre discuțiile dintre generalul Nicolae Rădescu și partidele de stânga pentru formarea guvernului.

125. 1944 decembrie 6.
Declarațiile făcute presei de generalul Nicolae Rădescu cu ocazia numirii sale în funcția de prim-ministru.

126. 1944 decembrie 6.
Notă despre protocolul semnat de partidele politice în legătură cu programul de guvernare.

127. 1944 decembrie 7.
Notă despre semnarea unui protocol în legătură cu programul de guvernare de către șefii partidelor care alcătuiesc guvernul.

128. 1944 decembrie 8.
Notă despre relatările unor ziariști englezi și americani în legătură cu programul guvernului Rădescu.

129. 1944 decembrie 8.
Notă a Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu comunicatul oficial al generalului Nicolae Rădescu transmis la radio.

130. 1944 decembrie 8.
Notă informativă despre impresia produsă la Legația Elveției de numirea generalului Nicolae Rădescu în funcția de prim-ministru.

131. 1944 decembrie 15.
Notă despre măsurile de epurare a funcționarilor din Poliție și Siguranță, pe care intenționează să le aplice generalul Nicolae Rădescu.

132. 1944 decembrie 23.
Notă despre încercarea generalului Nicolae Rădescu de a impune o nouă formulă de guvern.

133. 31 decembrie 1944.
Declarațiile făcute presei de generalul Nicolae Rădescu cu ocazia Anului Nou.

134. 1945 ianuarie 2.
Notă despre impactul produs de declarațiile generalului Nicolae Rădescu în diferite cercuri politice.

135. 1945 ianuarie 5.
Notă despre îmbunătățirea situației guvernului ca urmare a intervențiilor făcute de partidele istorice.

136. 1945 ianuarie 29.
Notă despre încercarea primului-ministru Nicolae Rădescu de a se opune influenței partidelor de extremă stângă.

137. 1945 ianuarie 30.
Notă despre neînțelegerile dintre primul-ministru Nicolae Rădescu și F.N.D.

138. 1945 februarie 7.
Notă despre atitudinea generalului Nicolae Rădescu față de hotărârea F.N.D-ului de a organiza demonstrații de stradă.

139. 1945 februarie 8.
Notă privind cenzura practicată de Sindicatul Artelor Grafice.

140. 1945 februarie 9.
Notă privind atitudinea generalului Nicolae Rădescu față de încercările comuniștilor de a obține demisia guvernului.

127. 1944 decembrie 7.
Notă despre semnarea unui protocol în legătură cu programul de guvernare de către șefii partidelor care alcătuiesc guvernul.

128. 1944 decembrie 8.
Notă despre relatările unor ziariști englezi și americani în legătură cu programul guvernului Rădescu.

129. 1944 decembrie 8.
Notă a Prefecturii Poliției Capitalei în legătură cu comunicatul oficial al generalului Nicolae Rădescu transmis la radio.

130. 1944 decembrie 8.
Notă informativă despre impresia produsă la Legația Elveției de numirea generalului Nicolae Rădescu în funcția de prim-ministru.

131. 1944 decembrie 15.
Notă despre măsurile de epurare a funcționarilor din Poliție și Siguranță, pe care intenționează să le aplice generalul Nicolae Rădescu.

132. 1944 decembrie 23.
Notă despre încercarea generalului Nicolae Rădescu de a impune o nouă formulă de guvern.

133. 31 decembrie 1944.
Declarațiile făcute presei de generalul Nicolae Rădescu cu ocazia Anului Nou.

134. 1945 ianuarie 2.
Notă despre impactul produs de declarațiile generalului Nicolae Rădescu în diferite cercuri politice.

135. 1945 ianuarie 5.
Notă despre îmbunătățirea situației guvernului ca urmare a intervențiilor făcute de partidele istorice.

136. 1945 ianuarie 29.
Notă despre încercarea primului-ministru Nicolae Rădescu de a se opune influenței partidelor de extremă stângă.

137. 1945 ianuarie 30.
Notă despre neînțelegerile dintre primul-ministru Nicolae Rădescu și F.N.D.

138. 1945 februarie 7.
Notă despre atitudinea generalului Nicolae Rădescu față de hotărârea F.N.D-ului de a organiza demonstrații de stradă.

139. 1945 februarie 8.
Notă privind cenzura practicată de Sindicatul Artelor Grafice.

140. 1945 februarie 9.
Notă privind atitudinea generalului Nicolae Rădescu față de încercările comuniștilor de a obține demisia guvernului.

141. 1945 februarie 10.
Notă despre atitudinea F.N.D-ului față de intenția generalului Nicolae Rădescu de a organiza o întrunire cetățenească.

142. 1945 februarie 10.
Notă despre atitudinea partidelor față de acțiunile întreprinse de generalul Nicolae Rădescu.

143. 1945 februarie 11.
Discursul rostit de generalul Nicolae Rădescu la Sala „Aro".

144. 1945 februarie 11.
Notă despre atitudinea adoptată de comuniști la întrunirea condusă de generalul Nicolae Rădescu.

145. 1945 februarie 12.
Notă despre impresiile cercurilor gazetărești de dreapta în legătură cu întrunirea organizată de generalul Nicolae Rădescu.

146. 1945 februarie 12.
Notă despre evenimentele petrecute în timpul conferinței de la Sala „Aro".

147. 1945 februarie 12.
Discursul generalului Nicolae Rădescu ținut la radio.

148. 1945 februarie 13.
Impresii F.N.D-iste asupra evenimentelor de la sala „Aro" – articol din ziarul „Victoria" din 13 februarie 1945.

149. 1945 februarie 14.
Un articol semnat de Tudor Arghezi despre generalul Nicolae Rădescu.

150. 1945 februarie 16.
Extras din stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 16 februarie 1945, privind conflictul dintre generalul Nicolae Rădescu și dr. Petru Groza.

151. 1945 februarie 24.
Proces-verbal despre evenimentele petrecute în Piața Palatului.

152. 1945 februarie 24.
Proces-verbal despre evenimentele petrecute în Piața Palatului.

153. 1945 februarie 24.
Tabel cu răniții și morții din timpul celei de-a doua manifestații din Piața Palatului.

154. 1945 februarie 24.
Apelul rostit de generalul Nicolae Rădescu la radio ca urmare a evenimentelor petrecute în Piața Palatului.

155. 1945 februarie 25.
Notă privind interzicerea difuzării în presă a discursului rostit la radio de generalul Nicolae Rădescu.

156. 1945 februarie 26.
Notă despre impresiile provocate în rândul cetățenilor de interzicerea publicării textului cuvântării rostite la radio de generalul Nicolae Rădescu.

157. 1945 februarie 26.
Notă despre impresiile produse în rândul cercurilor politice de interzicerea publicării textului cuvântării rostite la radio de generalul Nicolae Rădescu.

158. 1945 februarie 26.
Notă privind urmările discursului rostit de generalul Nicolae Rădescu la radio pe 24 februarie 1945.

159. 1945 februarie 26.
Manifestul redactat de generalului Nicolae Rădescu și adresat românilor.

160. 1945 februarie 27.
Impresiile unor politicieni cu privire la impactul produs de discursul rostit de generalul Nicolae Rădescu la 24 februarie 1945, asupra guvernului.

161. 1945 martie 2.
Scrisoare adresată generalului Nicolae Rădescu de către fiul său, publicată în ziarul „Scânteia".

162. 1945 martie 7.
Ordinul Poliției de Siguranță privind stabilirea domiciliului obligatoriu generalului Nicolae Rădescu.

163. 1945 martie 7.
Proces-verbal privind percheziția efectuată la domiciliul generalului Nicolae Rădescu.

164. 1945 martie 7.
Proces-verbal privind percheziția efectuată la domiciliul lui Nicolae Șerbănescu.

165. 1945 martie 7.
Proces-verbal privind discuțiile cu Nicolae Șerbănescu.

166. 1945 martie 8.
Declarațiile corespondenților americani la postul de radio „Dacia Română".

167. 1945 martie 9.
Discuțiile provocate în Guvernul dr. Petru Groza de refugierea generalului Nicolae Rădescu la Legația Marii Britanii.

168. 1945 martie 14.
Extras din buletinul de știri de la Radio Londra privind formarea unui nou guvern la București, condus de dr. Petru Groza.

169. 1945 martie 16.
Notă privind supravegherea generalului Nicolae Rădescu aflat la Legația Marii Britanii.

170. [1945 martie].
Notă despre activitatea generalului Nicolae Rădescu refugiat la Legația Marii Britanii.

171. 1945 martie 16.
Consemn privind urmărirea și capturarea generalului Nicolae Rădescu.

172. 1945 martie 17.
Notă privind strângerea de informații despre generalul Nicolae Rădescu.

173. 1945 martie 17.
Raport privind strângerea de informații despre generalul Nicolae Rădescu.

174. 1945 martie 20.
Decret regal care hotărăște încetarea chemării temporare în activitate de serviciu a generalului de corp de armată în rezervă Nicolae Rădescu.

175. 1945 martie 20.
Decret regal care hotărăște retragerea din armată pentru limită de vârstă a generalului de corp de armată în rezervă Nicolae Rădescu.

176. 1945 martie 20.
Raport privind strângerea de informații despre generalul Nicolae Rădescu.

177. 1945 martie 21.
Notă despre modul în care generalul Nicolae Rădescu a ajuns să se refugieze la Legația Marii Britanii.

178. 1945 aprilie 9.
Notă despre discutarea problemei „Rădescu" de către Legațiile Marii Britanii și Statelor Unite.

179. 1945 aprilie 11.
Documente confiscate în urma percheziției la domiciliul generalului Nicolae Rădescu.

180. 1945 aprilie 17.
Adresa Ministerului Afacerilor Externe către reprezentantul Misiunii Politice Britanice din România privind acordarea protecției generalului Nicolae Rădescu în eventualitatea părăsirii Legației Marii Britanii.

181. 1945 mai 8.
Referat despre asigurarea supravegherii generalului Nicolae Rădescu.

182. 1945 mai 26.
Notă despre părăsirea Legației Marii Britanii de către generalul Nicolae Rădescu.

183. 1945 august 13.
Notă despre colaborarea politică dintre generalul Nicolae Rădescu și Titel Petrescu.

184. 1945 septembrie 2.
Raport despre supravegherea generalului Nicolae Rădescu.

185. 1945 septembrie 15.
Mesajul adresat de organizația „Haiducii lui Avram Iancu" generalului Nicolae Rădescu.

186. 1945 septembrie 21.
Notă despre supravegherea generalului Nicolae Rădescu.

187. 1945 noiembrie 10.
Notă despre încheierea unui acord politic între generalul Nicolae Rădescu și Titel Petrescu.

188. 1945 decembrie 17.
Notă despre activitatea politică a generalului Nicolae Rădescu.

189. 1945 decembrie 20.
Scrisoarea generalului Nicolae Rădescu către directorul general al Siguranței Statului.

190. 1946 februarie 9.
Notă despre încetarea arestului la domiciliu a generalului Nicolae Rădescu și întâlnirile pe care acesta le are cu diferiți oameni politici.

191. 1946 februarie 12.
Notă despre discuțiile dintre generalul Nicolae Rădescu și Dinu Brătianu.

192. 1946 februarie 15.
Notă despre ideile politice ale generalului Nicolae Rădescu.

193. 1946 februarie 22.
Notă despre întâlnirea dintre generalul Nicolae Rădescu și Iuliu Maniu.

194. 1946 martie 1.
Notă despre discuțiile purtate de generalul Nicolae Rădescu cu Iuliu Maniu.

195. 1946 martie 4.
Notă privind elaborarea unui manifest de către generalul Nicolae Rădescu.

196. 1946 martie 9.
Scrisoarea generalului Nicolae Rădescu către Iuliu Maniu.

197. 1946 martie 11.
Notă despre discuțiile purtate de generalul Nicolae Rădescu cu Dinu Brătianu.

198. 1946 martie 14.
Notă privind impresiile generalului Nicolae Rădescu despre Partidul Social Democrat.

199. 1946 martie 23.
Memoriul trimis de generalul Nicolae Rădescu Misiunii Diplomatice Britanice.

200. [1946 martie].
Discurs redactat de generalul Nicolae Rădescu la moartea lui Barbu Știrbey.

201. [1946 martie].
Notă despre dorința generalului Nicolae Rădescu de a lua conducerea grupului Știrbey.

202. 1946 mai 9.
Notă despre activitatea organizației „Graiul Sângelui".

203. [1946].
Notă despre legătura dintre generalul Nicolae Rădescu și Mișcarea Națională de Rezistență.

204. [1946 mai].
Raport despre cazul generalului Nicolae Rădescu.

205. 1946 mai 21.
Notă despre intenția generalului Nicolae Rădescu de a pleca în Elveția.

206. 1946 iunie 1.
Declarația lui Ion Vulcănescu cu privire la implicarea generalului Nicolae Rădescu în activitatea organizației „Graiul Sângelui".

207. 1946 iunie 3.
Declarația lui Brutu Teodor în legătură cu implicarea generalului Nicolae Rădescu în activitatea organizației „Haiducii lui Avram Iancu".

208. 1946 iunie 5.
Declarația lui Ion Vulcănescu privind implicarea mai multor persoane, printre care și generalul Nicolae Rădescu, în activitatea de rezistență națională.

209. [1946].
Notă privind intenția generalului Nicolae Rădescu de a pune bazele unui partid politic.

210. 1946 iunie 15.
Notă despre cererea generalului Nicolae Rădescu pentru obținerea unui pașaport.

211. 1946 iunie 15.
Adresă către Direcțiunea Generală a Poliției cu privire la avizarea negativă a cererii de eliberare a unui pașaport pentru generalul Nicolae Rădescu.

212. 1946 iunie 18.
Proces-verbal al anchetei privind modul în care a plecat din țară generalul Nicolae Rădescu.

213. 1946 iunie 20.
Referat despre modul în care generalul Nicolae Rădescu a reușit să părăsească țara.

214. 1946 iunie 21
Notă despre impresiile cercurilor liberale și național-țărăniste privind plecarea din țară a generalului Nicolae Rădescu.

215. 1946 iunie 21.
Notă despre reacția provocată la Legația Marii Britanii de plecarea din țară a generalului Nicolae Rădescu.

216. 1946 iunie 24.
Notă despre intenția generalului Nicolae Rădescu de a organiza un Comitet al Românilor Liberi la Londra.

217. 1946 iunie 27.
Notă privind corespondența generalului Nicolae Rădescu.

218. [1946 iunie].

Informare asupra modului în care generalul Nicolae Rădescu a reușit să părăsească țara.

219. 1946 iulie 19.

Notă despre intenția constituirii unui guvern român la Londra, condus de generalul Nicolae Rădescu.

220. 1946 august 13.

Notă despre memoriul redactat de generalul Nicolae Rădescu și Grigore Gafencu, înaintat forurilor în drept la Conferința de Pace.

221. 4 noiembrie 1946.

Extras din buletinul informativ al postului de radio „Kyrenia" Cipru în legătură cu situația generalului Nicolae Rădescu în Cipru.

222. 1946 noiembrie 18.

Decizia nr. 2 a Curții Militare de Casare și Justiție din 18 noiembrie 1946.

223. 1947 februarie 24.

Notă despre activitatea generalului Nicolae Rădescu în exil.

224. [1947 martie].

Manifestul adresat țării, semnat de generalul Nicolae Rădescu.

225. 1947 iunie 21.

Notă informativă despre răspândirea la Arad a unor manifeste semnate de generalul Nicolae Rădescu.

226. [1947 iunie].

Tabel cu localitățile, persoanele și instituțiile cărora le-a fost expediat manifestul semnat de generalul Nicolae Rădescu.

227. [1947 iulie].

Notă despre protestul generalului Nicolae Rădescu în legătură cu arestările efectuate de autoritățile comuniste în rândul membrilor Partidului Național Țărănesc.

228. 1947 iulie 15.

Telegrama trimisă de generalul Nicolae Rădescu de la Paris Consiliului de Miniștri.

229. 1947 august 20.

Protestele generalului Nicolae Rădescu în legătură cu tratamentele aplicate național-țărăniștilor arestați.

230. 1947 noiembrie 11.

Raportul generalului Nicolae Rădescu despre situația din R.P.R., publicat în ziarul „Le Monde".

231. 1947 decembrie 14.

Cuvântarea rostită de generalul Nicolae Rădescu la banchetul Comitetului Național Român – American pentru Democrație, publicată în ziarul „Foaia poporului".

232. 1948 ianuarie 7.
Notă privind zvonurile care circulă în jurul generalului Nicolae Rădescu.

233. 1948 martie 12.
Extras din ziarul „Le Monde" despre reacția generalului Nicolae Rădescu în legătură cu abdicarea Regelui Mihai I.

234. 1948 aprilie 6.
Notă despre Comitetul condus de generalul Nicolae Rădescu.

235. 1948 aprilie 29.
Adresa Direcției Generale a Siguranței Statului către Inspectoratul de Siguranță al Capitalei privind începerea investigațiilor asupra legăturilor pe care le au în țară generalul Nicolae Rădescu și alții.

236. 1948 iulie 10.
Notă despre generalul Nicolae Rădescu.

237. 1948 noiembrie.
Mesajele adresate Regelui Mihai I și românilor din exil de generalul Nicolae Rădescu, publicate în ziarul „Uniunea Română".

238. 1948 noiembrie 20.
Apel adresat românilor de generalul Nicolae Rădescu la postul de radio „Vocea Americii".

239. 1948 decembrie 25.
Extras din B.I.R.E. despre comentariile făcute de românii din străinătate în legătură cu mesajul adresat acestora de generalul Nicolae Rădescu.

240. 1949 ianuarie 11.
Declarațiile generalului Nicolae Rădescu în legătură cu înființarea Uniunii Democrate a Românilor Liberi, publicate în B.I.R.E.

241. 1949 februarie 24.
Declarațiile generalului Nicolae Rădescu în fața Comitetului pentru Anchetarea Muncii Forțate.

242. 1949 aprilie 21.
Relatarea pe scurt a discursului rostit de generalul Nicolae Rădescu în fața „Comisiei de Anchetă a Muncii Silnice", publicată în ziarul „La Nation Roumaine".

243. 1949 mai 9.
Declarațiile generalului Nicolae Rădescu la Conferința refugiaților din Europa Răsăriteană.

244. 1949 iunie 28.
Comentarii despre neînțelegerile financiare apărute în cadrul Comitetului Român de la New York, publicate în ziarul „Era Nouă".

245. 1949 decembrie 12.
Notă despre apariția unui manifest ostil generalului Nicolae Rădescu.

246. [1949 decembrie].
Manifestul redactat de G. Racoveanu împotriva generalului Nicolae Rădescu.

247. 1949 decembrie 15.
Fragment din protestul Comitetului Național Român la O.N.U. în legătură cu execuțiile din R.P.R., publicat în ziarul „La Nation Roumaine".

248. [1949].
Notă despre activitatea generalului Nicolae Rădescu.

249. 1950.
Notă despre activitatea generalului Nicolae Rădescu în exil.

250. 1951 februarie 17.
Notă despre generalul Nicolae Rădescu.

251. 1951 septembrie 13.
Notă despre activitatea generalului Nicolae Rădescu la Paris.

252. 1951 octombrie 10.
Notă despre generalul Nicolae Rădescu.

253. 1952 august 25.
Scrisoarea generalului Nicolae Rădescu trimisă judecătorului de instrucție al Cantonului Berna — Elveția.

254. 1953 februarie 5.
Notă despre scrisoarea generalului Nicolae Rădescu adresată judecătorului de instrucție al Cantonului Berna – Elveția.

255. 1953 februarie 10.
Notă despre scrisoarea generalului Nicolae Rădescu adresată judecătorului de instrucție din Cantonul Berna – Elveția.

256. 2000 ianuarie 17.
Decizia nr. 1 privind recursul în anulare declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție împotriva deciziei nr. 2 din 18 noiembrie 1946 a Curții Militare de Casare și Justiție și deciziei nr. 2807 din 28 octombrie 1948 a Curții Supreme – Secția Penală.

THE LIST OF DOCUMENTS

Part I – Manuscripts

1. 6th of April 1964.
Explanatory note concerning the discovery of few manuscripts belonging to Nicolae Rădescu in his niece's house, Aura Sachelarie.

2. [after 6th March 1945].
General Nicolae Rădescu's notes about setting up the government.

3. [after 6th March 1945].
The negociations between General Nicolae Rădescu and the communists for setting up the Govern. 18

4. [after 6th March 1945].
General Nicolae Rădescu's notes about his relationships with F.N.D.

5. [? November 1945].
General Nicolae Rădescu's notes about the government and the following period.

6. [November 1945].
General Nicolae Rădescu's letter to the American delegate at Bucharest, Mark Ethridge.

7. [after 6th March 1945].
General Nicolae Rădescu's notes about the communists' attitude towards Iron Guardists.

8. [after 23th March 1945].
General Nicolae Rădescu's notes about the agrarian Reform.

9. [April? 1945].
General Nicolae Rădescu's notes about the law concerning war criminals.

PARTEA I — MANUSCRISE

1.

1964 aprilie 6.

Notă explicativă privind descoperirea unor manuscrise ale generalului Nicolae Rădescu în casa nepoatei sale, Aura Sachelarie.

Dir[ecția] [a] III[-a], Serv[iciul] II, Biroul 2
- 34 -

302/1/DA/06.IV.1964
Strict secret
Ex. nr. 2

Notă explicativă

Cu ocazia demolării unor imobile din Șos. Giurgiului, la numărul 62, fost proprietatea numitei Sachelarie Aura, s-au găsit o serie de însemnări ale unchiului său, fostul general Rădescu Nicolae.

Însemnările — în original — cuprind aspecte din activitatea politică desfășurată de Rădescu Nicolae, probleme de ordin personal (întreținerea imobilului, cheltuieli întreținere, diferite chitanțe etc.), cât și unele scrisori expediate de sus-numitul după ce a fugit din țară.

Din întreg materialul găsit, s-au bătut la mașină însemnările care se anexează la prezenta notă explicativă.

În legătură cu aceste însemnări, se impune precizarea că au fost scrise în grabă de către Rădescu Nicolae, dovadă faptul că scapă litere și cuvinte, se repetă, de asemenea caracterul scrisului, faptul că folosește aceeași hârtie și același creion.

Scopul cu care însemnările au fost scrise este expus în mod categoric de însuși cel în cauză în articolul *Trei luni de guvernare*, din care citățm:

„Pentru timpul când se va scrie istoria crâmpeiului de viață pe care România o trăiește acum, lămuririle pe care le aștern în rândurile de față, nu vor fi fără de folos. Se încearcă prin toate mijloacele să se ascundă adevărul, să se împiedice cunoașterea realității faptelor ce se petrec și a intențiilor ce se urmăresc, încât socotesc că mărturia unui om care a fost pus în situația de a cunoaște toate țesăturile, toate intrigile, toate mașinațiunile celor interesați să prezinte

lucrurile cu totul altfel decât s-au petrecut, va ajuta cândva să se judece în adevărata lor lumină și oamenii și faptele".

Acestui scop i se adaugă și acela nemărturisit de a poza în erou al neamului, martir, om care s-a sacrificat în lupta împotriva comunismului etc., nuanță care izbește la tot pasul în însemnările de față.

Strâns legată de acest aspect este și datarea însemnărilor lui Rădescu Nicolae, care tot la o sumară analiză de text poate fi plasată imediat după răsturnarea sa de la guvern și înainte de fuga în străinătate. Excepție de la aceasta fac câteva însemnări datate de el însuși, cum ar fi de ex[emplu]: Scrisoarea către rege, Însemnările din 1933 etc.

Date fiind toate cele de mai sus, obiectivitatea materialului cuprins în aceste însemnări, datorită intenției cu care au fost scrise, este îndoielnică mai ales în ceea ce privește poziția lui Rădescu Nicolae față de unele evenimente, dar considerăm că ele vor interesa mai ales în ceea ce privește nu atât materialul interpretativ, cât materialul brut, faptic.

În legătură cu titlurile pe care materialele anexate le poartă, menționăm că următoarele titluri sunt și în textul original: „Trei luni de guvernare", „Diviziile formate din prizonieri de război", „Scrisoare lui Titel Petrescu", „Pentru delegatul american Etheridge[1]", „Notițe", „La legație", „Reforma agrară", „Criminalii de război", „Judecarea criminalilor de război", iar restul au fost puse, potrivit conținutului lor, pentru ușurarea mânuirii materialului de către noi.

În ceea ce privește conținutul materialului de față, în mod concret acesta cuprinde câteva probleme de bază, probleme care revin în diverse redactări, dar cu același conținut în toate materialele prezentate.

Principala problemă abordată de Rădescu N. o constituie problema relațiilor sale cu Partidul Comunist, relații concretizate în tratativele purtate de el

[1] Corect Ethridge. Mark Ethridge, editor la „Louisville Courier Journal", trimis de guvernul american în misiune în România și Bulgaria pentru a verifica „dacă guvernele de la București și Sofia sunt «reprezentative», în spiritul declarației de la Yalta, și dacă populația are ocazia de a-și exprima voința politică în alegeri libere"; a purtat discuții în Bulgaria între 29 oct. și 12 nov. 1945 și între 19 și 30 nov. 1945 în România (Ulrich Burger, *Misiunea Ethridge în România*, în românește de Florica Mateiaș și Raluca Schiau, cu o prefață de Dennis Deletant și o postfață de Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 2000, p. 41). Concluziile „Memorandumului privind politica sovietică în România și Bulgaria", predat la 7 dec. 1945 ministrului de Externe american Byrnes, au fost: „După cercetări profunde, rezultă că Frontul Patriotic [coaliția fictivă creată de comuniști în Bulgaria — nota ed. vol. *Un sfert de veac de urmărire: documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu*] și F.N.D. nu trebuie privite ca guverne de coaliție în adevăratul sens al cuvântului, ci ca regimuri dominate în mare parte de comuniști, care reprezintă, într-adevăr, în ambele țări o minoritate" (*Ibidem*, p. 43).

cu delegații P.C.R. pentru formarea guvernului, în activitatea reprezentanților P.C.R. în cadrul guvernului Rădescu și, în sfârșit, în prezentarea de către Rădescu a activității guvernului dr. P. Groza.

Această problemă este reliefată mai pregnant de către Rădescu în articolele: „Trei luni de guvernare", „Tratativele pentru formarea guvernului Rădescu", „Despre formarea guvernului Rădescu", „Lupta pentru putere", „Gl. Rădescu despre perioada guvernării sale și perioada următoare" etc. Desigur și celelalte materiale tratează această problemă, dar în cele de mai sus ea ocupă spațiul cel mai larg și este tratată sub toate aspectele.

O altă problemă importantă tratată în însemnările sale de către generalul Rădescu este aceea a relațiilor sale cu Uniunea Sovietică, așa cum rezultă din articolele citate mai sus, precum și în „Relațiile lui Rădescu cu Uniunea Sovietică", „Scrisoare către ministrul sovietic la București" și „Completare la scrisoarea către ministrul sovietic la București" etc.

Paralel ne este prezentată atitudinea filo-anglo-americană a generalului Rădescu, așa cum reiese din articolul „La legație" și „Pentru delegatul american Etheridge".

În sfârșit, o ultimă problemă importantă cuprinsă în aceste însemnări este aceea a comentării diverselor evenimente, cum ar fi: sărbătorirea zilei de 23 august 1945, judecarea criminalilor de război, reforma agrară etc.

Materialul selecționat îl considerăm interesant atât prin varietatea problemelor tratate, cât și pentru faptul că prezintă desfășurarea evenimentelor dintr-un anumit unghi de vedere, acela al fostului general Rădescu.

Din verificările efectuate a rezultat categoric că materialul respectiv a aparținut fostului general Rădescu Nicolae și a fost păstrat de Sachelarie Aura, care încă de la naționalizare nu mai locuia pe Șos. Giurgiului în imobilul respectiv, ci în Str. Oițelor 6.

Autenticitatea scrisului este confirmată atât de Sachelarie Aura, cât și de fiul lui Rădescu Nicolae, cu care s-a vorbit.

Cu prilejul anchetării inițiale a numitei Sachelarie Aura, aceasta n-a arătat modul în care au ajuns aceste materiale acolo, deși nu a contestat faptul că însemnările sunt ale unchiului său, probă fiind și scrisorile care îi sunt adresate direct.

Restul de însemnări se găsesc la noi, urmând a fi predate organelor în drept.

Conceptat: Locotenent Dobre Alexandru
Dactilo: a.c. Rotaru G.
Ex. nr.: 2

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 5, f. 1-4 (original).

2.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre formarea guvernului.

Când am fost însărcinat cu formarea Guvernului, știam ce moștenire dezastruoasă lăsa în urmă Guvernul Sănătescu, astfel că era ușor să-mi dau seama de povara covârșitoare ce iau asupră-mi. Dar tocmai fiindcă situația era dezastruoasă și nimănui nu-i era îngăduit din această pricină să fugă de răspundere, am socotit ca o datorie să mă supun cuvântului Regelui și să primesc răspunderea situației.

Înțelegerea în temeiul căreia trebuia să pornesc la alcătuirea Guvernului era să încerc un Guvern de largă concentrare, din care să facă parte aceleași grupări politice care luaseră parte și la formarea celor două guverne precedente, iar în caz de nereușită să formez un guvern în afară de partide, compus din oameni de specialitate.

Concursul celor două partide vechi — liberal și național-țărănist — îmi fusese asigurat de către domnii Brătianu și Maniu[2]; rămânea să iau contact și cu gruparea F.N.D-istă.

Cel dintâi pe care am căutat să-l văd a fost Pătrășcanu[3], despre care știam de altfel că are o situație șubredă în partid — întrucât fusese depășit de ramura

---

[2] Iuliu Maniu (1873–1953). Avocat, om politic; membru al Comitetului Național al Partidului Național Român (din 1896); deputat de Vințu de Jos în Parlamentul din Budapesta (1906–1910); conduce Consiliul Dirigent de la Alba Iulia, șef al Resortului Interne (2 dec. 1918–4 apr. 1920); președinte al Partidului Național (1919–1926); membru de onoare al Academiei Române (7 iun. 1919); președintele Partidului Național Țărănesc (1926–1933 și 1937–1947); președintele Consiliului de Miniștri (10 nov. 1928–7 iun. 1930; 13 iun.–8 oct. 1930; 20 oct. 1932–12 ian. 1933); în timpul regimului Antonescu a fost în fruntea celor care doreau desprinderea României de Axă și obținerea unor condiții de armistițiu cât mai avantajoase; ministru secretar de stat (23 aug.–4 nov. 1944); judecat de justiția comunistă și condamnat la închisoare pe viață (29 oct.–11 nov. 1947), moare în închisoarea de la Sighet.

[3] Lucrețiu Pătrășcanu (1900–1954). Jurist, om politic; membru al P.C.d.R. din 1921; participant la evenimentele de la 23 aug. 1944; ministru secretar de stat (23 aug.–4 nov. 1944); ministrul Justiției (4 nov. 1944–24 febr. 1948); membru al C.C. al P.C.R. (1945–1948); membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R. (1946–1948); profesor de economie politică la Facultatea de Drept a Universității din București (până în mart. 1948); arestat și închis la Jilava (28 apr. 1948–6 apr. 1954); condamnat la moarte și executat în apr. 1954; reabilitat post-mortem la Plenara C.C. al P.C.R. din apr. 1968.

Pauker-Luca, cărora făcuse greșeala să le lase la început câmp liber. După ce i-am arătat scopul vizitei mele, mi-a răspuns că Partidul Comunist n-are șef, astfel că el nu poate lua nici o hotărâre și că deci să iau contact cu Comitetul central care constituie forul de conducere, căruia i-a și anunțat — a adăugat — eventuala mea vizită.

Am pornit la sediul Comitetului, unde am găsit pe Ana Pauker[4], Luca[5], Teohari[6] și încă doi sau trei necunoscuți.

Arătând scopul venirii mele, am căutat să netezesc drumul unei apropieri, făcând o expunere a modului meu de a vedea situația politică, accentuând că socotesc de absolută nevoie ca între România și Rusia Sovietică să se caute să se ajungă la o cât mai strânsă și sinceră înțelegere.

---

[4] Ana Pauker (1893–1960). Învățătoare, om politic comunist; membru al P.C.d.R. din 1921; membru al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1952); membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1952); membru al Secretariatului C.C. al P.C.R./P.M.R., secretar cu probleme agrare (1945–1952); membru al Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. (1950–1952); ministru secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine (8 nov. 1947–13 apr. 1948); ministrul Afacerilor Externe (14 apr. 1948–11 iul. 1952); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (16 apr. 1949–16 sept. 1952); arestată, anchetată, nu este judecată (20 febr.–20 apr. 1953).

[5] Vasile Luca (Laszlo Luka) (1898–1963). Lăcătuș, om politic comunist; membru al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1952); membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1952); membru al Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. (1950–1952); secretar al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1952); ministrul Finanțelor (6 nov. 1947–9 mart. 1952); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (16 apr. 1949–28 mai 1952); la Plenara din 29 febr.–1 mart. 1952 s-a arătat că „Luca este purtătorul devierii"; la 13 mart. 1952 este eliberat din toate funcțiile pe care le deținea; la 14 aug. 1952 este arestat și anchetat până în toamna anului 1954, când este judecat și condamnat la moarte; ulterior pedeapsa a fost comutată cu munca silnică pe viață; moare la Penitenciarul Aiud; este reabilitat la Plenara din apr. 1968.

[6] Teohari Georgescu (1908–1976). Tipograf, om politic comunist; membru al C.C. al P.C.d.R. (1939–1940); secretar al C.C. al P.C.d.R. (1940–1941); membru al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1941–1952); secretar al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1952); membru în Biroul Politic al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1952); membru în Biroul Organizatoric al C.C. al P.M.R. (1950–1952); membru supleant al C.C. al P.C.R. (1972); subsecretar de stat pentru chestiuni administrative la Ministerul Afacerilor Interne (4 nov. 1944–28 febr. 1945); ministru de Interne (6 mart. 1945–28 mai 1953); subsecretar de stat pentru chestiuni administrative la Președinția Consliliului de Miniștri (5 nov. 1948); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (17 mart. 1950–28 mai 1952); la Plenara C.C. al P.M.R. din 26–27 mai 1952 a fost eliberat din toate funcțiile de partid și de stat pentru „aderarea la grupul fracționist antistatal și antipartinic Ana Pauker-Vasile Luca"; arestat la 18 febr. 1953, anchetat timp de trei ani fără a fi judecat și condamnat; eliberat în apr. 1956, este trimis la „munca de jos" (corector, apoi director al Întreprinderii Poligrafice „13 Decembrie 1918"), reabilitat la Plenara C.C. al P.C.R. din apr. 1968.

În cursul convorbirii, atingându-se și chestiunea Basarabiei, cei doi străini, vrăjmași ai neamului românesc Ana Pauker și Luca, încercau să-mi facă o lecție de istorie prin care să dovedească că Basarabia n-a aparținut niciodată României. Le-am tăiat scurt vorba, arătându-le că ei nu sunt acei care au căderea să discute această chestiune și că scopul venirii mele este precis: să mi se comunice dacă Partidul Comunist crede că poate colabora în guvernul pe care am însărcinare să-l alcătuiesc; la care Ana Pauker mi-a răspuns scurt: „nu vrem un Guvern Rădescu". Tot așa de scurt și fără să mai adaug vreun cuvânt, m-am ridicat și am plecat.

Comunicând Regelui refuzul și deci imposibilitatea formării Guvernului de concentrare, Regele mi-a reînnoit însărcinarea formării guvernului din personalități în afară de partide.

În seara aceleiași zile, Titel Petrescu[7] a venit să-mi comunice din partea F.N.D-ului, că „Frontul" dorește să reia tratativele cu mine.

Am acceptat, iar în seara zilei următoare am avut întrevedere cu delegații „Frontului" în casa lui Radu X[enopol].

Cum Groza[8] și Gheorghiu-Dej[9] au pornit să-mi ia un fel de interogatoriu, iar Groza să încerce să fie și ironic, le-am dat tăios și răspicat răspunsul ce li se cuvenea. Aș putea spune chiar că i-am apostrofat violent și în special pe Groza, astfel că violența sa a fost curmată.

---

[7] Constantin-Titel Petrescu (1888–1957). Avocat, om politic; președinte al Comitetului Central al P.S.D. (1943–1946); ministru secretar de stat (23 aug.–4 nov. 1944); la Congresul al XIII-lea al P.S.D. din 10 mart. 1946 s-a opus participării pe liste comune cu P.C.R. la alegerile din nov. 1946; pune bazale Partidului Social-Democrat Independent (16 mart. 1946); arestat în mai 1948, condamnat la muncă silnică pe viață (1952) și eliberat în 1956.

[8] Petru Groza (1884–1958). Avocat, om politic; membru al Partidului Național Român; deputat (1919); senator; membru al Partidului Poporului (1920); ministru de stat (16 apr.–13 dec. 1921; 14 iul. 1926–4 iun. 1927); ministrul Lucrărilor Publice (30 mart.–14 iul. 1926); președintele Frontului Plugarilor (ian. 1933); trimis în lagăr în timpul regimului Antonescu, eliberat la 23 aug. 1944; vicepreședintele Consiliului de Miniștri (4 nov.1944–28 febr. 1945); președintele Consiliului de Miniștri (6 mart. 1945–2 iun. 1952); președinte al Prezidiului M.A.N. (2 iun. 1952–1958).

[9] Gheorghe Gheorghiu-Dej (1901–1965). Electrician, om politic comunist; membru al C.C. al P.C.d.R./P.C.R./P.M.R. (1935–1965); membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1965); membru al Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. (1950–1952); prim-secretar al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1952, 1954–1965); ministrul Comunicațiilor (4 nov. 1944–28 febr. 1945); ministrul Comunicațiilor și Lucrărilor Publice (6 mart. 1945–29 nov. 1946); președinte al Consiliului Superior al Economiei Naționale (1945); ministrul Industriei și Comerțului (29 nov. 1946–13 apr. 1948); președinte al Consiliului de Miniștri (2 iun. 1952–3 oct. 1955); președinte al Consiliului de Stat (25 mart. 1961–19 mart. 1965).

A doua zi am alcătuit guvernul, un guvern de specialiști, iar la ora 5 urma să depunem jurământul. La ora 4 am pornit la Palat să prezint Regelui lista.

Spre marea mea surprindere, am găsit acolo situația schimbată: cu o oră înainte de prezentarea mea fusese în audiență la Rege Titel Petrescu ce solicitase Regelui, în numele F.N.D., să-mi propună o nouă întrevedere cu delegații frontului, care acceptă să intre în guvernul de concentrare propus de mine.

Am acceptat și cum delegații de data aceasta au fost mieroși, s-a ajuns la înțelegere, astfel că guvernul a putut fi alcătuit.

Schimbarea de atitudine a F.N.D-ului de la intransigență la platitudine își găsește ușor explicația.

Închipuindu-și că pot conta necondiționat și sub orice formă pe sprijinul sovietic, pe de o parte, iar pe de alta crezând că guvernul de personalități nu este decât un „bluff", când au văzut publicată lista noului guvern, au alergat în grabă la Palat să intervină să nu rămână pe dinafară.

Negreșit, intrarea lor în guvern nu era cu gânduri bune. Nu voiau să piardă avantajele ce le da, pentru propagandă, prezența în guvern și erau hotărâți, în același timp, să împiedice pe toate căile — în complicitate cu Sovietele — guvernul să lucreze și deci să se mențină.

Venirea mea la cârmă era tot atât de neplăcută Sovietelor ca și comuniștilor. Când sovieticii au sugerat venirea mea în fruntea Marelui Stat Major, au făcut acest lucru pentru două motive:

Cunoscând atitudinea mea ostilă Guvernului și lui Antonescu[10] — scrisoarea către Killinger[11], șederea în lagăr etc., aveau o dovadă că eu nu sunt împotriva lor. În același timp, știind că sunt de mult plecat din armată și cum nu mă cunoșteau, își închipuiau că sunt un om obosit, fără nici o energie, cu care vor putea face tot ce vor voi.

---

[10] Ion Antonescu (1882–1946). Militar de carieră; șeful Biroului Operații din Marele Cartier General (1916–1920); atașat militar în Franța (1922–1923), apoi în Anglia (1923–1926); șef al Marelui Stat Major (1933–1934); ministrul Apărării Naționale (28 dec. 1937–30 mart. 1938); i se fixează domiciliul forțat ca urmare a apropierii sale politice de Garda de Fier (dec. 1938); arestat și închis la o mănăstire din județul Vâlcea (9 iul. 1940); demisionează din armată (12 iul. 1940); președinte al Consiliului de Miniștri și conducător al statului (4 sept. 1940–23 aug. 1944); ministrul Apărării Naționale (4 sept. 1940–27 ian. 1941); comandant al Grupului de armate „general Antonescu" constituit din armatele 3 și 4 române și 11 germană (22 iun.–17 iul. 1941); mareșal (aug. 1941); arestat (23 aug. 1944); scos din armată prin trecerea în retragere (1945); judecat și condamnat la moarte (16–17 mai 1946); executat la Jilava (1 iun. 1946).

[11] Manfred von Killinger (1886–1944). Diplomat german; membru al N.S.D.A.P.; ministru plenipotențiar al Germaniei la București (ian. 1941–23 aug. 1944).

Din primele zile, când am început lupta cu ei pe chestiunea desființării armatei, și-au dat seama că socotelile ce-și făcuseră erau greșite. Făcusem dovada, este adevărat, că sunt de bună credință în îndeplinirea condițiilor armistițiului, dar în același timp, luptam din răsputeri ca ambele părți să le respecte. Iar când până la sfârșit am fost anunțat că dacă nu semnez protocolul pentru reducerea armatei din interior la 3 divizii, întreaga armată va fi dezarmată cu forța, am consimțit, ca să nu expun armata umilinței dezonorii — dezarmarea și dar și atunci cu o condiție: să se admită adăugarea la protocol a unei note adiționale, semnată de ambele părți, în care să se prevadă că semnătura a fost smulsă, sub amenințare, prin forță, ceea ce s-a admis.

În aceste condiții este ușor de explicat că venirea mea în fruntea Guvernului nu putea fi pe placul rușilor, lucru pe care de altfel nu s-au sfiit să-l mărturisească. Într-o convorbire pe care generalul Vasilieff[12] a avut-o cu colonelul interpret român Siminel[13], cel dintâi întrebând dacă este adevărat că eu am fost însărcinat cu formarea Guvernului, la răspunsul afirmativ al col. Siminel, generalul Vasilieff a replicat: „Noi n-avem nevoie de schimbare, ne înțelegeam foarte bine cu generalul Sănătescu"[14].

---

[12] V.V. Vasiliev. General-maior sovietic; șeful Statului Major al Comisiei Aliate de Control în România (1944–1945).

[13] Victor Siminel (1897-?). Militar de carieră; general de brigadă (1946); șef al Secției Apărarea Pasivă din Marele Stat Major (15 nov. 1943–10 mart. 1944); șef al Secției Informații Externe din Serviciul Special de Informații (10 mart. 1944–26 aug. 1944); șef al Serviciului Special de Informații (26 aug.–19 sept. 1944); șef al ofițerilor români de legătură cu Comisia Aliată de Control (26 sept. 1944–1 sept. 1946); șef al Comisiei militare din Comisia română de legătură cu Comisia Aliată de Control (sept. 1946-sept. 1947); la cererea primului ministru Constantin Sănătescu a organizat acțiunea informativă în ceea ce privește activitatea comuniștilor și a Formațiunilor de Luptă Patriotice, precum și a trupelor sovietice aflate în tranzit sau staționate pe teritoriul românesc; arestat la 21 iul. 1951, judecat și condamnat pentru „crimă de activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare"; închis la Făgăraș; achitat la 17 iul. 1956 de Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militare.

[14] Constantin Sănătescu (1885–1947). Militar de carieră; general de brigadă (1935); general de divizie (1939); general de corp de armată (1942); general de armată (1944); șef al Serviciului Secretariatului General al Ministerului de Război (1927–1928); atașat militar în Anglia (1928–1930); comandantul Regimentului de Escortă Regală (1 sept. 1930–1 oct. 1933); șeful Statului Major al Inspectoratului General al Cavaleriei (1933); comandant al Brigăzii a III-a Cavalerie din Cernăuți (1935); subșef al Marelui Stat Major (1937); comandant al Corpului 8 Armată (2 febr. 1939–5 aug. 1940); comandantul Corpului de Cavalerie (1940); comandant militar al Capitalei în timpul rebeliunii legionare (ian. 1941); șef al Casei Militare Regale (20 mart. 1943–1 apr. 1944); mareșal al Palatului (1 apr.–23 aug. 1944); președintele Consiliului de Miniștri (23 aug.–6 dec. 1944); șef al Marelui Stat Major (11 dec. 1944–20 iun. 1945); inspector general de armată (19 iun. 1945).

Cât despre comuniști, ei aveau motive și mai puternice să nu dorească un guvern prezidat de mine.

Într-adevăr, la câteva zile după 23 august, s-a prezentat la mine un trimis al partidului — avocatul Șraer[15] — ca să-mi exprime dorința Comitetului Central al partidului de a avea o întrevedere cu mine. La obiecțiunea mea că nu văd ce anume ar voi Comitetul de la mine, Șraer a pus atâta stăruință să nu refuz întrevederea, încât până la sfârșit am acceptat, dar adăugând: „Comitetul să știe lămurit că eu nu sunt comunist". „Nimeni nu cere de la dvs. acest lucru", a fost răspunsul.

A doua zi la ora 4, Șraer a venit cu o mașină cu care m-a condus la sediul partidului. Introdus în sala de ședințe a Comitetului, am găsit acolo pe: Pârvulescu[16], Gheorghiu-Dej, Bodnăraș[17] și încă doi alții. Nu cunoșteam pe nimeni. Am fost primit cu deosebită atenție, iar convorbirea a deschis-o Pârvulescu. De la prima vorbă le-am repetat și lor ceea ce spusesem lui Șraer: „Să fim lămuriți: eu nu sunt comunist". „Știm — mi s-a răspuns — și nu cerem de la dumneavoastră să intrați în partid. Avem nevoie de sfatul și sugestiile dumneavoastră". „Dacă nu doriți decât atât — le-am răspuns –, vă stau oricând la dispoziție".

Timp de două ore am vorbit, pe rând, fiecare, fără ca în fond, să se precizeze ceva; astfel că atunci când m-am pregătit să plec nu înțelegeam care a fost rostul întrevederii. La plecare însă, Pârvulescu și Gheorghiu-Dej au adăugat:

---

[15] Iosif Șraer (1902-?). Avocat; a apărat în procese din perioada interbelică, mai mulți lideri comuniști, printre care Gheorghe Gheorghiu-Dej și Ana Pauker; secretar general al Ministerului Afacerilor Interne; a părăsit România.

[16] Constantin Pârvulescu (1895–1992). Ajustor mecanic, om politic comunist; membru al Secretariatului C.C. al P.C.d.R. (1941–1943); prim-secretar al P.C.R. (apr.-nov. 1944); președintele Comisiei Centrale de Control a C.C. al P.C.R./P.M.R. (21 oct. 1945–28 dec. 1953); membru al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1960); membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R. (27 mai 1952–25 iun. 1960); președinte al Colegiului Central de Partid (28 dec. 1955–25 iun. 1960); președintele Comisiei Centrale de Revizie (25 iun. 1960–12 aug. 1969); membru al Comisiei Centrale de Revizie (1960–1979).

[17] Emilian Bodnăraș (1904–1976). Ofițer, om politic comunist; membru al C.C. al P.C.R./P.M.R. (1945–1976); membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R./P.C.R. (1948–1974); membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. (1965–1974); membru al Prezidiului Permanent al C.C. al P.M.R./P.C.R. (1955–1974); subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri (23 nov. 1946–23 dec. 1947); ministru de Război (23 dec. 1947–24 ian. 1953); ministrul Forțelor Armate (24 ian. 1953–3 oct. 1955); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (20 aug. 1954–3 oct. 1955, 19 mart. 1957–21 aug. 1965); prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (3 oct. 1955–19 mart. 1957, 21 aug. 1965–9 dec. 1967); ministrul Transporturilor și Telecomunicațiilor (19 mart. 1957–17 apr. 1959); vicepreședinte al Consiliului de Stat al R.S.R. (9 dec. 1967–13 mart. 1969); membru al Consiliului Apărării al R.S.R. (7 apr. 1969).

„V-am ruga să vă mai deranjați și mâine să treceți pe aici". Am acceptat și am venit și a doua zi — adus cu același ceremonial. A doua zi însă, în loc să mai găsesc tot Comitetul, am fost întâmpinat numai de Bodnăraș care iarăși m-a ținut mai bine de două ore.

Mi-a vorbit mult timp, tot numai de lucruri imprecise, până ce la un moment dat, a adus vorba despre gărzile armate.

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 180-181 (original).

3.

[1945, după 6 martie].

Tratativele dintre generalul Nicolae Rădescu și comuniști pentru formarea guvernului.

Tratativele pentru formarea guvernului

Cum de la prima încercare de formare a guvernului, cu trei săptămâni în urmă, tratativele care mergeau spre o soluționare favorabilă fuseseră rupte în ultimul moment din pricina ostilităților Anei Pauker, agent al rușilor care făcuseră cu mine o experiență la Marele Stat Major unde întâlniseră rezistență în scopurile pe care le urmăreau, era puțin probabil că voi reuși să fac un guvern în care să intre și F.N.D-iștii. Un guvern politic — în acest caz — format numai din vechile partide ar fi întâmpinat, de la început, o mare violență din partea comuniștilor sprijiniți de Soviete.

Totuși, ca să nu poată spune că au fost înlăturați fără nici un fel de consultare a lor, am pornit la o consultare a tuturor grupărilor.

Era, de altfel, dorința și a Regelui, și a mea să ajung la formarea unui guvern de cât mai largă concentrare. Am pornit la atingerea acestui țel cu cea mai mare bunăvoință.

Am luat primul contact cu Pătrășcanu care trecea, cel puțin în aparență, drept conducătorul partidului comunist.

Părând mai satisfăcut, mai ostil, mi-a răspuns că el singur nu poate discuta nimic, întrucât comitetul central singur este în măsură să ia hotărâri, n-a făcut decât să telefoneze spre a mă pune în legătură cu acest comitet.

Mai târziu mi-am dat seama că situațiunea lui în partid, cel puțin în acel moment, era șubredă, iar cei care hotărau erau Ana Pauker și Luca.

L-am părăsit pornind la comitet la care el nici n-a luat parte.

Deși comitetul — nu numai comunist, dar F.N.D-ist — era în deplinul lui, n-au luat parte la discuție decât cei doi ..., Luca și Ana Pauker.

Vulgari și impertinenți amândoi, în același timp lipsiți de orice pregătire și însușire pentru rolul de conducători ce își asumaseră, mi-am dat seama dintr-un început că voi întâlni ostilitatea lor.

În adevăr, atmosfera a devenit, din primul moment, neprielnică, întrucât venind vorba de Basarabia s-au grăbit amândoi să afirme că această provincie n-a fost niciodată românească și deci România n-are nici un drept asupra ei.

Răspunzându-le că nu ei sunt în măsură să-mi facă o lecție de istorie asupra acestei chestiuni, am curmat scurt discuția spunându-le că prezența mea acolo are un singur scop: să mi se răspundă dacă F.N.D. admite sau nu participarea la un guvern a cărui formare mi-a fost încredințată de Rege.

Răspunsul Anei Pauker a fost : „Nu dorim un guvern general Rădescu".

Fără alt cuvânt din partea mea m-am ridicat și am plecat.

Am pornit la drum deplin încredințat că el va fi foarte greu, că voi avea de luptat și cu Uniunea Sovietică și cu membrii F.N.D-iști din guvern.

Am început imediat consultările în vederea alcătuirii unui guvern de specialiști, în afară de partide, iar după 24 ore aveam gata o echipă formată din personalități de primă mână.

Trebuia să depun jurământul în ziua de 3 decembrie ora 18,00, când la ora 15 am fost chemat de Rege.

Spre marea mea surprindere, Regele m-a rugat să amân depunerea jurământului și să reiau tratativele cu F.N.D-iștii.

Ce se petrecuse ?

F.N.D-iștii erau încredințați că zvonul despre formarea unui guvern în afară de partide era fără temei, totul reducându-se la un fel de amenințare.

În clipa în care s-a cunoscut numele celor ce trebuiau să intre în guvern și deci F.N.D-iștii erau amenințați să rămână pe dinafară, au trimis în grabă pe Titel Petrescu la Suveran cu rugămintea de a interveni pe lângă mine să reiau tratativele cu ei.

Dezamăgit, am satisfăcut cererea Regelui. Am dispus să le comunice celor ce urmau să depună jurământul pentru intrarea în guvern că s-a produs o schimbare neprevăzută, iar pentru a doua seară am convocat comitetul F.N.D. acasă la R. Xenopol.

Au venit la ședință și unii care nu făceau parte din comitet.

Le-am cerut să-mi spună ce doresc.

Au luat cuvântul Groza și Gheorghiu-Dej care amândoi au încercat să fie lipsiți de cuviința necesară, ceea ce nu era de mirare, și agresivi.

În mod tăios i-am pus la punct, în special pe Groza care voia să pară ironic.

Discuțiile au fost destul de lungi, iar răspunsul meu a fost categoric. Nu accept colaborarea decât cu împlinirea următoarelor patru condiții:

— încetarea oricăror manifestațiuni de stradă;

— restabilirea ordinii în fabrici;

— dezarmarea gărzilor așa-zise patriotice;

— amânarea reformei agrare pe care însă în principiu mi-o însușeam principial, până la terminarea războiului și încetarea luptelor de pe front.

Cum nu s-a căzut la un acord, le-am dat un răgaz până a doua zi dimineață la ora 8, după a cărui trecere consider definitiv rupte tratativele.

Am plecat.

A doua zi la ora 8 s-a prezentat la mine R. Xenopol însoțit de doi delegați care mi-au adus la cunoștință că au fost admise condițiile mele.

Cei doi delegați erau de data aceasta modești și umili.

Am stabilit ca în ziua următoare când urma să fie depus jurământul să mi se aducă semnată de către un delegat al fiecărei grupări din F.N.D. convenția cu cele patru puncte.

Reaua credință și perfidia s-a arătat din primul moment:

Cuvântul dat de a fi adusă convenția n-a fost respectat. S-a pretextat că timpul a fost scurt, dar că în ziua următoare va fi adusă. S-a însărcinat cu aducerea ei Voitec[18].

Situațiunea era delicată, fiindcă toți cei ce trebuia să fim aleși în guvern eram adunați la Palat, pentru depunerea jurământului și astfel că o amânare nu mai era posibilă.

Învățământul însă l-am tras: știam cine sunt oamenii cu care va trebui să lucrez.

---

[18] Ștefan Voitec (1900–1984). Ziarist, om politic socialist, apoi comunist; membru al Partidului Socialist Unitar, apoi P.S.D. (1927–1948); membru al C.C. al P.M.R./P.C.R. (1948–1984); membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R. (1948–1965); membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. (1965–1974); membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. (1974–1984); ministrul Educației Naționale (5 nov. 1944–30 dec. 1947); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (14 apr. 1948–16 apr. 1949, 24 nov. 1956–20 mart. 1961); ministrul Industriei Bunurilor de Consum (28 mart. 1957–17 apr. 1959); vicepreședinte al Consiliului de Stat al R.S.R. (1975); președinte al Consiliului Superior al Educației și Învățământului (9 mai 1980–21 mai 1981).

Jurământul a fost depus, guvernul fiind format, fără nici o modificare, așa cum fusese acel prezidat de generalul Sănătescu.

Cele două ministere pe care le-am găsit vacante, Internele și Războiul, au fost ocupate de mine și generalul Negulescu[19].

Era ușor de înțeles că revenirea comuniștilor și acceptarea cu umilință a condițiunilor puse de mine după ce încercaseră să fie trufași nu vor fi menținute. Revenirea nu fusese provocată decât de teama de a nu rămâne pe dinafară și a pierde astfel avantajul propagandei pe care puteau să o întreprindă făcând parte din guvern.

Astfel prevenit, am luat conducerea, pregătit pentru toate și gata să duc cu hotărâre lupta.

A.C.N.S.A.S., fond informative, dosar nr. 121, vol. 2, f. 207-208v. (original).

4.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre relațiile cu F.N.D.

Trebuie arătate toate faptele din care să se vadă înțelegerea dintre ruși și comuniști și cum aceștia din urmă sub ocrotirea celor dintâi lucrau intens la dărâmarea guvernului în vederea formării unui guvern F.N.D-ist.

Reaua lor credință era vădită la fiecare pas (schimbările de legi — în special cele ale lui Pătrășcanu — care se fac acum, arată că dacă cedau în Consiliu la modificări era din pricină că nu puteau atunci face altfel, eu necedând niciodată când se încercau lucruri ce nu puteau fi acceptate).

---

[19] Ion Negulescu (1887–1949). Militar de carieră; general de brigadă (1937); general de divizie (1940); general de corp de armată (1942); comandant al Corpului grănicerilor (1 aug. 1940–5 dec. 1944); ministru de Război (6 dec. 1944–5 mart. 1945); după război a fost învinuit că a aderat la organizația „Mișcarea de Rezistență Națională pentru Patrie și Rege" și arestat la 29 dec. 1948; a fost închis la Văcărești și la Jilava; la 11 mai 1949 Tribunalul Militar București a dispus clasarea cauzei din lipsă de probe, dar generalul murise la 1 apr. 1949 la infirmeria închisorii Jilava.

Demascarea completă s-a făcut acum, cu venirea lui Vâșinski[20] — trimis valvârtej — în momentul când terenul comuniștilor începea să se piardă. Toate absurdităţile ca: reacţionarismul meu, complotul etc., nu sunt decât pretexte ca intervenţia bolşevică să se poată produce. Atitudinea lui Vâșinski faţă de Rege este concludentă.

*

Pentru ce s-a produs intervenţia Sovietelor la 27 februarie?

Răspunsul este simplu. Încercarea de la 24 se soldase cu un complet eşec. Ca urmare, manifestaţia fusese cu mult inferioară celei cu o săptămână înainte: 40–50.000 oameni.

Nici o instituţie de stat nu fusese ocupată, iar armata — şi aceasta era lovitura cea grea, fiindcă se sconta o defecţiune — se dovedise complet credincioasă.

În urma acestui lamentabil rezultat — plus cei câţiva comunişti omorâţi şi răniţi ... de proprii lor tovarăşi —, o colaborare între mine şi F.N.D. devenise absolut imposibilă. Ar fi urmat deci o reformare a Guvernului pe alte baze, fără comunişti sau în cel mai bun caz cu alte elemente. Or, rămânerea afară din Guvern nu o puteau concepe, fiindcă ar fi însemnat sinucidere.....

Iată, prin urmare, rostul amestecului Moscovei care era ameninţată să vadă lichidându-se fracţiunea comunistă.

*

Gruparea F.N.D-istă a fost dintru început ostilă prezidării Guvernului de către mine din pricina rezistenţei din timpul tratativelor pentru formarea guvernului, şi deduseseră că o vor întâlni din partea-mi şi în tendinţa lor de comunizare a ţării. Fracţiunea socialistă a avut la început o atitudine binevoitoare (motive de interes de partid, căci se conta pe o eventuală conlucrare a mea cu socialiştii), mai târziu însă a trecut de partea comunistă.

Ostilitatea s-a manifestat din ce în ce mai mult în măsura în care am împiedicat ieşirea legilor propuse de ei sub forma în care au fost propuse: legea sindicatelor, legea criminalilor de război, legile de organizare a Ministerului de Comunicaţii şi C.F.R. Ceea ce a determinat însă lupta făţişă pentru răsturnarea

---

[20] A.I. Vâșinski (1883–1954). Jurist şi diplomat sovietic; adjunct al procurorului general (1933–1935) şi procuror general (1935–1939) al U.R.S.S.; prim-adjunct al comisarului poporului pentru Afaceri Externe al U.R.S.S. (1946–1949); ministru al Afacerilor Externe al U.R.S.S. (1949–1953); prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al U.R.S.S. (1953–1954).

mea, a fost chestiunea alegerilor comunale pe care eu le fixasem pentru finele lunii martie.

*

Au fost unele glasuri — foarte puține este adevărat — care au pretins că, crâmpeiul din cuvântarea de la Radio din seara de 24 februarie[21] în care am pronunțat numele A. Pauker și Luca n-ar fi trebuit spus fiindcă am precipitat astfel căderea guvernului. Acei care vorbesc astfel n-au elementele de judecată pe care le-am avut eu când am vorbit așa cum am vorbit.

Erau zece zile de când eu eram sigur că guvernul nu mai poate rămâne.

După cele două consilii din urmă de miniștri, în care am apostrofat violent pe comuniști și pe Groza, pe chestiunea atacurilor prefecturilor și pe aceea a agitațiilor cu împărțirea moșiilor, ruptura între mine și ei era făcută, iar dacă i-am apostrofat, așa cum am făcut, a fost fiindcă îmi dădeam seama că ei sunt hotărâți să forțeze cu orice preț lucrurile ca să se producă criza, fiindcă vedeau că orice zi pierdută — cu mine în fruntea guvernului — însemna pentru ei pierdere de teren — pe de o parte fiindcă rezistam manevrelor lor, pe de alta fiindcă începusem să le demasc aceste manevre, fiindcă nu mai era posibil să le acopăr.

Apoi, ziua de 24 februarie, care fusese pusă la cale de ei împreună cu Moscova și care trebuia să fie hotărâtoare pentru situația guvernului, nu putea să mai aibă altă ieșire. Atacul autorităților fusese condus chiar de miniștrii F.N.D-iști, iar cuvântările lor din acea zi în fabrici fuseseră de o violență extremă, astfel că făceau imposibilă colaborarea dintre mine și ei. Le suferisem prea multe ca să mai pot sta alături de ei și după această ticăloșie.

Pentru ce atunci aș mai fi avut vreun menajament? Dimpotrivă, vorbind așa cum am făcut, am dat țării o satisfacție, cu efecte hotărâtoare pentru viitor, am înviorat spiritele și am dat forțe noi pentru lupta de mai târziu, fiindcă această luptă trebuie să se dea.

Chiar dacă ar fi ca până la sfârșit să cădem pradă bolșevismului, ceea ce eu am credința fermă că nu se va întâmpla — robirea nu trebuie să se facă cu voința noastră. Ni se va tăia capul, dar ținându-l demn. Vom muri, dar cu fruntea sus. Și pentru ca lucrurile să se întâmple astfel, cuvântarea mea din urmă își are însemnătatea ei, însemnătate care se va dovedi la timpul ei.

De altfel, nenumăratele mesaje de satisfacție și de gratitudine pe care le-am primit în urmă sunt o dovadă că și după adunarea de la „Aro"[22] — făcând așa cum am făcut —, am fost pe drumul cel bun.

---

[21] Vezi documentul 154.

[22] Vezi documentele nr. 143–146, 179.

Demascarea completă s-a făcut acum, cu venirea lui Vâșinski[20] — trimis valvârtej — în momentul când terenul comuniștilor începea să se piardă. Toate absurdităţile ca: reacţionarismul meu, complotul etc., nu sunt decât pretexte ca intervenţia bolşevică să se poată produce. Atitudinea lui Vâșinski faţă de Rege este concludentă.

*

Pentru ce s-a produs intervenţia Sovietelor la 27 februarie?

Răspunsul este simplu. Încercarea de la 24 se soldase cu un complet eşec. Ca urmare, manifestaţia fusese cu mult inferioară celei cu o săptămână înainte: 40–50.000 oameni.

Nici o instituţie de stat nu fusese ocupată, iar armata — şi aceasta era lovitura cea grea, fiindcă se sconta o defecţiune — se dovedise complet credincioasă.

În urma acestui lamentabil rezultat — plus cei câţiva comunişti omorâţi şi răniţi ... de proprii lor tovarăşi —, o colaborare între mine şi F.N.D. devenise absolut imposibilă. Ar fi urmat deci o reformare a Guvernului pe alte baze, fără comunişti sau în cel mai bun caz cu alte elemente. Or, rămânerea afară din Guvern nu o puteau concepe, fiindcă ar fi însemnat sinucidere.....

Iată, prin urmare, rostul amestecului Moscovei care era ameninţată să vadă lichidându-se fracţiunea comunistă.

*

Gruparea F.N.D-istă a fost dintru început ostilă prezidării Guvernului de către mine din pricina rezistenţei din timpul tratativelor pentru formarea guvernului, şi deduseseră că o vor întâlni din partea-mi şi în tendinţa lor de comunizare a ţării. Fracţiunea socialistă a avut la început o atitudine binevoitoare (motive de interes de partid, căci se conta pe o eventuală conlucrare a mea cu socialiştii), mai târziu însă a trecut de partea comunistă.

Ostilitatea s-a manifestat din ce în ce mai mult în măsura în care am împiedicat ieşirea legilor propuse de ei sub forma în care au fost propuse: legea sindicatelor, legea criminalilor de război, legile de organizare a Ministerului de Comunicaţii şi C.F.R. Ceea ce a determinat însă lupta făţişă pentru răsturnarea

---

[20] A.I. Vâșinski (1883–1954). Jurist şi diplomat sovietic; adjunct al procurorului general (1933–1935) şi procuror general (1935–1939) al U.R.S.S.; prim-adjunct al comisarului poporului pentru Afaceri Externe al U.R.S.S. (1946–1949); ministru al Afacerilor Externe al U.R.S.S. (1949–1953); prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al U.R.S.S. (1953–1954).

Lumea ardea să fie cineva care să ridice steagul demnității și al sentimentului național. Acest lucru l-am făcut eu și am conștiința împăcată că l-am făcut.

Din toate părțile și din toate sectoarele mi s-a spus și după „Aro" și după 24 februarie: „lumea simte și merge altfel. Se vede că s-a schimbat ceva". Și dacă așa este n-aș fi greșit dacă aș fi făcut altfel?

Iar dacă din scurta mea guvernare n-ar rămâne decât această înviorare a conștiinței naționale și a credinței într-o schimbare în bine, sunt mulțumit. Poporul se timorase. Prin câteva cuvântări vibratoare, indignate și cu hotărâre spuse, amorțeala a fost risipită.

De reținut: Cel mai de seamă motiv care a determinat ofensiva împotriva guvernului și în ultimă analiză, hotărârea Moscovei de a proceda la o repede intervenție, în sensul în care au făcut-o, a fost teama de alegeri pe care eu le anunțasem pentru luna martie, din care comuniștii știau că vor ieși zdrobiți.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 174–174v. (original).

5.

[1945, noiembrie?]

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre guvernarea sa și perioada următoare[23].

Am suferit și teroarea antonesciană și cea de acum. Trebuie să mărturisesc că cei de acum au metode mai perfecționate de asuprire. Și atunci s-a putut justifica minciuna: lovisem crunt în atotputernicul Killinger.

Acum ce am făcut: mi-am făcut datoria în calitatea pe care o aveam să nu las să se înfrângă autoritatea de stat. Miniștrii din guvernul meu, colegii mei, plecau seara de la consiliu pentru ca a doua zi dimineața să se ducă să se pună în fruntea rebelilor — niște derbedei instigați de ei, ca să atace o prefectură sau o primărie.

N-am schimbat din fostul minister nimic: singura deosebire a fost că am luat eu Internele care erau libere. Trei persoane am adus cu mine, atât din tot

[23] Posibil destinate informării lui Mark Ethridge; vezi și documentul nr. 6.

aparatul de stat, toți trei zac în lagăre de ... luni. Și dinainte știu tratamentul care este în lagăre; nici comparație cu acel de sub Antonescu. Intelectuali, foarte mulți funcționari ai statului etc. s-au umplut de paraziți fiindcă li s-a refuzat să-și poată cumpăra o bucățică de săpun. Și pentru ce tot acest chin? Pentru simplul motiv că s-au arătat refractari ideilor comuniste? Nici un act de nesupunere, nici un gest de inconștiență, nimic, simplul motiv că s-au arătat adepți ai felului meu de a vedea lucrurile.

Alți partizani ai mei [au fost] arestați și schingiuiți, cum poate numai în lagărele din Germania s-a întâmplat, și condamnați la ani de muncă silnică. Pentru ce? Pentru că, după ce am venit la Legația engleză, unde am fost adăpostit, au venit să mă vadă.

Nu mai vorbesc de insultele pe care mi le aruncă zilnic prin presă sau cuvântări.

Libertate? Acești oameni vorbesc de libertate? N-a fost nicăieri mai mare sugrumare ca la noi. Oricine nu este comunist, și aceștia sunt marea majoritate, sunt scoși din lege. Ofițeri scoși din armată cu urale. Magistrați decimați. Iar cei rămași amenințați și insultați. (indescifrabil în text)

Situația din țară. România se găsește sub regimul celei mai efective dictaturi. De când fracțiunea comunistă a pus, sub presiune sovietică, mâna pe putere, s-a dezlănțuit cea mai odioasă teroare asupra tuturor celor ce nu voiesc să îmbrățișeze crezul comunist, respectiv asupra a 95% din populația țării. Întreg poporul, în afară de gruparea comunistă, formată în cea mai mare parte din unguri și evrei, este scos din lege.

Libertatea, sub orice formă, este inexistentă. De altfel, deținătorii puterii au avut cinismul să declare de nenumărate ori: „noi nu înțelegem să lăsăm vreo libertate sau vreun drept fasciștilor", iar prin fasciști ei înțeleg pe oricare nu este comunist.

Ca unul care am suferit din plin și rigorile regimului germano-antonescian — am stat internat un an în lagăr — și suport, pe de-a-ntregul și pe ale celui de astăzi, sunt în măsură să vorbesc comparativ: cel de astăzi întrece pe cel din trecut.

Din toate țările aflate sub ocupația sovietică, România este supusă regimului cel mai aspru.

Regimul comunist este, prin definiție, terorist.

Teroarea dezlănțuită însă în România depășește măsura din alte părți.

Despre nelegiuirile fără asemănare săvârșite de trupele de ocupație sovietice — jafuri, prădăciuni de toate felurile, asasinate zilnice, violuri etc. —

nu voi vorbi. Acestea la timpul nimerit vor trebui să facă obiectul unui capitol oficial și de proporții impunătoare.

Voi atinge numai chestiunea tiraniei sălbatice pe care așa-zisul guvern Groza o desfășoară, la adăpostul baionetelor rusești asupra țării.

Pentru ce României i se aplică un regim de asuprire special?

Explicația este cum nu se poate mai simplă:

Rusia sovietică nu urmărește, așa cum pretinde, prietenia țărilor limitrofe, ci bolșevizarea lor. Or, în urmărirea scopului lor de bolșevizare, nicăieri n-au întâlnit o rezistență mai mare, o tendință mai refractară comunismului. De aici stăruința dârză de a avea la cârma țării un guvern slugarnic care să satisfacă mai mult chiar decât ceea ce i se cere — un guvern lipsit de orice sentiment patriotic, condus fiind de elemente străine în solda Rusiei (Ana Pauker și Laszlo Luca) care, prin teroare, să ajungă să intimideze poporul și să-l silească să se plece dorinței Moscovei.

Iată motivul ușor de înțeles a tot ce se petrece în România.

Rezultatul acțiunii desfășurate de guvern este ura din ce în ce mai mare a poporului împotriva lui și împotriva ungurilor și evreilor care-l secondează.

Că scopul urmărit de Soviete și de Groza & Co. nu va fi niciodată atins este un fapt asupra căruia nu trebuie să rămână nici o îndoială. Poporul românesc va lupta cu disperare până la pieire de va fi nevoie, dar nu se va lăsa bolșevizat.

Îngrijorarea trebuie să fie numai pentru faptul că dacă nu vom fi ajutați la timp să scăpăm de prigoana sub care trăim, o tragedie cumplită va putea fi văzută desfășurându-se pe pământul românesc.

Prăpastia dintre comuniști și restul populației se adâncește pe zi ce trece. Chiar Partidul Social Democrat care până acum a făcut cauză comună cu cel comunist este pe punctul de a se rupe complet de el. Domnul Titel Petrescu, șeful Partidului Socialist, nu mai are raporturi personale cu gruparea comunistă și este vorba ca în ziua de 2 decembrie să se facă ruptura definitivă.

Duplicitatea sovietică

Sunt cunoscute, de toată lumea, declarațiile repetate ale domnului Molotov[24] că Sovietele nu urmăresc nici achiziții teritoriale și nici nu se gândesc să se amestece în treburile interne ale României.

În ceea ce privește chestiunea teritorială, ea n-are cădere să fie acum atinsă. România consideră chestiunea păcii și a raporturilor de bună vecinătate

---

[24] V.M. Molotov (Skriabin) (1890–1986). Om politic și diplomat sovietic; președinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. (1930–1941); comisar al poporului pentru Afaceri Externe al U.R.S.S. (1939–1949, 1953–1956).

mai importantă decât oricare alta, astfel că, înăbușindu-se dureri sfâșietoare, trece peste orice altă considerație.

Cu privire însă la neamestecul sovietic în afacerile noastre este de cea mai mare importanță ca lucrurile să fie puse la punct. Și întrucât în perioada de timp de după 23 august 1944 am ocupat și funcțiunea de șef al Marelui Stat Major și pe aceea de președinte al Consiliului de Miniștri, funcțiune în care a trebuit să fiu necontenit în strâns contact cu misiunea sovietică, cred că sunt mai în măsură decât oricine să arăt realitatea în adevărata ei lumină.

Adevărul este următorul: din momentul chiar în care armatele rusești au pătruns pe teritoriul românesc, nu numai că declarațiile domnului Molotov au fost nesocotite, dar nu numai în politică, ci și în toate celelalte domenii nimeni n-a mai avut cuvânt în afară de guvernul sovietic, fie prin comisia rusă de control, fie prin trimisul special, domnul Vâșinschi.

Voi preciza numai unele din faptele în care, personal, am fost amestecat. Dacă ar fi să relatez tot ceea ce cunosc, ar fi nevoie de mult prea mult timp și spațiu.

S-a început cu călcarea în picioare a clauzelor armistițiului nu numai fără nici un fel de menajament, dar în mod brutal. Prima luptă pe care am dat-o în calitatea de șef al Marelui Stat Major a fost împotriva dezarmării și luării ca prizonieră a armatei române aflată în Moldova care, în urma actului de la 23 august, se pregătea să se îndrepte împotriva forțelor germane. În urma protestului făcut mi s-a făgăduit că trupele vor fi lăsate libere, puțin timp după aceea însă mi s-a comunicat că au fost trecute în Rusia. O dată cu trupele a fost ridicat și tot materialul de război aflat la dispoziția lor.

Nicăieri nu era prevăzută o astfel de măsură și nici nu era admisibil să se ajungă la o asemenea interpretare.

Din moment ce se admisese alinierea noastră alături de aliați în lupta împotriva nemților, cum se mai putea admite că armata din Moldova să fie considerată prizonieră? Pentru ce atunci nu s-ar fi întins măsura asupra întregii armate? Au venit apoi cereri peste cereri de diferite materiale de tot felul, desființări de școli, de părți sedentare etc. — toate neprevăzute în protocolul armistițiului — până când într-o zi s-a prezentat șeful de stat major al comandamentului rusesc cu cererea de reducere a întregii armate din interior la trei divizii a 3.000 de oameni, în total 9.000 de oameni pentru întreg teritoriul țării, efectiv insuficient chiar pentru serviciul localurilor și ordonanțe ofițerești. Negreșit am protestat cu toată tăria să accept cererea, întrucât nici un astfel de drept nu acorda armistițiul comandamentului sovietic. Am fost amenințat că dacă în 24 ore nu semnez protocolul ce mi se va prezenta în acest sens, întreaga armată română va fi

dezarmată, cu forța, de cea rusească. Pus între alternativa de a vedea oștirea expusă la rușinea unei dezarmări, ba poate și a unor încăierări sângeroase, în caz de rezistență a unor unități — eventualitate ce era de prevăzut — și între aceea de a semna protocolul, m-am hotărât pentru aceasta, dar cu o condiție fără de care refuzam semnătura, anume să se admită anexarea la protocol a unei declarații pe care să o semneze și generalul Vinogradov și în care să se precizeze că „n-am cedat decât sub amenințare". Mi s-a admis cererea și atunci, cu mâna tremurândă, am semnat.

Puțin după aceea am fost însărcinat cu formarea guvernului. Aveam mandat să încerc formarea unui guvern de concentrare cât mai larg, iar în caz de nereușită să formez un guvern în afară de partide.

Comuniștii, cu care erau în coaliție și socialiștii, mi-au răspuns, prin Ana Pauker, că nu voiesc un guvern prezidat de mine. Am luat act și am început tratative pentru formarea guvernului de tehnicieni, la a cărui alcătuire am ajuns ușor și, în ziua de 4 decembrie, urma să depun jurământul.

Consemnez aceste fapte pentru că își au importanța lor în judecarea situației.

Comuniștii alarmați — fiindcă își închipuiseră că ideea guvernului afară de partide era numai o sperietoare — de teama de a nu rămâne pe dinafară au însărcinat pe domnul Titel Petrescu să meargă la Rege și să-l roage să intervină să iau din nou legătura cu ei, în vederea alcătuirii guvernului. Am acceptat, iar ei, la rândul lor, acceptând următoarele patru condiții:

— restabilirea ordinii;

— încetarea manifestațiilor muncitorești pe străzi;

— dezarmarea gărzilor comuniste;

— amânarea reformei agrare până la terminarea războiului.

Guvernul s-a format.

Dându-mi seama de ostilitatea ce întâmpinasem eram sigur că mi se vor face dificultăți care, în mod efectiv, au început curând. Totuși, hotărât să fac toate concesiile posibile, colaborarea a fost posibilă până în momentul când am anunțat că voi depune legea electorală, iar pentru luna aprilie, fixasem data alegerilor comunale.

Din clipa aceea a pornit o ofensivă înverșunată pentru răsturnarea mea. Manifestațiile de stradă au reînceput, iar în zilele de sărbătoare echipe de comuniști înarmați, conduse chiar de miniștri F.N.D-iști, întreprindeau atacuri asupra prefecturilor și primăriilor încercând să înlocuiască pe prefecți și primari, numiți cu consimțământul lor, cu alții care se înscriau în gruparea comunistă. Negreșit

am căutat să împiedic rebeliunile criminale și să mențin neștirbită autoritatea de stat.

După fiecare atac, muncitorii comuniști prezentau plângeri misiunii sovietice ruse de control cu care erau înțeleși, fapt ce se deducea ușor din aceea că la fiecare atac încercat, comuniștii erau susținuți de unitățile ruse care interveneau în favoarea lor, iar eu eram convocat la sediul misiunii unde domnul general Vinogradov, amiral Bogdenko[25] și Pavlov[26] mă țineau câte 5-6 ore, aducându-mi învinuirea că „nu las liber poporul să manifesteze". „Poporul" erau comuniștii, iar „manifestarea" era atacul armat împotriva autorităților.

Am pus de mai multe ori domnilor numiți mai sus întrebarea: „Ce ați face dumneavoastră dacă ați fi în locul meu și în Rusia s-ar produce astfel de fapte?" Niciodată n-am căpătat răspuns.

Am încercat, în repetate rânduri, să-i conving că sistemul acesta de a susține pe comuniști, nesocotind celelalte partide și lăsând să se producă acte de adevărată anarhie, nemulțumește adânc masele mari ale populației și împiedică apropierea între cele două popoare pe care noi toți o dorim. Totul a fost zadarnic. Pentru membrii comisiei de control ruse, poporul se mărginea la cele câteva zeci de mii de muncitori care susțineau pe comuniști. Generalul Vinogradov a avut într-o zi sinceritatea să-mi spună: „Dumneavoastră trebuie să înțelegeți că noi pentru comuniști avem simpatie".

În toată perioada de timp cât am mai fost în fruntea guvernului, guvernarea a fost, pentru mine, o adevărată tortură. Totuși am rezistat și, întrucât nu se găsea nici un motiv care să justifice o cerere de schimbare a mea, s-a pus la cale lovitura din ziua de 24 februarie[27].

---

[25] V.L. Bogdenko. Contraamiral sovietic, consilier al președintelui Comisiei Aliate de Control din România.

[26] A. P. Pavlov. Consilier politic sovietic al Comisiei Aliate de Control din România.

[27] Evenimentele din 24 febr. 1945 sunt descrise astfel de generalul Constantin Sănătescu: „După-amiază, mare manifestație comunistă care încearcă să ocupe Președinția [Consiliului de Miniștri — n.ed.], Ministerul de Interne, Poșta și Telefoanele. Armata s-a opus și pentru prima oară se schimbă focuri de armă. Sunt doi morți și opt răniți. Comuniștii au provocat — și tot ei atacă prin ziarele lor, afirmând că generalul Rădescu a scos armata și a împușcat muncitorimea pașnică, încât au curs valuri de sânge în Piața Palatului. Nici n-am văzut vreodată exagerări mai mari. (...) Am trecut pe la Palatul Regal unde am văzut urmele gloanțelor trase de manifestanții comuniști cu ocazia manifestației de ieri (24 febr. — n.ed.). Un ofițer american făcea ancheta, convingându-se că gloanțele găsite nu sunt ale armatei, ci ale manifestanților." (Constantin Sănătescu, *Jurnal*, Editura Humanitas, București, 1993, p. 191, 192). Vezi documentele: 151, 152, 153.

Între timp, întrucât poliția și jandarmeria își făceau în credință datoria, comandamentul sovietic, la cererea conducerii comuniste, a ordonat reduceri masive de efective.

Despre ceea ce trebuia să se petreacă la 24 februarie eram pe deplin informat. Urma să se aducă mase de muncitori și din alte părți care împreună cu cei din Capitală și cu gărzile comuniste să atace autoritățile principale: Ministerul de Interne, Prefectura Poliției, Telefoanele etc. și să le ocupe. Se sconta o reușită sigură, întrucât efectivele, și militare și polițienești, erau acum reduse la minimum. Totuși încercarea a dat complet greș întrucât grupele de apărători ale autorităților nu s-au lăsat intimidate și au împiedicat pătrunderea în localuri.

Pe străzi n-a fost scos nici un soldat și nici un polițist. Iar manifestația comunistă nu numai că a fost lăsată complet liberă, dar am interzis o adunare anunțată pentru aceeași zi tocmai în scopul de a se evita orice incident.

Cazul domnului Pătrășcanu. Din mizeriile guvernării. Îmi dădusem seama de gândurile colegilor mei comuniști din primele zile ale guvernării. Am făcut supraomenești sforțări să trec peste anumite considerațiuni care erau opuse și vederilor mele și intereselor de ordin general, numai în intenția de a putea ajunge la o conlucrare cât mai folositoare nevoilor țării. Orice încercare însă rămânea fără rezultat, fiindcă F.N.D-ul era stăpânit de un singur gând: să provoace, cu orice preț, răsturnarea guvernului, să se ajungă la stăpânirea comunistă.

Serviciul de Siguranță însă aducea zilnic dovezi despre ceea ce se urmărește. Printre aceste dovezi erau unele din care se vedea cum, în special Groza, aprobat de generalul Stănescu, subsecretarul de la Siguranță, unelteau pentru răsturnarea mea.

Am luat hotărârea atunci să înlocuiesc pe generalul Stănescu, împotriva căruia avusesem de altfel multe plângeri de naturi diferite: măsuri nesăbuite, violență față de subalterni și public, incorectitudini etc., fapte despre care îl prevenisem în mai multe rânduri, comunicându-i chiar că eventual voi fi nevoit să-l înlocuiesc.

L-am chemat în cabinet și, în mod blând, i-am spus că, întrucât n-a ținut seama de sfaturile mele și continuă să provoace nemulțumiri, sunt nevoit să-i cer demisia. Lipsit de prezența de spirit necesară, s-a descoperit imediat, răspunzându-mi: „vă rog să-mi acordați 1/2 oră să mă consult cu dl. vicepreședinte al Consiliului care m-a prevenit că o să-mi cereți demisia". Vulpoiul mai bătrân care trăgea sforile din urmă își dăduse seama că s-ar putea întâmpla să descopăr manevra, îl prevenise, iar el s-a demascat.

A plecat revenind abătut și spunându-mi că Groza i-a răspuns: „fiecare să facă după capul lui".

Puțin după aceea au cerut să fie primiți Pătrășcanu, Rădăceanu[28] și Teohari Georgescu. Veneau să-mi vorbească în cazul general Stănescu, pretinzând că prin înlocuirea lui eu rup echilibrul de forțe în guvern, întrucât ei rămân cu un partizan mai puțin. Era o afirmație mincinoasă și îndrăzneață. Generalul Stănescu era militar activ și fusese luat în guvern în afara considerațiilor de ordin politic. Nici o vorbă nu fusese că el ar face parte din lotul vreunui partid, întrucât ca militar nici nu putea să fie considerat ca om politic. Între timp însă individul, anost și sperând să-și facă drum pentru viitor, se lăsase să fie atras de cârdășia F.N.D-istă. Le-am dat răspunsul cuvenit și am rămas la punctul meu de vedere: să exclud pe trădător din guvern, iar pe cei trei i-am concediat brusc, întrucât — în special T[eohari] Georgescu — încercase să depășească măsura și cuviința necesară în discuțiune, iar acest lucru nu-l tolerasem în nici o împrejurare. Raporturile mele cu ei erau totdeauna foarte concrete, dar distante.

Întâmplarea a făcut ca imediat după plecarea lor să ceară audiență mama lui Pătrășcanu. Venea să intervină pentru numirea unui general într-un anumit loc — intervenție de altfel inutilă, întrucât ofițerul era în dreptul lui să solicite acest loc, nu i se făcea o favoare. Negreșit am satisfăcut-o, iar după aceea am adus discuția asupra situației politice, vorbindu-i mult de fiul său și arătându-i că acesta a apucat un drum greșit activând în strânsă legătură cu Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Bodnăraș și ceilalți extremiști comuniști, locul lui fiind în ramura mai moderată a partidului. De altfel, în acest sens, eu îi vorbisem în mai multe rânduri lui Pătrășcanu.

Bătrâna nu numai că a împărtășit punctul meu de vedere, dar s-a arătat foarte mulțumită de tot ceea ce-i spusesem.

În cursul aceleiași zile am primit de la ea o scrisoare de mulțumire, în care sfârșea astfel: „am plecat de la dumneavoastră cu sufletul ușurat, întrucât am văzut că țara are un părinte".

În dimineața următoare Pătrășcanu a revenit la atac în chestiunea general Stănescu, de data aceasta însoțit de Nicolau și Voitec. A reluat cererea de revenire asupra demisiei, dar pe un ton mult mai blând.

---

[28] Lothar Rădăceanu (1899–1955). Ziarist, profesor secundar, om politic social-democrat, apoi comunist; membru al P.S.D. (1919); președinte al Federației Funcționarilor Particulari (1929–1937); ministrul Muncii (4 nov.–29 nov. 1946); ministrul Muncii, Asistenței și Asigurărilor Sociale (29 nov. 1946–13 apr. 1948); ministrul Muncii și Prevederilor Sociale (13 apr. 1948–1 aug. 1952); membru al C.C. al P.M.R. (1948–1955); membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R. (1948–1952); membru al Secretariatului C.C. al P.M.R. (1948–1952); membru al Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. (1950–1952); membru al Academiei R.P.R. (1955).

Cum în ziua precedentă discuția devenise la un moment dat destul de aprinsă, eu spusesem: „dacă dumneavoastră vă închipuiți că eu sunt prizonierul dumneavoastră și obligat să vă satisfac orice cerere, vă înșelați. Eu am luat conducerea guvernului în anumite condițiuni pe care le respect, așa cum vă cer și dumneavoastră să le respectați. Nimic mai mult decât atât. În cadrul drepturilor și atribuțiunilor mele nu admit nici un amestec și nici nu înțeleg să se creadă că ar putea cineva să-mi impună ceva". Cuvinte cu care i-am și concediat.

Reluându-se acum discuția, iar dintre toți trei singurul care vorbea era numai Pătrășcanu, ceilalți doi mulțumindu-se să figureze, iar Pătrășcanu fiind de data aceasta foarte mieros și punând chestiunea pe teren de îmblânzire a raporturilor între grupări, de interes de a nu se produce schimbări etc., am luat hotărârea să-mi calc peste suflet și să-l satisfac și aceasta mai mult fiindcă mi se prezenta și prilejul să-i servesc o lecție care aveam credința că ar putea oarecum să-l tulbure.

Profitând de un moment când în discuțiune el, reamintind de convorbirea din ziua precedentă, mi-a spus: „Dumneavoastră ați spus însă că nu sunteți prizonierul nostru. Este adevărat. Sunteți însă prizonierul țării. În interesul țării, dumneavoastră trebuie să rămâneți în locul pe care-l ocupați". Eu, în timpul discuțiilor, amenințasem că dacă se continuă să mi se saboteze guvernarea voi prezenta demisia Regelui.

Dacă Pătrășcanu exprimându-se așa cum am arătat mai sus era în gândul lui de bună-credință sau era teama să nu provoace criza și apoi să reformez guvernul fără comuniști, n-aș putea spune.

Fapt este că, profitând de situațiunea slabă în care se găsea în acea clipă, eu i-am răspuns: „Domnule Pătrășcanu, împotriva voinței mele fac concesia să las la locul lui pe generalul Stănescu, dar această concesie o fac nu grupării F.N.D-iste, ci persoanei care semnează această scrisoare" și i-am prezentat scrisoarea primită de la maică-sa. Pătrășcanu a luat scrisoarea, a citit-o și nu a mai răspuns nimic.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 100, 105–107, 111–114 (original).

6.

[1945 noiembrie]

Scrisoare a generalului Nicolae Rădescu către delegatul american la București, Mark Ethridge.

Pentru delegatul american Ethridge

Situația generală (sinteză)

România se găsește astăzi sub regimul celei de-a 4-a[29] dictaturi în interval de 15 ani:

— Dictatura Carlistă — iunie 1930[30] — septembrie 1940

— Dictatura legionaro-antonesciană — 6 septembrie 1940-martie 1944

— Dictatura comunistă — 6 martie 1945.....

Pentru informațiunile de care trimisul Statelor Unite are nevoie, nu interesează decât starea de lucruri actuală, adică regimul sub care trăiește țara din momentul instalării comuniștilor la putere și până acum.

Socotesc că nimeni n-ar fi mai în măsură decât mine să dea relații care să păstreze cea mai strictă obiectivitate și aceasta pentru două motive:

1) Am suferit personal prigoana tuturor celor patru dictaturi; sunt deci în situația nu numai de a judeca dacă regimul actual este sau nu dictatorial și terorist, dar și de a putea face acest lucru în mod comparativ;

2) Sunt om în afară de partide, astfel că nu pot fi bănuit de nici un fel de parțialitate.

Atât de adevărat este acest lucru, întrucât de la început fac afirmația că recunosc multe greșeli și celorlalte partide.

Așa fiind, încep prin a face solemn declarația că mai puțin atrocitățile săvârșite sub regimul legionaro-antonescian, România cunoaște sub dictatura comunistă cea mai odioasă dintre cele patru suferite de țară.

Iar dacă este să țin seama pe de o parte de asasinatul mișelesc din seara de 24 februarie, când 11 pașnici manifestanți au fost răpuși în curtea Ministerului de Interne de gloanțele comuniste, precum și de mascarada desfășurată timp de două

---

[29] A treia — n. ed.

[30] România nu a cunoscut un regim dictatorial. Abia la 10 febr. 1938 Regele Carol al II-lea a abrogat Constituția din 1923, restrângând libertățile democratice, desființând partidele politice și acordându-și poziția de principal factor politic în stat.

săptămâni pe străzile Capitalei — în timpul proceselor judecate de Tribunalul Poporului — când nu se striga decât: moarte, moarte, moarte; am credința că și sub raportul atrocităților comuniștii i-ar fi depășit pe legionari, dacă n-ar fi fost teama de misiunile aliate de control (anglo-americane).

Din toate țările aflate sub ocupația sovietică, România are de suferit cea mai simțită teroare.

Dominația comunistă — fapt notoriu — este prin definiție teroristă.

Este însă nevoie de explicat pentru ce în România teroarea este mai accentuată decât în țările învecinate.

Explicația este simplă: în nici o parte Sovietele n-au întâlnit o rezistență mai largă împotriva comunismului decât în România. În afară de o infimă minoritate compusă din evrei și o parte din muncitori, poporul românesc are comunismul în oroare.

Pe de altă parte, gruparea comunistă care nu reprezintă nimic, își dă seama că nu numai că nu ajunge să-și îngroașe rândurile, dar și că slăbesc, fiindcă și din puținii partizani muncitori pe care îi avea, în fiecare zi constată dezertori la socialiști.

Pentru aceste motive guvernul comunist susținut din plin de Soviete încearcă, profitând de prezența armatelor sovietice pe teritoriul țării, să intimideze prin teroare masele populare și să le forțeze să îmbrățișeze crezul comunist. Rezultatul este ura din ce în ce mai mare împotriva comunismului. Prăpastia dintre comuniști și restul poporului se adâncește. Astăzi chiar partidul social-democrat care până acum a făcut mai mult sau mai puțin cauză comună cu cel comunist este pe punctul de a desface complet asociația. Domnul Titel Petrescu, șeful partidului socialist, nu mai are, personal, nici un raport cu gruparea comunistă și n-așteaptă decât momentul prielnic să-și ia libertatea completă de acțiune. Ruptura se va produce, probabil, în primele zile ale lunii decembrie.

Duplicitatea sovietică. Este fapt cert că fără sprijinul guvernului sovietic mișcarea comunistă din România ar fi fost nu numai fără răsunet, dar complet stinsă. Ea a putut să se înfiripeze și să ajungă să pună mâna pe putere numai datorită intervenției fățișe și directe în treburile noastre a Sovietelor.

Sunt cunoscute de toată lumea repetatele declarații ale lui Molotov că Rusia nu urmărește în România nici o anexiune teritorială și nici un amestec în politica internă a țării.

În ceea ce privește chestiunea anexiunii, nu este cazul să fie luată în discuție. În ceea ce privește însă amestecul sovietic, nu numai că nu s-a respectat

angajamentul luat, dar din momentul ocupației țării de către armatele rusești, cuvântul, nu numai în politică dar în toate celelalte domenii, nu l-a avut decât guvernul sovietic fie prin Comisia de Control, fie prin trimisul direct al guvernului, Vâșinski.

Voi preciza numai fapte în care prin funcțiile ce le-am ocupat — ca șef al Marelui Stat Major și ca președinte al Consiliului de Miniștri — am fost personal amestecat. Dacă ar fi să relatez tot ceea ce s-a petrecut, ar fi nevoie de un volum. Este probabil că domnul Ethridge va avea prilej să afle multe lucruri de la alte personalități cu care va veni în contact.

Pe când pentru străinătate domnul Molotov făcea răsunătoare declarații de completă lăsare a libertății, să ne conducem așa cum vom crede că este interesul țării, în realitate n-a fost posibil să se facă un pas fără indicații și fără controlul comisiei rusești.

Încep cu cele petrecute cu armata, în timpul cât am fost șeful M.St.M.

Deși protocolul armistițiului definește categoric care sunt obligațiile României față de Rusia sovietică, protocolul a fost nesocotit din primul moment, iar misiunea și comandamentul sovietic s-au socotit ca atotputernice și atotstăpânitoare.

Ca șef al Marelui Stat Major, ca și mai târziu ca șef al guvernului, a trebuit să îndur umilințe care nu mi se vor șterge niciodată nici din suflet, nici din minte.

Pretenții peste pretenții în fiecare zi și din ce în ce mai mari, până când într-o zi mi s-a cerut desființarea întregii armate, sub amenințarea că dacă nu semnez acordul ce mi se impunea, în 24 ore, armata va fi desființată cu forța. Nu mi se lăsau decât trei divizii a câte 3.000 de oameni, adică un total de 9.000 pentru întreg teritoriul țării, insuficient chiar numai pentru întreținerea localurilor. Am protestat din toate puterile, dar între alternativa unui refuz al semnării acordului și între eventualitatea de a expune armata să fie dezarmată cu forța și poate al unor ciocniri sângeroase, care ar fi complicat și mai mult situația, am consimțit să-mi pun semnătura pe protocol, dar cu o condiție fără de care în nici un caz nu aș fi primit: aceea de a se atașa la protocol un codicil semnat și de domnul general Vinogradov[31] în care să se specifice că: „n-am semnat decât sub presiune".

Nu există nici un articol în clauzele armistițiului în care să se spună că guvernul sovietic are vreun drept să ceară desființarea armatei, dar ce importanță avea textul armistițiului pentru Soviete?

---

[31] V.P. Vinogradov. General-locotenent sovietic; locțiitor al președintelui (1944–1945) și șef de stat major (1945–1947) al Comisiei Aliate de Control din România.

Tot împotriva oricărui drept ni se luase circa 50.000 oameni și ofițeri și tot materialul de război, totul aparținând armatei din Moldova care acum trecuse de partea aliaților. Mi s-a spus la început că totul ne va fi înapoiat — în realitate tot a fost trecut în Rusia: oameni și material.

Când am fost însărcinat cu formarea guvernului, am întâlnit ostilitatea și a misiunii rusești, și a comitetului comunist, deși la început fusesem apreciat. Schimbarea s-a produs din pricină că li se spulberase speranța că voi deveni un adept al comunismului, au intrat totuși în guvern de teama de a nu-și pierde toate avantajele de care se bucurau ca membri ai guvernului și pe care le foloseau în interesul partidului. Din primele zile însă au început să-mi saboteze activitatea, dar din momentul în care am anunțat că voi face alegerile — teama lor cea mai mare — au început lupta deschisă împotriva mea. Unii miniștri (Nicolau, Dej, Răcoasa[32]) se puneau în fruntea bandelor de răzvrătiți și atacau prefecturile și primăriile din țară, deși prefecții și primarii erau numiți de comun acord cu ei. Iar la uzinele Malaxa, fiindcă nu s-a putut alege comitetul de fabrică comunist (4.000 de voturi contra 300), Gheorghiu-Dej a venit cu o bandă de muncitori din C.F.R., el personal trăgând cu pistolul-mitralieră în muncitorii fabricii, necomuniști.

Acțiunea lor împotriva mea era fățiș susținută de Misiunea Rusă. Ori de câte ori erau atacate prefecturile de comuniști, eu, deși nu făceam altceva decât că mă opuneam reacțiunii, eram chemat la Misiunea Sovietică unde ore întregi — uneori 5-6 ore fără întrerupere — eram molestat, aducându-mi-se acuzația că eu împiedic manifestarea poporului. „Poporul" pentru ruși erau cei câțiva derbedei comuniști. La întrebarea ce o puneam membrilor misiunii — Vinogradov, Bogdenko, Pavlov — „ce ar face ei fiind în situațiunea mea și dacă faptele s-ar petrece în Rusia", niciodată nu mi s-a răspuns nimic.

În diferite conferințe ce am avut cu misiunea, în repetate rânduri am semnalat greșeala ce se face dându-se sprijin comuniștilor și nerespectându-se adevărata dorință a țării, accentuând că este o politică complet greșită care nu face decât să împiedice ajungerea la o colaborare între cele două țări. Odată, generalul Vinogradov a avut franchețea să-mi răspundă zâmbind: „dumneavoastră trebuie să înțelegeți că simpatiile noastre nu pot merge decât la comuniști".

Iată la ce se reduceau declarațiile domnului Molotov de neamestec în treburile noastre.

---

[32] Gheorghe Vlădescu-Răcoasa (1895–1990). Sociolog, profesor universitar, om politic comunist; fruntaș al Uniunii Patrioților; președinte al Partidului Național Popular (mart. 1947); ministrul Minorităților Naționale (4 nov. 1944–28 febr. 1945); subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri pentru Naționalități (6 mart. 1945–29 nov. 1946); ambasador extraordinar și plenipotențiar al R.P.R. în U.R.S.S. (4 nov. 1947–1949) și în Finlanda (1948–1949); director coordonator al Academiei R.P.R. (1952–1965).

Culmea a fost atinsă în urma eșecului suferit de bandele comuniste, în ziua de 24 februarie, când au atacat în Capitală autoritățile de stat: Ministere, Prefectura Poliției, Telefoanele, Palatul Regal. Membrii comuniști ai guvernului și Ana Pauker erau încredințați că armata — puțină câtă era — și poliția vor pactiza cu ei în ziua asaltului. Eu fusesem înștiințat în mod amănunțit de tot ce se va petrece.

În urma celor petrecute însă nu numai dezamăgiți, dar intrați în panică, fiindcă ei, miniștrii, erau cei care au condus atacurile și știau ce-i așteaptă, au telefonat la Moscova că eu am organizat un complot împotriva Sovietelor. Groza a avut nerușinarea și inconștiența [să spună - n.ed..] că am adus în Capitală, din provincie, 53.000 oameni, când în toată țara nu erau mai mult de 9.000.

Atunci a venit Vâșinski ca o vijelie și, fără să anunțe măcar, s-a prezentat la Palat, unde cu ochi holbați și bătând Regelui cu pumnul în masă i-a cerut schimbarea mea imediată, iar a doua zi s-a dat ordin de reducere a poliției și jandarmeriei la o treime și s-au făcut percheziții la toate autoritățile și într-o mulțime de case particulare, pentru căutarea de arme. Negreșit, nicăieri nu s-a găsit nimic. Ceea ce a urmat se știe.

Sunt suficiente aceste cazuri în care am fost personal și de-aproape amestecat, spre a se vedea lămurit pe de o parte duplicitatea sovietică, pe de alta amestecul fățiș și complet în politica noastră internă.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, 121, vol. 2, f. 15-17 (original).

7.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre atitudinea comuniștilor față de legionari.

Comuniștii și legionarii

Perfidia și reaua credință comunistă. Trădătorii care se intitulează comuniști întrebuințează și în chestiunea legionară același sistem de duplicitate și rea credință ca în orice altă împrejurare. Pe de o parte atacă și schingiuiesc pe acei care, deși n-au făcut fapte reprobabile n-au altă vină decât că au fost înscriși în

cadrele legionare, iar pe de alta îmbrățișează și pun în funcțiuni înalte pe toți care consimt să treacă de partea lor: Burducea[33], Răducu, Bagdasar[34].

Acei dintre foștii legionari care se mișcă în alte partide rămân criminali fasciști, iar acei care trec la comuniști sunt spălați de orice vină.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 104 (original).

8.

[1945, după 23 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre reforma agrară.

Reforma agrară

Cu reaua credință de care au dat dovadă în toate împrejurările, comuniștii m-au acuzat că am fost dușman al reformei agrare. Lipsa de rușine a acestor vânzători de țară merge până la inconștiență. Este de ajuns să revadă cineva cuvântarea mea din Sala „Aro" ca să-și dea seama de încrederea ce se poate pune în cuvântul netrebnicilor care sugrumau de câteva luni țara.

Atingând chestiunea reformei agrare în sus-zisa cuvântare am spus:

„Sunt partizan al reformei agrare. Socotesc că pentru soluționarea [ei] trebuie așteptat momentul prielnic. Acest moment nu este acum, ci după terminarea războiului, când soldații de pe front care au cei dintâi dreptul la împroprietărire se vor fi înapoiat acasă.

Pusă în discuție acum, nepregătită și prin surprindere, ea mai are încă un mare neajuns: proprietarii nemaifiind siguri că vor beneficia de recoltă, vor lăsa pământul nelucrat, iar sătenii preocupați de gândul împărțirii pământului vor munci fără grijă pe al lor. Iar luptătorii de pe front când vor reveni vor fi nemulțumiți de loturile ce le-au fost repartizate, fiindcă este firesc ca acei ce fac repartiția să își atribuie lor pământul cel mai bun".

---

[33] Constantin Burducea. Preot; membru al Uniunii Preoților Democrați; ministrul Cultelor (6 mart. 1945–29 nov. 1946); în 1948 s-a refugiat în Occident.

[34] Dumitru Bagdasar (1893–1946). Medic, profesor universitar, om politic; membru al organizației criptocomuniste „Uniunea Patriotică" (creată în 1942), transformată în Partidul Național Popular (în 1946); ministrul Sănătății (6 mart. 1945–24 apr. 1946).

Iată cuvintele rostite de mine la „Aro" și ele au fost profetice. Proprietarii n-au lucrat nimic, iar sătenii, ca să întărească dreptul lor la stăpânire, și-au lăsat nemuncit pământul lor și au zgâriat cum au putut ceea ce și-au luat din moșiile proprietarilor.

Mai trebuie apoi scos în evidență un fapt: mulți săteni văzând că pământul nu este expropriat, ci confiscat, au refuzat loturile ce li s-au oferit de teamă că, procedeul fiind ilegal, să nu li se ia mai târziu înapoi.

Adevărul spuselor mele s-a adeverit și în ceea ce privește nemulțumirea foștilor luptători. Un comunicat dat zilele acestea de Ministerul Agriculturii face cunoscut că în unele localități demobilizații, nemulțumiți cu loturile ce le-au fost rezervate, au demis comisiile însărcinate cu împărțirea pământului și au constituit altele.

Pe lângă dezmințirea pe care faptele o dau afirmațiilor conștient denaturate ale comuniștilor, ele confirmă în totul prevederile mele, așa cum le-am arătat în sala „Aro".

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 125-126 (original).

9.

[1945 aprilie?].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre legea privind criminalii de război.

Criminalii de război

Nu se putea concepe o lege mai absurdă și mai sălbatică.

Când s-a prezentat pentru prima oară legea în Consiliul de Miniștri, ea se prezenta sub forma pe care o are și acum, formă redată după plecarea mea de la guvern. După multă luptă reușisem să fac să fie simțitor amendată și să apară sub forma în care a fost publicată la început[35]. Mă înțelesesem cu Pătrășcanu ca, mai târziu, să introducem și gradația pedepselor.

[35] Este vorba despre *Legea nr. 50 pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor de război*, publicată în „Monitorul Oficial", nr. 17 din 21 ianuarie 1945, p. 415–417.

După ce am părăsit guvernul, s-a abrogat prima lege și s-a repus în vigoare primul proiect ce fusese adus în discuțiunea consiliului[36].

Legea, așa cum se prezintă, apare ca o lege numai de răzbunare, nu de sancționare a vinovaților; iar din faptul că acei ce compun curțile sunt sau evrei sau însurați cu evreice este ușor de văzut că ea a fost plăsmuită sub influența elementului evreiesc, însuși autorul legii este însurat cu o evreică[37] care a găsit pe această cale mijloc de sălbatică răzbunare. Zic sălbatică fiindcă nu se mulțumește să se răzbune numai împotriva acelor de pe urma cărora a suferit, dar împotriva a cât mai mulți alții care chiar dacă unii dintre ei s-au făcut vinovați de ceva, se caută să-i înglobeze în categoria criminalilor de război.

Patima de care au fost călăuziți acei ce au împins la alcătuirea unei astfel de monstruoase legi este evidentă și pentru omul cel mai slab de minte.

În adevăr, poate fi admisibil ca în aceeași categorie de vinovați să intre: și magistratul care a pălmuit pe unul dintre acei pe care îi instruia, și comandantul unui lagăr în care deținuții au fost tratați cu oarecare asprime pe de o parte, iar pe de alta: dezertori la inamic, întorcând armele împotriva țării și acei care nerespectând legile, au săvârșit orori?

Dar nu numai atât. Neprevăzându-se decât două feluri de pedeapsă: pedeapsa cu moartea și munca silnică pe viață, însemnează că și acel care a dat o palmă, ca și acel care a săvârșit masacre oribile, să fie sancționați cu una din aceste pedepse.

Poate intra o astfel de concepție în mintea unui om întreg și cu suflet omenesc?

Ura, patima și setea de răzbunare au fost singurele mobile care au împins la darea la lumină a unei astfel de legi.

Urmările ei vor fi groaznice nu numai în ceea ce privește pe acei ce vor fi sancționați, dar — și mai ales — în ceea ce privește pe acei care alcătuind-o n-au avut în vedere decât răzbunarea.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 161-161v. (original).

---

[36] La 24 aprilie 1945 a fost publicată în „Monitorul Oficial" (nr. 94, p. 3362–3364) *Legea nr. 312 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război*, care abroga Legea nr. 50/1945 și Legea nr. 51/1945 (*Legea pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării*, publicată în „Monitorul Oficial", nr. 17, din 21 ianuarie 1945, p. 418–419). Legea nr. 312 a fost completată prin Legea nr. 61/1946 (publicată în „Monitorul Oficial" nr. 33 din 8 februarie 1946, p. 956–957), iar Legea nr. 455/1946 „reglementa cercetarea și judecarea infracțiunilor prevăzute de Legea nr. 312 din 24 aprilie 1945".

[37] Aluzie la Lucrețiu Pătrășcanu, căsătorit cu o evreică botezată.

10.

[1945, după aprilie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre diviziile românești formate din prizonieri de război.

Diviziile formate din prizonierii de război

Chestiunea celor două divizii alcătuite din prizonierii căzuți în Rusia nu poate și nici nu trebuie lăsată nepusă la punct. Diviziile sub forma existenței lor de astăzi nu pot să fiinteze. Firește e de mirat și regretabil că acei care le comandă nu și-au dat nici până acum seama de greșeala în care au căzut și n-au purces din proprie inițiativă la curmarea ei.

Deși faptul n-ar avea precedent totuși date fiind împrejurările excepționale în care a fost pornit războiul de către Antonescu, s-ar fi putut înțelege formarea unor unități de prizonieri care să ia armele împotriva acelora alături de care, fără voie, fuseseră împinși să lupte și pe care țara îi considera dușmanii ei firești. În ceea ce mă privește, nu împărtășesc acest mod de a vedea, dar el își poate găsi susținători.

Forma însă sub care unitățile au luat ființă și sub care apoi s-au prezentat, nu poate găsi nici înțelegere, nici scuză. În momentul în care divizia comandată de colonel Cambrea[38] a pus piciorul pe pământul țării, țara declarase război Germaniei; aceasta fiind situația, ea nu avea nici o justificare să mai păstreze caracterul care-l avusese până atunci; ar fi trebuit să fie dizolvată imediat, iar ofițerii și oamenii vărsați în unitățile lor de proveniență, fiecare luându-și locul și gradul pe care l-a avut în unitatea respectivă.

---

[38] Nicolae Cambrea (1899–1976). Militar de carieră; colonel (1943); general de brigadă (1944); șeful Biroului operații din Divizia 35 infanterie (1 iun.–10 sept. 1941), Biroului studii și aplicații din Direcția învățământului militar superior (1 nov. 1941–28 iun. 1942), Biroului informații în Statul Major al Armatei 3 (28 iun.–31 oct. 1942), șef de Stat Major al Diviziei 5 infanterie (1–22 nov. 1942); prizonier de război în U.R.S.S. (22 nov. 1942–15 nov. 1943); comandant al Diviziei „Tudor Vladimirescu" (15 nov. 1943–1 oct. 1944, 15 mai–30 nov. 1945); subșef al Marelui Stat Major (1 dec. 1945–27 dec. 1947); comandant secund pentru instrucție în comandamentul Regiunii 2 militare (27 dec. 1947–20 febr. 1948); comandant al Centrului de instrucție al armatei (20 febr. 1948–6 apr. 1949); comandant al Regiunii 3 militare (6 apr.–20 dec. 1949).

Numai procedând astfel greșeala ar fi putut găsi indulgență. Transformându-se din soldați în propagandiști politici, fără să țină seama nici de legile țării, nici de jurământul pe care l-au depus, s-au făcut vinovați de necredință și față de Rege, și față de țară.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 34 (original).

11.

[1945, iunie?].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre judecarea criminalilor de război.

Judecarea criminalilor de război

Patima cu care s-a făcut judecata depășește orice măsură. Ea se vede chiar din felul cu care au fost alcătuite tribunalele. Compunerea acestor tribunale a fost hotărâtă de Consiliul de Miniștri — sub guvernarea mea — prin legea întocmită de Pătrășcanu. Același domn Pătrășcanu după venirea la putere a guvernului comunist a făurit o altă lege sub presiunea comitetului comunist — respectiv Ana Pauker și Luca — și a evreilor care voiau o răzbunare sălbatică, independent de vina acuzaților.

Apoi, în timpul procesului[39], presiunea exercitată asupra tribunalului prin mascaradele de stradă, cu strigăte sălbatice de „moarte criminalilor", „moarte apărătorilor" etc., cu manifestații cu torțe în timpul nopții, cu răspândirea de desene de spânzurători în tot cuprinsul orașului, desene care erau fluturate la ferestrele chiar ale sălii de ședință — a prezentat nu numai un spectacol rușinos și dezgustător, neîntâlnit nici la triburile sălbatice, dar și un mijloc de intimidare neîngăduit de nici un obicei și nici o lege.

Dar elementele din care s-au compus tribunalele? Acuzatori și judecători în marea majoritate aleși dintre evrei și muncitori fără nici o pregătire și dominați numai de patimă și răzbunare.

---

[39] Este vorba despre procesul primului lot de persoane acuzate de crime de război, desfășurat în perioada 14–22 mai 1945.

Dar dovada cea mai evidentă că nu se urmărea sancționarea unor vinovați, ci numai satisfacerea instinctului sălbatic de răzbunare, o constituie faptul de a se fi împiedicat apărarea celor chemați în fața acestor monstruoase așa-zise tribunale ale poporului. Nu numai că prin desfășurarea nesfârșitelor mascarade de stradă și prin proferarea de amenințări, prin strigăte în stradă și prin presă s-a căutat intimidarea acelor ce ar fi voit să vină ca apărători — scop ce s-a reușit să fie atins —, dar au fost mistificate în dările de seamă spusele acelor puțini avocați curajoși apăruți la bară. Mai mult decât atât, declarațiile semnate ale acuzaților au fost distruse și înlocuite cu altele al căror cuprins este cu totul diferit de cel din originale.

Nici un mijloc, oricât de neomenos, de sălbatic, de criminal ar fi fost, n-a fost evitat, numai să se ajungă la condamnarea pe care bandele formate din tot ce are mai josnic și mai lipsit de simțământ poporul — înțeleg șleahta comunistă — să-și poată satisface beția de furie. Gestul curajos și nobil al tânărului Rege a scăpat țara de o rușine pe care nimeni și nimic n-ar fi putut-o spăla. Pentru a doua oară Regele Mihai[40] înscrie o pagină neștearsă în istoria domniei sale[41].

Dar mai este ceva care trebuie pus în lumină, astfel ca toată lumea să-și dea seama că sentințele date de aceste tribunale-paradă nu pot rămâne în picioare. Este vorba de inexistența faptelor puse în sarcina acuzaților. Negreșit, nu pot face afirmația că printre acei care au fost puși sub acuzare nu vor fi și unii mai mult sau mai puțin vinovați. Dar din fapte pe care personal le cunosc, nu pot să nu ajung la concluzia că în sarcina a unora cel puțin dintre învinuiți s-au pus fapte inexistente sau s-au nesocotit fapte care îi scoteau din cauză.

Generalul Macici[42] fusese socotit la început de ruși ca având o parte de vină în faptele petrecute la Odessa. În urma trecerii noastre alături de aliați,

---

[40] Mihai I (n. 1921). Rege al României (1927–1930, 1940–1947); organizatorul loviturii de stat de la 23 aug. 1944; a fost silit să abdice la 30 dec. 1947; la 3 ian. 1948 a părăsit România, stabilindu-se în Elveția, la Versoix.

[41] Aluzie la gestul Regelui Mihai care a comutat în muncă silnică pe viață sentința de condamnare la moarte, pronunțată cu ocazia judecării primului lot de persoane acuzate de crime de război.

[42] Nicolae Macici (1886–1950). Militar de carieră; general de brigadă (1935); general de divizie (1939); general de corp de armată (1942); comandant al Corpului 2 armată (10 sept. 1940–8 nov. 1941); comandant al Armatei 1 (8 nov. 1941–12 febr. 1945); a fost înlocuit de la comanda Armatei 1 la cererea comandamentului sovietic, în plină desfășurare a operațiilor militare pe frontul din Cehoslovacia; arestat, judecat și condamnat la moarte la 22 mai 1945 de către Tribunalul Poporului, pentru „crima de dezastrul țării prin săvârșirea de crime de război"; ulterior pedeapsa a fost comutată în muncă silnică pe viață; închis la Jilava, Dumbrăveni și Aiud, unde a decedat.

generalul Macici a fost numit comandant al Armatei I române sub comanda mareșalului Malinovski[43], comandă în care s-a distins și care i-a atras elogierea comandamentului rusesc.

Pe când eram șef al Marelui Stat Major am stabilit împreună cu generalul Vinogradov — sub aprobarea dată de Moscova — că datorită faptelor de arme săvârșite în calitate de comandant al Armatei I, generalul Macici să fie absolvit de orice învinuire. În acest scop s-a întocmit un tablou pe care figurau: generalul Macici, generalul Trincu[44] și încă un general al cărui nume îmi scapă, care a fost dat generalului Vinogradov, stabilindu-se că ofițerii cuprinși în el sunt socotiți ca neavând nici un fel de vină, iar datorită acestui fapt ei nici n-au mai fost trecuți de Consiliul de Miniștri pe lista criminalilor de război. Am fost informat că la începutul judecății, generalul Vinogradov a atras atenția celor în drept asupra acestui fapt; totuși din pricina nesăturatei dorințe de sălbatică răzbunare, răutate și sete de sânge, generalul Macici a fost adus în fața nedreptului tribunal. După darea sentinței însă generalul Vinogradov a intervenit din nou, cerând lui Groza și Pătrășcanu să solicite Suveranului comutarea pedepsei generalului Macici; astfel că numai datorită acestei intervenții cei doi corifei comuniști au intervenit, iar Regele, în înalta lui înțelepciune, găsind că și ceilalți merită clemența regală, i-a salvat pe toți de streangul spânzurătorii, luând astfel unui mănunchi de oameni fără suflet plăcerea sadică de a se delecta privind atârnând în furci trupuri nevinovate.

Colonelul Zlătescu[45]. I s-a adus acestui ofițer învinuirea că ar fi ținut pe comuniști fără hrană, astfel că aceștia erau nevoiți să mănânce iarbă, și fără foc. Am fost un an în lagăr în timpul ce se pretinde că s-au produs aceste fapte. Le dezmint categoric. Este adevărat că colonelul Zlătescu era uneori prea aspru și poate că a săvârșit și alte greșeli pe care nu le cunosc, cele două fapte însă menționate mai sus sunt pure invențiuni.

---

[43] R.I. Malinovski (1898–1976). Mareșal sovietic (1944); comandant al Frontului 2 Ucrainian (aug.-sept. 1944); președintele Comisiei Aliate de Control în România (1944–6 iul. 1945).

[44] Atanasie Trincu (1887–1966). Militar de carieră; general de brigadă (1939); general de divizie (1942); comandant al Diviziei 21 infanterie (8 nov. 1941–10 febr. 1942, 1 nov. 1942–15 mart. 1944); comandant al Pieței București (10 febr. –31 oct. 1942); comandant al Etapelor nr. 2 (23 apr.–13 oct. 1944); arestat la 17 oct. 1944 în timp ce se afla pe front și deținut până în febr. 1945, când i s-a fixat domiciliu obligatoriu; este cercetat pentru manifestări antisemite până în iul. 1952, când a fost găsit nevinovat.

[45] Gheorghe Zlătescu (1889–?). Militar de carieră; colonel; comandant al lagărului de deținuți politici de la Târgu Jiu (1941–1944); la 29 ian. 1945 Consiliul de Miniștri a decis arestarea sa pentru crime de război, conform Legii nr. 50 din 21 ian. 1945.

Ținând seama de aceste două cazuri pe care le cunosc, nu sunt îndreptățit să trag concluzia că și în alte cazuri s-a procedat la fel?

Voi mai cita un caz: în timpul când în Consiliul de Miniștri se discuta alcătuirea listelor de criminali de război, se ceruse și se admisese ștergerea de pe listă a generalului Carlaonț[46] și a colonelului Teodorescu — mi se pare fost director general al P.T.T.

S-a ridicat atunci ministrul Rădăceanu și a cerut cu stăruință ca unul din ei, cred generalul Carlaonț, să fie menținut întrucât el are dovada vinii lui și a și produs atunci o declarație a unui [așa-]zis martor. În Consiliul următor, Rădăceanu s-a ridicat ca să comunice că a fost indus în eroare, că afirmația în temeiul căreia ceruse menținerea pe listă era inexactă.

Iată felul și ușurința cu care acei ce conduc astăzi destinele țării — în urma unei lovituri de forță — se joacă cu viața unor oameni, învinuiți de fapte executate, dacă au fost executate, pe bază de ordine primite în timp de război, execuție pe care nu erau în drept s-o discute.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 166-167 (original).

12.

[1945, martie].

Scrisoare a generalului Nicolae Rădescu către A.I. Vâșinski.

Ați păsit pentru a doua oară pe pământul țării românești, dar de data aceasta precipitat și hotărât să procedați ca în țară vasală. Sub presiunea dumneavoastră, Regele a fost nevoit să ceară demiterea guvernului aflat la cârma țării și să admită înscăunarea celui ales de dumneavoastră.

---

[46] Dumitru Carlaonț (1887–1970). Militar de carieră; general de divizie (1942); comandant secund al Diviziei 4 infanterie (10 mai–30 iun. 1941); comandant militar al orașului Iași (1 iul.–2 sept. 1941); comandant al Diviziei 8 infanterie (2 sept. 1941–10 sept. 1944); secretar general al Ministerului de Război (11 sept.–1 oct. 1944); în sept. 1944 a fost acuzat că a patronat „masacrele" de la Iași din iun. 1941, a fost găsit nevinovat; în ian. 1945 a fost arestat la domiciliu și cercetat pentru crime de război, în sept. 1945 fiind scos de sub urmărire; arestat (1948–1950); în 1951 acuzat de „crimă contra umanității" și condamnat în contumacie la 12 ani muncă silnică, 10 ani degradare civică și confiscarea averii; grațiat în 1955; arestat la 18 febr. 1959 pentru „crima de activitate intensă împotriva clasei muncitoare și mișcării revoluționare" și condamnat în 1960 la 7 ani închisoare corecțională și confiscarea averii; eliberat la 12 mai 1960.

Mie, deși eram primul ministru al acestei țări, n-ați găsit cu cale să-mi cereți nici o explicație și atunci, negreșit, nu v-am dat nici una.

Dar ați crezut în schimb că aveți dreptul să mă atacați în diferitele dumneavoastră cuvântări, atribuindu-mi fapte și aducându-mi învinuiri cu totul străine și unele, și altele de adevăr[47].

Nădăjduiesc să recunoașteți că sunt îndreptățit să vă răspund.

Iar cuprinsul răspunsului meu vă rog să-l analizați cu grijă, întrucât în el veți găsi adevărul — adevărul adevărat –, singurul care, dacă va fi luat în seamă, poate duce la apropierea sinceră dintre țara dumneavoastră și a mea.

V-aș angaja chiar să păstrați scrisoarea de față ca document. S-ar putea să vină momentul când să vă încredințați de temeinicia conținutului ei.

Domnule ministru, ați fost în mod grosolan înșelat de către niște aventurieri lipsiți de orice sentiment al onoarei și conștiinței. Și dacă fapta unor inși cărora nu le fac cinstea decât să-i disprețuiesc nu mă miră, sunt surprins că dumneavoastră v-ați lăsat cu atâta ușurință indus în eroare.

Iată ce am să vă răspund: Atunci când am fost chemat am venit în fruntea guvernului însuflețit de cele mai curate gânduri și cu hotărârea fermă și nestrămutată de a lucra din răsputeri și cu cea mai desăvârșită loialitate pentru strângerea de raporturi cât mai amicale între Rusia Sovietică și România.

Așa am declarat din momentul chiar al [formării] guvernului și în acest sens mi-am îndreptat activitatea în tot timpul celor trei luni de guvernare.

În calea gândurilor mele însă se așeza necontenit, de-a curmezișul, interesul opus al F.N.D-ului, fiindcă această grupare, care nu reprezintă nici 2% din totalul populației își vedea primejduită șubreda existență dacă scopul urmărit de mine s-ar fi realizat.

Aceasta este povestea, domnule ministru.

Singurul temei de trai al grupării F.N.D-iste este firma pe care o are și în numele căreia a reușit să acrediteze afirmația falsă că numai prin mijlocirea ei România poate fi apropiată de Rusia, întrucât celelalte grupări politice n-ar fi favorabile unei astfel de apropieri. Or, când și așa nu reprezenta nimic, ce ar mai

---

[47] Redăm câteva pasaje din discursul rostit de A.I. Vâșinski, la 5 martie 1945, la A.R.L.U.S.: „Muncitorii, țăranii, intelectualii și militarii, adică poporul întreg, și-au adunat forțele pentru a începe lupta pentru interesele țării lor, pentru a-și salva țara de primejdia ce o amenința, pentru a nu lăsa țara să cadă în prăpastie, la marginea căreia a adus-o politica de aventuri a unui general care numai printr-o întâmplare a devenit prim-ministru. (...) A.R.L.U.S-ul are în mijlocul său mulți fruntași politici și reprezentanți ai cercurilor militare care, în zilele grele prin care a trecut România, au făcut dovadă de un adevărat curaj, pornind împotriva unui dictator improvizat și nefast" („Universul", an 62, nr. 58, din 12 martie 1945, p. 1).

fi rămas din ea dacă guvernul prezidat de mine i-ar fi luat din mână și unicul mijloc de a-și ține viața: putința de a-și mai face reclamă ca fiind singura cu sentimente prietenești pentru Rusia Sovietică?

Și atunci, în fața spectrului sinuciderii, nu-i rămânea decât un singur mijloc de salvare: să încerce, prin toate mijloacele, să împiedice ca apropierea dorită de mine să poată fi înfăptuită. De aici calomnie, intrigă, informații false, încercări de agitații în țară, unde domnea perfectă liniște, învinuiri de sabotaj, hitlerism, reacționarizare etc., totul a fost pus în acțiune numai să se ajungă la țintă, adică eu să pot fi prezentat ca dușman al democrației, implicit al Rusiei, ba chiar ca uneltitor de comploturi.

Ca să nu vorbesc decât de insinuarea existenței complotului, ea este și stupidă, și ridicolă.

Cum? Se poate găsi un singur om cu mintea sănătoasă care să creadă că o țară mică și dezarmată cum este România s-ar putea gândi să uneltească comploturi împotriva uriașei Rusii?

Apoi, mi-aș îngădui o întrebare: atunci când am fost însărcinat cu formarea guvernului, dumneavoastră vă găseați în România și este firesc să se creadă că aveați toate datele asupra omului căruia i se încredința guvernarea; aceste date le avea, desigur, și partidul comunist care încă din luna septembrie îmi solicitase în mod stăruitor colaborarea. Cum s-ar putea explica transformarea mea bruscă din democrat, așa cum fără îndoială eram socotit de dumneavoastră, în reacționar sălbatec? Nu credeți că răspunsul nu este ușor de dat?

Și încă altceva. Cum vă explicați miracolul că o dată cu înscăunarea actualului guvern a încetat și dezordinea din țară? De data aceasta răspunsul este foarte simplu: în afară de gruparea F.N.D-istă care întreținea agitațiile din motive de interes politic, tot restul poporului dorește liniște.

Domnule ministru, pe lângă răspunsul care eram dator să vi-l dau, scrisoarea de față are și alt rost, mai important, acela de a încerca dacă se poate să fac să se înțeleagă că mersul de până acum în politica dusă de Rusia Sovietică față de România este alături de drumul bun. Iar dacă nu voi reuși nici pe lângă dumneavoastră, așa cum n-am reușit pe lângă domnii Pavlov și G[eneralul] Vinogradov, îmi va rămâne numai regretul neizbânzii, dar nu și acel de a nu fi făcut tot ce a fost în puterea mea pentru ca prietenia între cele două țări să devină o realitate. Eu vă voi spune tot ce gândesc și întemeiat pe cunoașterea stării de lucruri din țară, dumneavoastră veți reține ceea ce veți crede că merită să fie reținut.

Nu mai poate fi vorba în România de o mișcare reacționară. Cele din trecut au fost făcute împotriva sentimentului poporului și au avut sfârșitul pe care îl meritau.

Democrația este în țara noastră românească o stare de fapt, cu rădăcini adânci, pe care nimeni nu o mai poate schimba.

Iar în ceea ce privește raporturile cu Rusia sovietică, toți românii dinăuntru și din afara partidelor politice, oricare ar fi el, doresc, în mod hotărât ca apropierea dintre cele două țări să devină cât mai strânsă și prietenească.

Se cere o singură condiție care să fie îndeplinită: țara să fie lăsată să se gospodărească așa cum o îndeamnă firea ei, să nu fie silită să adopte o ideologie politică care nu i se pare potrivită felului ei de a gândi.

De altfel, pentru ce s-ar socoti o piedică de apropiere între popoare, deosebirea de ideologii dintre ele?

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 219-220 (original).

13.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre implicarea Uniunii Sovietice în afacerile interne ale României.

Ce trebuie să [se] știe

Este nevoie să se cunoască tot adevărul și în ceea ce privește pe comuniștii de aici și în ceea ce privește atitudinea Sovietelor. Eu nu voi ascunde nimic, fiindcă numai restabilindu-se adevărul fără nici un ascunziș, se va putea păși la o conlucrare care să dea rezultatele pe care toți le voim: stabilirea unor raporturi de bună și sinceră prietenie între noi și sovietici. Pe de o parte suspiciunea Sovietelor, pe de alta intrigile comuniștilor de aici, care dându-și seama că nu reprezintă nimic, că n-au nici o legătură cu masa poporului, își caută salvarea în intrigi.

S-a produs o neînțelegere din partea sovietică, care a dus la luarea unei poziții care n-a făcut decât rău. Dacă Sovietele, în loc să plece urechea la toate neadevărurile celor pe care îi socoteam mai apropiați, dar care nu-și urmăreau decât interesele lor, ar fi căutat să pătrundă adevărata stare de lucruri de la noi, niciodată nu s-ar fi ajuns acolo unde s-a ajuns.

N-a existat poate om în țară care să fie mai de bună credință decât mine în intenția de a se ajunge la o înțelegere strânsă cu Rusia sovietică. Dar tocmai fiindcă comuniștii din guvern și stăpânii lor (Ana și Luca) își dădeau seama de acest lucru, tremurau la gândul că Sovietele ar căpăta încredere în mine și atunci situația lor ar fi putut fi pierdută. De aici intrigi etc. Alegerea Pavlov n-a fost deloc fericită. El era cel care susținea cu înverșunare partea celor de aici, „poporul". „Dar cine este poporul?" Eu trebuie să apăr autoritatea de stat cu orice preț. Ce ați face dumneavoastră în locul meu? Nici un răspuns.

Eu nu acceptasem puterea cu gândul să-mi fac interesele mele. Nu alergasem după ea, mi se oferise. Și atunci când mi s-a dat n-am avut nici o clipă gândul să o folosesc pentru mine, ci numai și numai pentru binele țării.

Nu mă interesa să o păstrez dacă nu o pot întrebuința așa cum credeam că e bine; gata eram în orice moment să mă despart de ea. Nu era același lucru cu comuniștii care nu voiau cu nici un preț să o scape ca să se poată folosi de ea să se întărească (guvernul de specialiști, Titel).

Ce condiții am pus. Cum n-au fost respectate. În special n-ar fi consimțit la dezarmare. Ce erau aceste gafe. Cum am fost solicitat (Bogdan). De aici ura etc. etc.

Eu sunt pentru cea mai mare apropiere de Soviete, dar nu sub forma de slugă și stăpân. Înțeleg să trăiesc liber în țara mea și țara mea să fie liberă să trăiască astfel ca să nu supere pe nimeni, dar nici în treburile ei să nu se amestece alții.

Poporul român este de o îngăduință proverbială, primitor cum nu este altul și în mijlocul lui poate trăi nestingherit oricine. Dar atâta vreme cât nu se încearcă ca musafirul să devină stăpân în casa lui. Să vină altul să-i poruncească cum să trăiască și ce să facă? Ei bine aceasta nu. Poate acest lucru să-l admită oameni ca Groza și Răcoasa, pentru motive care îi privesc, eu însă, cât voi fi eu cel care am frânele, niciodată nu voi îngădui ca acel străin care trăiește din pâinea mea să-mi devină stăpân.

Ceea ce s-a făcut acum este un lucru pe care l-am prevăzut și l-am spus încă din ziua de 31 decembrie. S-a făcut greșeala de la încheierea armistițiului, domnii Pătrășcanu și generalul Dămăceanu[48] nu și-au dat seama că semnează

[48] Dumitru Dămăceanu (1896–1978). Militar de carieră; general de brigadă (29 aug. 1944); atașat militar în Italia (1936–1938); adjutant regal (1938–1940); șef de Stat Major al Comandamentului Militar al Capitalei (5 oct. 1942–23 aug. 1944); subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne (23 aug.–4 nov. 1944); a făcut parte din delegația română care s-a deplasat la Moscova pentru negocierea și semnarea Convenției de Armistițiu din 12 sept. 1944; subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri pentru Legătura cu Aliații în vederea Aplicării Armistițiului (23 nov.–6 dec. 1944); subsecretar de stat pentru Armata de Uscat în Ministerul de Război (6 mart. 1945–29 dec. 1947).

aceste condiții care, oricât de mare ar fi bunătatea, pot deveni inexecutabile dacă unele fapte se produc. Luându-ni-se așa cum s-a luat, era fatal să se apropie de neexecutare.

Eu n-am satisfăcut condițiile? Ce mi-a spus Vâșinski? În două cazuri am primit plângeri și le-am dovedit fără temei. Colonelul de la Craiova adus în tren. Dar ce-a spus Susaicov[49] lui Groza?

Excesele făcute de organele militare bolșeviste, cât și cele mai multe de soldați izolați: scoaterea din case a locuitorilor — în vreme de iarnă — în 2–3 ore fără drept de a-și lua din lucruri, abuzul cu rechizitele[50] de case, dându-se apartamente întregi pentru fiecare ofițer, rechiziționarea de alimente și tot felul de materiale fără nici o socoteală etc. etc., au contribuit foarte mult ca populația să stea în mare rezervă și să privească cu neîncredere spre Soviete.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 186-187 (original).

14.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre relațiile României cu Uniunea Sovietică.

Naționalism defensiv, nu naționalism șovin. Minciuna și reaua credință rusească. Minciuna, reaua credință și slugărnicia rușinoasă comunistă

Nu fac aceste însemnări cu nici un gând de ostilitate sau în spiritul vreunei încercări de „sabotare" (termenul a ajuns să fie întrebuințat oricând, de oricine, cu și fără nici o noimă) a încercărilor de apropiere româno-sovietică. Am luptat dimpotrivă și voi lupta și de acum încolo ca această apropiere să devină o realitate. Interesul țării o cere. Este o chestiune în care nici sentimentalismul, nici orice altă considerație n-au ce căuta.

---

[49] I.Z. Susaikov (1903–1962). General-colonel sovietic; locțiitor al președintelui Comisiei Aliate de Control în România (1945–1947).

[50] „Rechizițiile" — n.ed.

Socotesc însă că este nevoie de o punere la punct cinstită a lucrurilor, că este nevoie să se analizeze în mod legal motivele care au împiedicat până acum ajungerea la ceea ce „se spune" că se urmărește, că este nevoie să se stabilească de partea cui este și buna, și reaua credință.

Trebuie spus de la început și fără înconjur că rușii nu s-au bucurat, și „încă" nu se bucură și nu puteau să se bucure de simpatia noastră.

Fără să intru în considerații istorice de ordin mai vechi, voi vorbi numai de faptele recent petrecute, cu privire la Basarabia și Bucovina.

Asupra drepturilor noastre asupra celor două provincii este inutil să stăruiesc, aceste drepturi fiindu-ne, și în mod hotărât, recunoscute de întreaga lume, chiar și de unii istorici ai vechii Rusii. Răpirea din nou a acestor provincii, mai ales a Bucovinei unde nicicând n-a fost stăpânire rusească, negreșit că nu era de natură să facă să pătrundă în sufletul poporului românesc sentimente de simpatie pentru Soviete.

Dar războiul dezastruos, dezlănțuit împotriva voinței poporului de către Antonescu, pricinuise atâtea dureri și atâtea rele, încât dorința de pace a tuturor depășise orice alte sentimente. Întreg poporul era îndemnat să îndure sacrificiul pierderii celor două provincii numai să se sfârșească urgia distrugerilor și vărsările de sânge nevinovat.

Dovada că așa ceva s-a făcut cu prisosință în momentul în care, în urma declarațiilor domnului Molotov cu privire la țara noastră, Regele, de acord cu oameni de răspundere ai țării, a hotărât ieșirea cu orice risc din alianța cu Germania.

S-a văzut faptul impresionant ca de la o clipă la alta și fără nici o defecțiune, armata română — la ordinul Regelui — să se desprindă de armata germană și să se alăture celei rusești și imediat să înceapă lupta pentru izgonirea nemților din țară. Faptul astfel petrecut, mai făcea o dovadă: arăta lumii întregi care erau adevăratele sentimente ale poporului român, că țara românească nu fusese niciodată nazistă.

Dacă după săvârșirea acelui minunat gest care — așa cum s-a recunoscut în mod solemn chiar de către Soviete — a fost de nemărginit folos pentru izbânda armatelor aliate, s-ar fi făcut ceea ce ar fi trebuit să se facă, închegarea prieteniei româno-sovietice ar fi fost până astăzi fapt îndeplinit.

Dar ce s-a petrecut?

Domnul Molotov — și nu o singură dată — făcuse declarații oficiale că Sovietele n-au nici un gând să-și apropie vreo părticică de teritoriu românesc (sic!) și nici să se amestece sub vreo formă oarecare în chestiunile interne ale poporului român.

Această declarație făcută prin glasul ministrului afacerilor externe al uriașei republici vecine, fusese crezută fără rezerve de către întreaga suflare românească. Bineînțeles, în ceea ce privește partea a doua a declarației, prima parte, așa cum am arătat mai sus, fiind socotită ca nemaifiind de nici un folos să fie discutată: intra în domeniul (indescifrabil în text).

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 226-226v. (original).

15.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre relațiile cu oficiali din Uniunea Sovietică[51].

Sovietele. Au fost dintru început împotriva guvernării mele (Siminel — Vasilieff), neputând însă să ia atitudine contrarie fiindcă încă nu socotiseră că a sosit momentul să se descopere. Mai mult decât atât: în seara de 5 decembrie, când se știa numai că voi forma guvernul, dar încă nu fusese constituit, fiind la recepția de la Legația Sovietică, Vâșinski a fost de o amabilitate exagerată, ostentativă.

Un cuvânt despre Vâșinski nu este de prisos. Cineva cu puțină experiență la oameni nu poate să nu-și dea seama din primul moment când îl vede că are în fața lui pe unul din cei mai primejdioși și falși oameni.

Figură inteligentă, ochi sticloși cu privire tăioasă, cu sprâncene când ridicate, când încruntate, cu zâmbet perfid, cu întreaga față — în general de o severitate care îngheață — un fior te străbate când vezi pe Vâșinski, mai ales dacă știi și funcțiunea pe care o îndeplinește.

Trimis pentru prima dată în țară în luna noiembrie[52], a fost de o rezervă glacială cu toți oamenii noștri politici pe care îi știa că nu sunt în mod slugarnic plecați Sovietelor.

---

[51] În original apare titlul „Cazul Stănescu Teohari / Scrisoarea", dar am renunțat la el deoarece nu are nici o legătură cu textul.

[52] La 8 noiembrie 1944 A.I. Vâșinski a sosit în România cu misiunea de a obține „acordul" guvernului român pentru plata reparațiilor de război, în concordanță cu condițiile impuse de Moscova, și pentru a transmite un mesaj verbal Suveranului României din parte guvernului sovietic, privind îndeplinirea condițiilor armistițiului.

După ce-a cercetat mai mult timp starea de lucruri de aici și și-a dat seama că lucrurile „merg bine", în sensul că ni se ia și cenușa din vatră, a început să aibă o atitudine mai puțin aspră, ba uneori să încerce chiar să fie amabil, o amabilitate încă mai respingătoare decât aparența lui obișnuită.

În convorbirea pe care am avut-o cu el după ce am depus jurământul mi-a spus: „sunt destul de mulțumit de felul cum se îndeplinesc condițiunile armistițiului. Într-un singur compartiment nu s-au îndeplinit prevederile, în acel al cailor, încolo sunt compartimente în care s-a dat mai mult chiar decât era prevăzut, împlinindu-se astfel lipsurile din alte compartimente, unde nu s-a găsit cât trebuia".

Singurul lucru care-l interesa era să fim „storși" cât se va putea mai bine. Pentru atingerea acestui scop, condițiile armistițiului erau adeseori depășite, cerându-se și ceea ce nu era pricină.

O nesatisfacere a uneia din aceste cereri peste ceea ce era prevăzut că pot pretinde, mi l-a arătat pe Vâșinski sub adevăratul lui aspect (formă).

Era cu o oră înainte de a părăsi Capitala spre a pleca la Moscova.

Mă dusesem să-mi iau rămas bun de la el și fiind informat de sosirea mea, mi-a ieșit în întâmpinare. Omul pe care l-am avut în fața ochilor era înfiorător. Figura îi era crispată. Mai roșu încă la față decât cum este de obicei, din ochi scăpăra scântei. Neputându-și stăpâni furia n-a izbutit să mascheze nici măcar zâmbetul de rigoare. Te-ai fi crezut în fața unei fiare întărâtate.

Ce se întâmplase? În momentul în care ajunsesem eu la legație, el se găsea în conferință cu Savel R[ădulescu][53], președintele Comisiei Române de Control, căruia încercase, pe lângă alte lucruri, să-i smulgă și uzinele Malaxa asupra cărora sovieticii n-aveau nici un drept iar S[avel] R[ădulescu] refuzase cu îndârjire. Refuzul acesta deșteptase fiara în om și sub această formă apăruse când venise să mă întâmpine.

În ceea ce privește gândul Sovietelor în privința aceasta, atitudinea pe care au avut-o dintru început acei din Comisia Sovietică de Control nu mi-a lăsat nici o îndoială asupra lui.

Cu toate sforțările pe care le făceam ca să se îndeplinească condițiile prevăzute de armistițiu și ca să le arăt loialitatea intențiilor mele în ceea ce privește

[53] Savel Rădulescu (1895–1970). Avocat, economist și diplomat; consilier financiar la Legația României de la Londra (1925–1928); director al Secției economice a Ministerului Afacerilor Străine (1929); reprezentant al României la Liga Națiunilor (din 1930); subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Străine (21 oct. 1932–29 aug. 1936); membru al P.N.Ț. (1938); președintele Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului (1944–1945); arestat și întemnițat.

raporturile cu Rusia sovietică, n-am reușit niciodată să-i fac să recunoască adevărul. Necontenit au manifestat nemulțumiri pentru felul cum se procedează, necontenit învinuiri de sabotaj, hitlerism etc., necontenit s-a căutat să mă umilească prin comunicări jignitoare pe care le primeam în fiecare zi, deși de cele mai multe ori era vorba despre chestiuni care trebuiau lămurite prin Comisia Română de Control.

Adeseori eram convocat de către Comisia sovietică la ore cu totul nepotrivite și pentru chestiuni care, de la început, se vedea că nu sunt decât născociri făcute în scop de provocare, iar uneori aceste convocări se transformau în adevărate rechizitorii inchizitoriale care durau până la miezul nopții și care n-aveau alt scop decât să mă extenueze.

Revolta mare mi-o provoca faptul că mai totdeauna învinuirile ce mi se aduceau erau privitoare la împiedicarea „poporului" de a manifesta liber. „Poporul" era, negreșit, totdeauna F.N.D-ul, iar vinovați nu erau niciodată ei care făceau agitațiile pe care eu trebuia să caut să le împiedic, ci eu fiindcă nu i-am lăsat să facă tot felul de nelegiuiri.

Dacă întrebam: „Ce s-ar petrece în Rusia dacă o ceată de dezmățați ar ataca primăria, prefectura etc?", nu mi se răspundea nimic. Dacă obiectam: „Dumneavoastră cereți din ce în ce mai mult produse fabricate. Cum vă pot satisface dacă muncitorii în loc să lucreze în fabrică se plimbă zile întregi pe străzi, împiedicând și pe alții să-și vadă de treburi?", nu mi se răspundea nimic.

*

Dacă le arătam că acest „popor" nu reprezintă nimic, că muncitorii sunt scoși cu forța din fabrici, că dacă în țară nu s-ar mișca acest „popor" ar fi cea mai desăvârșită liniște, că nu ceilalți sunt sabotorii, așa cum li se spune de către „popor", ci că, dimpotrivă, dacă nu se face tot ce ar trebui este din pricina acestui „popor" — adevăratul sabotor. Nu se răspundea nimic.

Ce se putea desprinde din această atitudine decât tendința de șicanare și intențiunea de a părtini și susține pe comuniști.

Din tot ceea ce se petrecea, aveam toată convingerea că un sprijin efectiv cu forță armată comuniștii nu vor avea, fiindcă atunci gândurile ascunse ar fi date pe față, dar ajutorul le era dat încurajându-i să se agite și să comploteze, astfel să nu se poată lucra dând prilej să se producă plângeri de neexecutare a clauzelor, de sabotaj, iar eventual să se ajungă la o ocupație justificată de incapacitatea de a se păstra ordinea pentru menținerea căreia luptam cu atâta hotărâre și de neîndeplinire a condițiilor armistițiului, din pricina sabotajelor hitleriste.

Gheorghiu-Dej, care având Ministerul Comunicațiilor era cel care striga mai tare împotriva sabotajelor și care venea la Comisia de Control cu cele mai ridicole pretexte de sabotaj, pentru înlăturarea cărora însă — dacă s-ar fi întâmplat — nu lua nici o măsură de cercetare și sancționare și nici nu le aducea la cunoștința mea sau a Consiliului de Miniștri, dar totodată le prezenta Comisiei Sovietice de Control.

Plângerile erau în special împotriva Direcției minelor de cărbune de pe Valea Jiului și împotriva imposibilității de reparare a vagoanelor și locomotivelor, deși nu se întreprindea nimic pentru ca reparațiile să se poată face.

Oricât ar vrea cineva să-și închipuie, nimeni nu-și poate da seama de reaua credință a sovieticilor și a ciracilor lor comuniști decât dacă a avut nenorocirea să lucreze cu ei.

Socotesc ca un miracol că am avut puterea de rezistență și răbdarea pe care nu mi le-am închipuit ca să pot face față la tot ce am avut de îndurat, fără să cad sau să fac vreun act necugetat.

Venirea lui Vâșinski (a doua oară la 27 februarie)

Eșuarea loviturii încercate de comuniști în ziua de 24 februarie arătase două lucruri:

1. că eu sunt hotărât să rezist, cu orice preț, la încercările de anarhizare a țării de către comuniști și decis să-i împiedic să pună mâna pe putere cu forța;

2. că armata n-a fost contaminată de propaganda comunistă și că deci F.N.D-ul nu poate conta pe ea.

Pe de altă parte, lovitura încercată și condusă chiar de miniștrii comuniști făcea imposibilă colaborarea, mai departe, între mine — cel puțin sub forma echipei pe care o aveam în guvern, iar cum ei refuzau să plece din guvern — nu rămânea decât soluția să prezint Regelui demisia guvernului, în care caz era dinainte hotărât ca Regele să mă însărcineze tot pe mine cu formarea guvernului a cărui formă urma să se fixeze după situație. Nu era de neprevăzut că s-ar putea ca F.N.D-ul să fie exclus din formație.

În această situație, Moscova l-a [trimis] pe Vâșinski imediat la București cu ordinul categoric de a impune Regelui un guvern Groza, fapt ce dovedea acum și mai hotărât că tot ce se făcuse până acum nu era decât formă, intenția Sovietelor fiind ajungerea la un guvern comunist.

Vâșinski, care de data aceasta își lepădase complet masca, a avut o conduită de grosolănie rară față de Rege. Imediat ce a sosit, în după-amiaza zilei de 27, procedând ca într-o țară vasală a anunțat Palatul, nu ca să ceară audiență, ci ca să comunice că la ora 9 va veni să vorbească cu Regele. A venit și, înfuriat ca o fiară, i-a comunicat Regelui că guvernul format de mine trebuie să se retragă,

imediat să se formeze un guvern Groza — „aceasta fiind voința lui Stalin[54]". Iar fiindcă până a doua zi guvernul nu demisionase, la ora 4 a venit din nou la Palat și intrând la Rege, i-a bătut cu pumnul în masă spunându-i: „încă n-a plecat generalul Rădescu?".

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 173-173v., 175–175v. (original).

16.

[1945, după 8 noiembrie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre implicarea Uniunii Sovietice în treburile interne ale României și despre situația țării.

Expunerea de față este un rezumat al situației din România întocmit de un om care pe de o parte, prin demnitățile ocupate după data de 23 august 1944 — Șef al Marelui Stat Major și Președinte al Consiliului de Miniștri — este în măsură să cunoască toate dedesubturile, iar pe de alta, nefiind amestecat în luptele de partid, nu poate fi bănuit de lipsă de obiectivitate.

În ceea ce privește părerile lui cu privire la politica externă, el a fost un dușman hotărât al hitlerismului, motiv pentru care a suferit un an de internare în lagăr pe timpul dictaturii antonesciene.

Partizan convins al apropierii de Rusia Sovietică, a propovăduit această politică în tot timpul cât a fost în fruntea Marelui Stat Major și a Guvernului. A înțeles însă, așa cum înțelege fiecare român — în afară de factiunea comunistă — ca această apropiere să fie făcută pe bază de bună credință, iar nu prin silnicie, nici cu prețul bolșevizării României și încorporării ei la Uniunea sovietică.

Caracterizarea situației din țară

Cu începere de la 6 martie, România se găsește sub regimul celei mai categorice dictaturi. O dată cu înscăunarea la putere, sub presiunea sovietică, a

[54] Iosif Vissarionovici Stalin (Djugașvili) (1879–1953). Conducător de partid și de stat sovietic; președintele Consiliului Comisarilor Poporului/Consiliului de Miniștri (1941–1953); mareșal al Uniunii Sovietice (1943); generalisim al Uniunii Sovietice (1945).

facțiunii comuniste, orice urmă de libertate a dispărut; iar asupra celor ce nu înțeleg să îmbrățișeze crezul comunist — adică 95% din populație — s-a dezlănțuit cea mai odioasă teroare. Întreg poporul — în afară de gruparea comunistă, formată în cea mai mare parte din unguri și evrei — este scos afară din lege. Membrii comuniști ai guvernului au avut de altfel cinismul ca fără sfială să afirme că pentru fasciști nu există lege și libertate; iar prin „fasciști", este de reținut, ei înțeleg pe toți cei ce nu sunt comuniști, adică imensa majoritate a țării.

Ca unul care am suferit din plin rigorile regimului germano-antonescian, internarea în lagăr, și îndur pe de-a-ntregul și pe ale celui de astăzi, îmi stă în putință să fac, în cunoștință de cauză, comparația: cel de astăzi întrece în asprime pe cel din trecut.

Dintre țările aflate sub ocupația sovietică, România suferă asprimea cea mai grea

Toate țările care au avut nenorocirea să cadă sub ocupația armatelor sovietice au de suportat un trai din cele mai grele. Nicăieri însă apăsarea pumnului bolșevic nu s-a făcut atât de puternic simțită ca în România și explicația faptului nu este greu de dat.

Sovietele, prin glasul reprezentantului lor Molotov, au făcut declarațiuni formale, de mai multe ori repetate, că ele n-au gânduri de anexiuni teritoriale și nici de amestec în treburile interne ale țărilor pe care armatele lor le ocupă. Dacă acei ce nu cunosc Rusia decât din auzite au putut crede în sinceritatea declarațiunilor făcute, noi cei din apropierea ei, și care nu pentru prima oară veneam în atingere cu ea, știm cât temei putem pune pe ele.

Nu voi stărui nici asupra respectării cuvântului, în ceea ce privește integritatea teritoriului — Basarabia și Bucovina mă dispensează de aceasta — și nici de ororile săvârșite de armatele bolșevice, care ar trebui să facă obiectul unui dosar special; mă voi mărgini numai să lămuresc cât mai sumar motivul pentru care călcâiul bolșevic strivește aici cu mai multă furie decât în alte părți.

Nimic mai ușor: În ciuda afirmațiilor liniștitoare ale Comisarului sovietic al afacerilor străine, ținta pe care Rusia o urmărește în această parte a lumii este să bolșevizeze cu orice preț țările unde a pus piciorul, iar în special, în ceea ce privește România, să o transforme în „Republică românească" pe care să o înglobeze la U.R.S.S.

Este un fapt asupra căruia toți acei care se îngrijesc de pacea lumii trebuie să cugete adânc.

În urmărirea acestui scop, s-a întâmplat ca nicăieri Sovietele să nu se izbească de o rezistență mai crâncenă, să nu întâlnească o aversiune mai pronunțată pentru regimul comunist decât în România. În România, tocmai unde interesele rusești — și din pricina petrolului — erau mult mai mari decât în celelalte regiuni ocupate, era firesc ca prigoana lor împotriva noastră să ia o formă cât mai accentuată.

De aici toate manevrele și toată stăruința dârză pentru ajungerea la înscăunarea la cârma țării a unui guvern slugarnic și cu înclinațiuni spre bolșevism, care să satisfacă orice cerere și să încerce [prin] orice mijloc, oricât de sălbatic, să îngenuncheze masa poporului și astfel să o silească să se plece voinței Moscovei.

Iată, în câteva cuvinte numai, explicația a tot ce se petrece în România și a motivului pentru care Sovietele se opun cu atâta îndârjire la înlocuirea guvernului terorist Groza.

Că ținta urmărită de Soviete și de uneltele lor de aici nu va fi atinsă, cu toată prigoana dezlănțuită de Ana Pauker, Luca, Bodnăraș, Teohari Georgescu, Gheorghiu-Dej, Pătrășcanu și ceilalți, este un adevăr asupra căruia nu trebuie să rămână nici o îndoială. Poporul român va lupta cu înverșunare — până la pieire dacă va fi nevoie — dar nu se va lăsa bolșevizat. Este însă un fapt totuși care nu trebuie pierdut din vedere. Din pricina tiraniei care sporește neîncetat, prăpastia dintre comuniști și restul poporului se adâncește pe zi ce trece. Așa fiind, dacă sprijinul anglo-american nu se afirmă cât mai categoric și nu se produce cât mai curând, pământul românesc ar putea deveni, din nou, teatrul unei tragedii sângeroase.

Cele petrecute la 8 noiembrie cu prilejul zilei onomastice a Regelui ar trebui privite ca o prevestire a ceea ce ar putea să se întâmple mai târziu. Furia poporului necontenit provocat a atins aproape limita ultimă.

Reaua credință și duplicitatea sovietică

Rusia Sovietică și-a pus semnătura, alături de Anglia și America, pe protocolul armistițiului încheiat cu România.

Se pare însă că respectarea semnăturii n-are pentru Soviete prea mare însemnătate.

În adevăr, deși atât în ceea ce privește chestiunile de ordin militar, cât și în ceea ce privește despăgubirile la care România este obligată, îndatoririle noastre sunt, în mod categoric, definite în clauzele armistițiului Comisia Sovietică de Control a procedat ca și când nici o înțelegere n-ar fi existat. Abuzând în modul cel mai larg de puterea de care dispunea pe teritoriul nostru, am fost supuși unui

tratament care, în temeiul unui plan cu amănunțime chibzuit, urmărea slăbirea completă a puterii noastre militare și totala noastră istovire în domeniul economic. Din memoriile speciale în care se vor arăta toate jafurile și toate nelegiuirile săvârșite, se va vedea că ceea ce s-a luat până acum cu forme, dar mai ales în mod samavolnic, România a dat mai mult decât valorează totalul despăgubirilor la care suntem obligați.

Cele două mai înalte funcțiuni pe care le-am ocupat — șef al Marelui Stat Major și președinte al Consiliului de Miniștri — m-au pus în situația de a-mi putea da seama de aproape și de felul în care se procedează, și de scopul care se urmărește.

Ca șef al Marelui Stat Major am fost nevoit să consimt la cedări de tot felul de materiale și la desființarea de unități, în afară de orice prevedere a armistițiului. Orice protestare din parte-mi sau din partea președintelui Comisiei Române de Control a fost fără folos. Nu s-a ținut seamă de nimic; iar până la sfârșit șeful Statului Major al Comandamentului sovietic, general Vinogradov, a venit cu cererea formală a reducerii întregii armate române din interior la trei divizii a 3.000 oameni, în total 9.000 oameni pentru întreaga țară. La protestul meu s-a răspuns cu amenințarea că dacă în timp de 24 ore nu semnez protocolul de reducere, întreaga armată română va fi dezarmată cu forța.

În fața eventualității de a expune armata la o astfel de umilință care ar fi avut un răsunet asupra armatei care lupta pe front alături de armata rusă, iar pe de altă parte spre a nu da prilej de ciocniri sângeroase cu unitățile care ar fi refuzat să lase să fie dezarmate, am fost nevoit să semnez protocolul cerut, dar numai după ce mi s-a admis cererea de a se anexa un codicil, semnat de generalul Vinogradov, în care arătam că semnătura mi-a fost impusă.

La fel ca pentru armată s-a procedat și cu jandarmeria și cu poliția. Se căuta să ni se taie orice posibilitate de rezistență împotriva tuturor mașinațiunilor pe care facțiunea comunistă din interior le încerca, din îndemn sovietic, în scopul de a provoca dezordine.

Trecut de la șefia Marelui Stat Major în fruntea guvernului împotriva dorinței Comisiunii Sovietice de Control, am avut de suferit încă și mai mult.

Fie direct, prin cereri și măsuri arbitrare ale Comisiei Sovietice de Control, fie indirect, prin sabotarea de către membrii comuniști din guvern, mi se puneau piedici în guvernare la fiecare pas. Din momentul mai ales când am anunțat aducerea în discuțiune în Consiliul de Miniștri a legii electorale în vederea ținerii alegerilor — de care comuniștii aveau groază — s-a pornit la atac deschis împotrivă-mi de către comuniștii din guvern susținuți de trupele sovietice.

Sub conducerea chiar a miniștrilor comuniști au început asalturi împotriva prefecturilor și primăriilor din țară în scopul de a se instala cu forța elemente comuniste în locul titularilor aflați în serviciu. Și fiindcă așa cum era firesc opuneam cu succes rezistență acestor încercări anarhice, eram tot eu tras la răspundere de către Misiunea Sovietică, aducându-mi-se învinuirea pe de o parte că nu este ordine în țară — deși comuniștii susținuți de Soviete erau acei care provocau dezordinea –, iar pe de alta că nu las „poporul" să manifesteze în libertate. „Poporul" îl formau negreșit bandele rebele comuniste. Câte patru-cinci ore în șir, fără întrerupere, eram cercetat de trinitatea Vinogradov, Bogdenko, Pavlov, ca un primejdios făcător de rele.

Până ce, văzându-se că loviturile în provincie nu dau rezultatele așteptate, s-a pus la cale o încercare de rebeliune în mase, având ca obiect asaltul principalelor autorități — Ministerul de Interne, Prefectura Poliției, Poștele, Telefoanele, Radioul — și răsturnarea, capturarea sau asasinarea mea.

Lovitura s-a soldat cu un desăvârșit eșec pentru comuniști, care acum îngrijorați de răspunderea la care urmau să fie trași pentru faptele lor criminale — miniștrii luaseră parte la atac în fruntea rebelilor — au alarmat Moscova, pretinzând că un complot ar fi fost aranjat de mine, în care scop aș fi adus în București 58.000 soldați din provincie. În altă parte am arătat că în toată țara n-au mai rămas decât 9.000.

Atunci s-a produs sosirea vijelioasă a lui Vâșinski, care potrivit etichetei sovietice s-a prezentat la Palat fără cerere de audiență, unde pătrunzând în cabinetul regelui și cu ochii holbați, bătându-i cu pumnul în masă, i-a cerut imediata mea demisie, adăugând că urmările vor fi grave dacă cererea sovietică nu este satisfăcută.

De data aceasta aruncând complet masca, Sovietele au procedat așa cum ar fi fost vorba de o țară inamică ocupată, căutând să-și impună cu forța voința chiar regelui.

Socotesc că nu mai este nevoie și de alte dovezi din care să se vadă reaua credință și duplicitatea sovietică.

Teroarea comunistă

În ziua de 6 martie, sub scutul pumnului lui Vâșinski și împotriva voinței regelui și a țării, a fost înscăunat la cârma țării guvernul comunist Groza.

Din rândurile ce urmează se va vedea cum acest guvern abuzează în mod sălbatic de puterea ce și-a însușit prin forță și cum batjocorește și calcă în picioare ideile mari în numele cărora și-a însușit-o: libertate și democrație.

Libertate, legalitate au rămas în România simple cuvinte de vocabular sub domnia comunistă. Dacă sub regimul antonescian aceste binefaceri ale omenirii civilizate fuseseră frânate, sub regimul guvernului Groza ele au fost suprimate. Peste tot și peste toate tronează numai domnia bunului plac a marilor potentați comuniști.

Armata, magistratura, administrația au fost mutilate și scoborâte la rolul unor unelte de asuprire și presiune împotriva tuturor [celor] ce nu voiesc să se închine zeului comunist.

În armată, actualul ministru de război, devenit instrument servil al grupării ce a pus stăpânire pe putere, în speranța că astfel va scăpa de răspunderea unor grave învinuiri ce apasă asupra lui, a pornit o completă prigoană în contra acelor ce țineau piept încercării de destrămare a oștirii. Spiritul de armată fiind sănătos și din această pricină slugarnicul ministru întâlnind o dârză rezistență în opera de „democratizare" a armatei, mii de ofițeri în frunte cu cei mai distinși generali au fost îndepărtați din armată.

Foarte mulți dintre aceștia au rămas muritori de foame fiindcă nu aveau împliniți anii de pensie, iar alte mijloace de trai nu au, fiind ieșiți din lumea celor fără avere.

Magistratura maltratată și îngenuncheată de zbirul ministru Pătrășcanu a fost transformată în simplu organ de execuțiune a ordinelor ministeriale. Iar atunci când totuși se găseau magistrați care refuzând să se supună injoncțiunilor ministeriale nu ascultau decât de îndemnul conștiinței lor, amenințări grosolane și sancțiunile urmează fără întârziere. Astfel a fost cazul ziarului „Viitorul", a cărui proprietate guvernul voia să o treacă domnului Tătărescu, deposedând în mod abuziv partidul liberal. Apoi cazul unui proces în care Comisia sovietică de strângere a materialelor urma să apară într-o lumină cu totul nefavorabilă, ceea ce guvernul Groza vroia să evite.

În amândouă cazurile, magistrații n-au ținut însă seamă nici de sugestii, nici de amenințări și au dat sentințele pe care le-au socotit juste. Drept urmare, ministrul, într-o cuvântare ținută la Palatul de Justiție, a aruncat toate fulgerele împotriva magistraților care refuză să se încadreze în ritmul nou, iar o parte din ei au fost mutați din București la Iași.

Cât despre administrație, „epurată" de toți funcționarii de carieră considerați ca „fasciști" și încadrată cu elemente „alese" după criterii comuniste, a devenit instrument de prigoană și tortură în mâinile fiorosului analfabet din fruntea Ministerului de Interne[55]. Atât de sălbatică este teroarea desfășurată de

[55] Aluzie la Teohari Georgescu.

acest sanguinar ins, încât guvernul Groza a izbutit să realizeze minunea ca poporul să regrete zilele petrecute sub regimul dictatorial germano-antonescian.

În adevăr, în loc de un singur lagăr instalat sub Antonescu la Târgu-Jiu, în care numărul internaților nu a depășit cifra de 2.000, astăzi [sunt] patru sau cinci lagăre în care 15.000–20.000 de oameni trăiesc o viață de infern.

Pe lângă hrană de neagră mizerie, internații — intelectuali de rasă, fără altă vină în afară de aceea de a refuza să devină comuniști — sunt supuși unui trai cu totul chinuit. Unora dintre ei li s-a refuzat cu săptămânile nu numai săpunul, dar și apa de spălat.

Asupra motivelor de internare ce s-ar putea spune? Este de ajuns ca doi pașnici cetățeni mergând pe stradă să fie auziți pronunțând un cuvânt de dezaprobare a unor fapte ale regimului sau vorbind elogios de un om politic de opoziție sau strigând într-o împrejurare oarecare „Trăiască Regele", pentru ca imediat să fie ridicați și expediați fără nici o formă de judecată și fără termen în lagăr.

Și acesta este cazul cel mai ușor. Pentru că adeseori cei ridicați sunt duși în aresturile poliției unde ceea ce pătimesc înfricoșează și pe omul cel mai crud. „Democrații" lui Teohari Georgescu îi supun la chinuri ce nu sunt inferioare celor ale inchiziției. Dovada publică s-a făcut în această privință cu prilejul procesului unor tineri, dezbătut acum trei luni[56]. În ce constă vina lor?

Când nu există nici un ziar de opoziție în care să se poată aduce critici actelor guvernului care nemulțumesc și revoltă poporul, un grup de studenți a scos o foaie clandestină, unele naive comentarii care n-au fost pe placul guvernului. Arestați și schingiuiți săptămâni întregi ca să-i facă să mărturisească fapte inventate — din actul fără însemnătate al publicării unei foi necenzurate[57], Teohari Georgescu încearcă să facă să iasă la iveală un complot ce avea ca scop

[56] Este vorba de procesul „Organizației T", instrumentat de Alexandru Nicolski; „organizația" era formată dintr-un grup de tineri liberali și național-țărăniști care au publicat și difuzat un ziar în care se critica politica guvernului; peste 75 de avocați cu renume s-au oferit să-i apere gratuit pe acuzați; sentința s-a pronunțat pe 13 sept. 1945 și prevedea pedepse privative de libertate, cele mai aspre primindu-le Remus Țețu și Adriana Georgescu.

[57] Aluzie la „Văpaia", publicație clandestină, scoasă și răspândită de „Organizația T" (1945).

suprimarea membrilor guvernului, complot în care urma să fiu și eu implicat; aduși în fața judecății, tinerii au dezvăluit toate oribilele torturi cărora au fost supuși.

Reprezentanții anglo-americani care au asistat la proces și au stăruit să fie admiși și la ședința secretă în care cei schingiuiți au putut arăta urmele torturilor sunt în măsură să dea toate informațiile de care va fi nevoie, confirmând astfel pe de-a-ntregul afirmațiile mele[58].

Eu cunosc faptele de aproape, fiindcă între cei ce au avut de îndurat chinurile au fost și doi secretari ai mei. Unul dintre ei a fost jucat în picioare, astfel că s-a ales cu o boală de rinichi care îi va reaminti poate toată viața regimul de „democrație" comunistă; cel de al doilea — o tânără avocată[59] — zace și acum în spital de pe urma loviturilor și schingiuirilor suferite cu mai multe luni în urmă.

Trecând la celelalte „libertăți" cu care guvernul Groza fericește poporul, se cuvine să se spună ceva și despre libertatea presei și aceea a întrunirilor.

Libertatea presei. Suprimarea libertății presei a fost începută de comuniști încă înainte să se înscăuneze guvernul Groza. De pe timpul guvernării mele ziarele liberale și țărăniste nu puteau să publice decât ceea ce scăpa de cenzura lucrătorilor tipografi, aceasta când nu împiedicau apariția totală.

Sub presiunea sindicatelor controlate de comuniști, orice articol care nu era pe placul comuniștilor era suprimat.

S-a petrecut chiar un fapt care merită să fie pus în evidență.

Lucrătorii tipografi de la ziarul „Viitorul", refuzând să-l mai imprime, conducerea partidului și-a format o echipă de partid care să înlocuiască pe lucrătorii comuniști. Aceștia din urmă, voind să-i împiedice, mi s-a cerut — eram șeful guvernului — să aprob darea unei gărzi care să-i apere împotriva brutalităților și să păstreze ordinea. Am aprobat.

---

[58] Reprezentantul militar american în Comisia Aliată de Control, C.V.R. Schuyler, nota în jurnalul său: „Mulți dintre ei [acuzați — n. ed.] au fost arestați pe neașteptate, după care au dispărut câteva săptămâni. Acum avem dovezi clare ce arată că în această perioadă au fost supuși la o mulțime de torturi pentru a le fi smulse mărturisiri cu privire la alți membri ai organizației și la scopul final al așa-numitului lor «complot fascist». Trei tinere din acest grup au fost atacate și se spune că cel puțin una este gravidă. Se pare că bărbaților li s-au smuls unghiile de la mâini, au fost bătuți la tălpi, li s-au pus bețe de chibrit aprinse la subțiori și au fost supuși și altor metode de obținere a mărturiilor false. Întrucât unul dintre acuzați este ofițer al armatei române, întregul grup va fi judecat de către Curtea Marțială" (C.V.R. Schuyler, *Misiune dificilă*, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 196).

[59] Adriana Georgescu-Cosmovici — n. ed.

După trecerea de câteva ore, s-a prezentat la mine o delegație de lucrători condusă de un oarecare Manea care mi-a cerut să retrag garda, amenințându-mă în chiar cabinetul prezidențial.

După ce am părăsit puterea, guvernul Groza a interzis apariția oricărui ziar de opoziție, iar cei câțiva tineri despre care am vorbit că au scos foaia clandestină au fost judecați și condamnați la pedepse până la șapte ani închisoare.

Libertatea întrunirilor. Aceeași stare de lucruri și în ceea ce privește libertatea întrunirilor.

Când vreun partid politic a încercat să-și adune partizanii, chiar în cerc restrâns, a fost împiedicat. Bandele guvernului au pătruns în sălile de adunare și au împrăștiat pe cei adunați, uneori lovindu-i și arestându-i.

Dar nu este vorba numai de adunările partidelor politice.

În afară de cazurile când se manifestează pentru guvern sau pentru Soviete, nici un fel de adunare cetățenească nu este îngăduită. Nici chiar atunci când poporul încearcă să manifesteze pentru rege, fiindcă tânărul rege Mihai este foarte iubit. După gestul de la 23 august 1944 mai ales, când rupând legăturile cu nemții, a aliniat țara [față] de vechii aliați, dând astfel satisfacția adevăratelor sentimente ale poporului, el este adorat.

Evenimentele din ziua de 8 noiembrie — ziua numelui regelui — au făcut dovada și a dragostei nemărginite de care el se bucură și a stării de exasperare la care a ajuns un popor care, ținut în lanțurile celei mai crunte tiranii, nu mai poate suporta oprimarea și robia.

În această zi de mare sărbătoare națională, populația căreia i s-au tăiat toate căile de a-și putea arăta gândurile și sentimentele, s-a adunat în număr covârșitor în Piața Palatului ca să aclame pe suveran. Dar guvernul „democratic" și „liberal" Groza nu putea îngădui o astfel de manifestare, pe care desigur din pricina raporturilor dintre el și rege, a crezut că o poate socoti ca îndreptată împotriva lui și ca un atentat la cultul bolșevismului.

Pe când acei din mulțime care puteau să-și facă loc pătrundeau în interiorul Palatului să semneze în registru, iar masa compactă din Piață intona cu entuziasm imnul regal, un șir de camioane încărcate cu muncitori a năvălit în masa de oameni strivindu-i, în vreme ce muncitorii aruncau cu pietre și căutau să taie drumul celor ce pătrundeau în Palat.

Revolta cetățenilor veniți cu gânduri atât de înălțătoare n-a mai putut fi stăpânită. Grupuri din mulțime s-au năpustit asupra năvălitorilor, i-au dat jos din camioane, iar acestora le-au dat foc.

S-a produs atunci o învălmășeală generală, agravată de focul ce începuse să se tragă din localul Ministerului de Interne asupra cetățenilor din ale căror rânduri au căzut peste 100 de nevinovați, despre care comunicatele guvernului și declarațiile reprezentanților lor nu pomenesc un cuvânt. De altfel, toate comentariile din comunicate dau texte de minciuni grosolane și în mod ridicol expuse. S-a întâmplat însă — nenorocul guvernului — că ziariștii străini au pus lucrurile la punct prin întrebările cu care au copleșit pe Teohari Georgescu la conferința de presă pe care acesta o convocase.

Tragicul eveniment petrecut în ziua de 8 noiembrie arată, pe de o parte, că răbdarea poporului a atins limita, iar pe de alta ceea ce s-ar putea petrece în țară dacă odiosul guvern Groza ar mai rămâne la cârmă.

Pe mine mă îndreptățește să fac și o asemănare:

Când în ziua de 24 februarie, când s-a produs rebeliunea comunistă, eu am căutat să-mi îndeplinesc datoria apărând autoritatea de stat, am fost declarat de comuniști — actuali membri ai guvernului — călău. Aceasta pentru că în momentul în care bandele comuniste răzvrătite ce pătrunseseră în curtea Ministerului de Interne încercau să forțeze ușile, s-a tras, pentru intimidare, o salvă de arme în aer, fără să cadă nici o victimă.

Când sub regimul comunist se trage din localul Ministerului nu în oameni răzvrătiți care atacă instituțiile, ci în pașnici cetățeni care manifestează pentru rege, ucigându-se peste 100 de nevinovați, guvernul Groza este declarat guvern de „libertate și largă democrație".

Încercarea de diversiune comunistă. Ca să se justifice pe de o parte susținerea de către Soviete a partidului comunist, iar pe de alta teroarea desfășurată de regim, atât Sovietele, cât și guvernul Groza aduc în apărare același și singur pretext: „nevoia de distrugere a fascismului și nazismului".

Pe de altă parte, se încearcă — cu tâlc bineînțeles — să se prezinte aversiunea pe care poporul român o arată pentru partidul comunist, ca fiind ostilitate față de Soviete.

În ceea ce privește prima chestiune, pretextul fascisto-nazist, totul nu este decât o gogoriță, o sperietoare care o dată pentru totdeauna trebuie spulberată.

Se poate afirma, cu posibilități ușor de dovedit, că fascism sau nazism propriu-zis n-au existat în România.

Au fost, este adevărat, câțiva ambițioși sau aventurieri și iubitori de arginți care s-au scăldat în apele nemțești, dar aceștia nu trebuie contați în rândurile opoziției de astăzi, care totdeauna s-a manifestat împotriva oricărei dictaturi și a rămas credincioasă politicii alături de vechii noștri aliați.

Oamenii politici cu suprafață care au avut legături hitleriste sunt: Goga[60], Codreanu[61], Cuza[62] și Antonescu. Cei dintâi astăzi morți, Cuza țintuit pe patul de suferință, iar Antonescu arestat, în așteptarea pedepsei atât de bine meritată.

Se poate afirma că chiar în partidul legionar, în afară de statul major al lui Codreanu, fascismul și nazismul erau inexistente.

Popularitatea pe care și-a făcut-o Codreanu nu era datorită ideilor lui de politică externă, ci faptului că el afișase o politică națională și antisemită.

Masele care-l urmau, formate în proporție de 95% din țărani, nici măcar nu știau de legăturile lui cu nemții, care niciodată nu s-au bucurat de simpatia poporului nostru. Țăranii îl urmau în special pentru antisemitismul lui, fiindcă satele au avut totdeauna antipatie pentru evrei, antipatie în care nu trebuie văzută atât ura de rasă, cât chestiunea religioasă.

Evreii au fost aceia care au răstignit pe Christos și acest fapt țăranul credincios român nu-l uită.

Cele două mari partide din opoziție — liberal și țărănist — au fost necontenit în dușmănie cu toți acei care au avut înclinații dictatoriale în țară: regele Carol al II-lea, Codreanu, Antonescu, iar în rândurile acestor partide nu se găsește astăzi nici unul dintre oamenii care au fost în apropierea lor.

Care este situația în tabăra comunistă de unde se strigă necontenit moarte fasciștilor Brătianu și Maniu?

---

[60] Octavian Goga (1881–1938). Scriitor și om politic; ministrul Instrucțiunii și Cultelor (1–16 dec. 1919); ministru de stat (18 mart.–13 iun. 1920); ministrul Cultelor și Artelor (13 iun.1920–13 dec. 1921); membru al Academiei Române (1923); Premiul Național pentru Poezie (1924); ministru de Interne (30 mart. 1926–4 iun. 1927); fondator al Partidului Național Agrar (desprins, în 1932, din Partidul Poporului), acceptă în 1935 fuziunea cu Liga Apărării Național Creștine, formând Partidul Național Creștin; președinte al Consiliului de Miniștri (28 dec. 1937–10 febr. 1938).

[61] Corneliu Zelea Codreanu (1899–1938). Avocat și om politic; conducătorul „Legiunii Arhanghelului Mihail" (1927), transformată în Garda de Fier (1930), apoi în Partidul „Totul pentru Țară" (1935); arestat, judecat și condamnat la 10 ani muncă silnică (1938); în noaptea de 29/30 nov. 1938 a fost ucis sub pretextul „fugii de sub escortă" în cursul unui transfer de legionari de la închisoarea din Râmnicu Sărat la București.

[62] Alexandru C. Cuza (1857–1947). Jurist, profesor universitar, om politic; ajutor de primar la Iași (1890–1891); deputat (1892); senator; copreședinte al Partidului Naționalist Democrat (apr. 1910–1920); președinte al Partidului Naționalist Democrat Creștin (1920); președinte al Ligii Apărării Național-Creștine (1923); președinte de onoare al Partidului Național Creștin (1935); membru al Academiei Române (25 mai 1936); ministru secretar de stat (28 dec. 1937–10 febr. 1938); membru al Consiliului Superior al Frontului Renașterii Naționale (febr. 1939); consilier regal (iun. 1939); domiciliu obligatoriu la Sibiu (după 1944).

Din guvern fac parte: Tătărescu[63], Ralea[64] și Bejan[65], foști miniștri sub regele Carol și izgoniți din partidul liberal și țărănesc pentru acest motiv. Mai fac parte din guvern foști corifei legionari: Burducea și Bagdasar, ca să nu mai pomenesc de alți nenumărați legionari mai mărunți, deveniți astăzi fanatici comuniști.

Atunci? Cum poate fi calificată campania furioasă dusă de comuniști împotriva opoziției pe tema fascismului și nazismului decât: rea credință, perfidie și șarlatanism?

Ceea ce există cu adevărat în România nu este fascism și nazism, ci anticomunism, anticomunism puternic și hotărât. Pentru guvernul Groza și pentru partidul comunist, oricine nu este comunist este sau fascist, sau nazist.

Eu am fost dușmănit până la desființare de regele Carol; am fost trecut pe lista legionară a celor ce trebuiau să fie executați, fiindcă nimeni n-a luat o atitudine mai hotărâtă decât mine împotriva lui Codreanu. Am stat un an internat în lagăr, fiindcă am atacat — așa cum n-a făcut nici un comunist — pe Killinger și am combătut pe Antonescu. Totuși astăzi am devenit „reacționar", fascist și „călău" al poporului.

---

[63] Gheorghe Tătărescu (1886–1957). Avocat, om politic; membru al P.N.L.; subsecretar de stat la Ministerul de Interne (30 oct. 1923–27 mart. 1926; 22 iun.–24 nov. 1927); secretar general al P.N.L. (din 1931); ministrul Industriei și Comerțului (14 nov. 1933–30 ian. 1934); ministrul Armamentului (27 iul. 1934–23 febr. 1937); ministru de Interne (23 febr.–14 nov. 1937); prim-ministru (5 ian. 1934–28 dec. 1937; 24 nov. 1939–4 iul. 1940); consilier regal; ministru plenipotențiar al României la Paris (1938–1939); exclus din P.N.L. în apr. 1938 din cauza participării sale la regimul monarhiei autoritare; președinte al P.N.L.-Gh. Tătărescu (iul. 1945-nov. 1947); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministrul Afacerilor Străine (6 mart. 1945–5 nov. 1947); i s-a stabilit domiciliu forțat; la 5/6 mai 1950 a fost arestat, închis la Sighet; eliberat la 6 iun. 1955.

[64] Mihai Ralea (1896–1964). Profesor la Universitățile din Iași și București; președinte al Partidului Socialist Țărănesc; ministrul Muncii (30 mart. 1938–4 iul. 1940); ministrul Artelor (6 mart. 1945–19 aug. 1946); membru al P.M.R. (1957); deputat în M.A.N.; vicepreședinte al Prezidiului M.A.N.; membru al Consiliului de Stat (din 1961); președintele Comitetului național pentru apărarea păcii; membru în Biroul Consiliului Mondial al Păcii; președintele Comisiei naționale a R.P.R. pentru U.N.E.S.C.O.; președintele Grupului național român al Uniunii interparlamentare; director al Institutului de Psihologie al Academiei R.P.R.

[65] Petre Bejan (1896–?). Inginer, om politic; membru al P.N.L. (1927), apoi al P.N.L.-Gh. Tătărescu (1944); deputat (1932–1948); subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale pentru Armament (9 mai 1935–23 febr. 1937); subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri (23 febr.–14 nov. 1937); ministrul Industriei și Comerțului (6 mart. 1945–29 nov. 1946); președinte al Comitetului de conducere al P.N.L.-P. Bejan (nov. 1947-mai 1948); arestat în 1950, a fost condamnat la cinci ani de închisoare; închis la Sighet de unde este eliberat în 1955; în 1955 i s-a stabilit domiciliu obligatoriu (până în 1959).

Dacă aș fi acceptat propunerile de a trece de partea lor, dacă fiind președinte al Consiliului de Miniștri le-aș fi lăsat mână liberă în opera lor de destrămare și bolșevizare a țării, aș fi astăzi nu „călăul", dar „salvatorul" poporului.

De altfel, următoarele două fapte sunt atât de concludente pentru oricine vrea să judece fără patimă și fără părtinire, încât întregul eșafodaj antifascist pe care comuniștii din România se trudesc să-l ridice, se prăbușește de la sine.

I. Când la 23 august 1944 regele, după ce a arestat pe Antonescu, s-a adresat țării pentru desfacerea alianței cu nemții și întoarcerea armelor împotriva lor, întreaga țară, în frunte cu armata — într-o clipă și fără nici o defecțiune — s-a ridicat, ca un singur om, împotriva cotropitorului.

Ar fi fost posibilă o asemenea minune dacă poporul ar fi fost infectat de microbul nazist?

Și cine au fost acei care au susținut de la început pe rege, decât șefii partidelor liberal și țărănesc? N-au colaborat chiar comuniștii cu ei la pregătirea loviturii de la 23 august?

II. Pe lista celor aduși înaintea tribunalului poporului, listă întocmită de guvernul comunist, nu s-a găsit nici un fascist, în afară de câțiva ziariști. Nici un om politic și mai ales nici un liberal și nici un țărănist, dar nici unul. Atunci când au devenit fasciști? După izgonirea nemților din țară?

Absurditatea e prea bătătoare la ochi ca să se mai stăruiască asupra ei.

În ceea ce privește confuziunea ce se încearcă de către guvernul Groza, în sensul de a se da anticomunismului din țară aparență de ostilitate împotriva Sovietelor, nu va fi nici o greutate să i se arate lipsa de orice temei.

Nimeni în această țară nu este și nu poate să fie împotriva Sovietelor, fiindcă fiecare înțelegem că este de cel mai mare interes pentru România să trăiască în deplină înțelegere cu marea vecină din răsărit.

Este adevărat însă — și voi spune acest lucru fără ocol — că Sovietele au dus, după ocuparea țării românești, o politică care a împiedicat închegarea sufletească, ușor de realizat dacă alta ar fi fost atitudinea și a trupelor ce au trecut sau rămas în interiorul țării, cât și a membrilor Comisiei de control.

La intrarea trupelor rusești în țară, întreg poporul era înclinat spre o strânsă apropiere de Rusia, chiar dacă pentru aceasta trebuia să consimtă la sacrificii dureroase, cum era cedarea Basarabiei.

Fiecare român socotea de mai mare interes consolidarea și menținerea unei păci durabile în lume, decât stăpânirea unei bucăți de pământ.

Atitudinea Sovietelor însă a împiedicat această apropiere sufletească.

Pe de o parte, armatele rusești au abuzat în prea mare măsură de puterea și situația lor, ceea ce a nemulțumit profund, mai ales populația de la sate; iar de

alta, guvernul sovietic a îmbrățișat cu toată căldura gruparea comunistă, cu totul neînsemnată în țara noastră, nesocotind în mod vizibil celelalte partide cu adânci rădăcini în popor.

Comuniștii din țară, la rândul lor, în disprețul intereselor țării, au căutat să profite în mod sălbatic de situațiunea privilegiată ce li se crea de Soviete, astfel că nemulțumirea în țară n-a făcut decât să crească.

Prin atitudinea lor, Sovietele lăsau impresia, ușor de văzut, că nu prietenia cu țara noastră îi interesa, ci procesul de bolșevizare a ei.

În conferințele ce le aveam cu membrii Comisiei Sovietice de Control, pe când funcționam ca președinte al Consiliului de Miniștri, am încercat să atrag atenția de mai multe ori asupra politicii greșite ce se face și asupra rezultatelor ce se vor obține, opus celui așteptat, dar intervențiile mele n-au avut nici un răsunet. Mai mult decât atât, mi s-a răspuns: „Dumneavoastră trebuie să înțelegeți că simpatiile noastre nu pot merge decât spre partidul comunist".

Acest mod de a proceda a răcit elanul ce se stârnise în sufletul poporului, fapt care nu putea să nu fie simțit.

Din ceea ce se vede însă nu trebuie să se tragă concluzia că partidele de opoziție împreună cu conducătorii lor, adică marea majoritate a țării, nutresc sentimente ostile Sovietelor. Nu, dimpotrivă, dorința unanimă este ca o înțelegere cât mai strânsă să se producă cât mai repede între cele două popoare. Este în interesul amândurora. Dar pentru aceasta trebuie să fim înțeleși. Trebuie să se renunțe la ideea de a ni se impune un regim pe care, cu nici un chip, nu-l voim.

Nu ne interesează regimul pe care Sovietele înțeleg să și-l dea. Le privește. Noi însă nu voim comunism, voim să fim lăsați să ne trăim viața așa cum o înțelegem noi, fără să supărăm pe nimeni și fără să ne amestecăm acolo unde nu este treaba noastră.

O pretențiune mai legitimă și mai puțin supărătoare nu poate fi. În clipa în care această firească pretențiune a noastră ar fi satisfăcută, totul s-ar schimba ca prin farmec.

Iată dar la ce se reduce acum [ceea] ce guvernul Groza vrea să facă să se creadă că ar fi ostilitate față de Soviete.

Pentru ajungerea la rezultatul care să pună capăt oricărei încordări, poporul românesc nu cere decât un singur lucru: un guvern neutru care, sub control aliat, să garanteze alegeri libere. Guvernul care va ieși din alegeri, oricare va fi el, țara îl va accepta fără murmur.

Încheiere. Cu toată bucuria de a fi văzut înlăturată o dictatură odioasă și terminat un război nepopular, cu tot entuziasmul de a se fi văzut alături de vechii și adevărații ei aliați, României i-a fost dat ca, în urma armistițiului pe care l-a

încheiat, să îndure o soartă încă și mai grea decât în timpul războiului, să sufere noi privațiuni și să fie supusă unor sacrificii încă și mai dureroase cu consecințe politice, economice și sociale.

Măsuri dictate de către forțele sovietice de ocupație, care au inspirat anumite directive duse la îndeplinire de organele de execuție aflate în serviciul unui guvern impus, au creat o stare de lucruri jalnică și este vizibil că ele n-au alt scop decât să se ajungă la dezorganizarea țării.

Din tot ceea ce se petrece în țară se desprinde, în mod limpede, urmărirea în mod metodic a unui plan care, cu strictețe aplicat, să dea prilej să se producă nemulțumiri și dezordini, iar în final, haosul și anarhia, să devină suportul unei revoluții comuniste, căreia să-i urmeze proiectata „republică românească" înglobată la U.R.S.S.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 3, f. 27–36 (dactilografiat).

17.

[1945, sfârșitul anului].

Scrisoare a generalului Nicolae Rădescu către ambasadorul sovietic la București, Kavtaradze.

Scrisoarea de față vă va surprinde, sunt sigur. Poate că chiar să vă contrarieze. Eu vă rog totuși să pierdeți câteva minute cu citirea ei fiindcă în nici un caz păgubit nu veți fi. Veți avea prilej să aflați gândul unui om care vorbește cinstit și fără nici un interes al lui.

Rostul ei este să prezinte o stare de lucruri și să dea o părere pe care acel ce o scrie — socotind-o de folos pentru ambele noastre țări — v-o spune ca bun patriot și loial aliat.

Domnule ambasador, am credința, întemeiată pe fapte trăite, că de la început când Sovietele au ocupat țara românească, politica pe care ele o duc este greșită.

Fac această afirmație luând ca temei spusele de mai multe ori repetate ale domnului Molotov, că Sovietele nu urmăresc față de țara mea nici un alt gând decât acela al unei bune vecinătăți și prietenii.

Dacă în adevăr acesta este gândul, apoi în mod hotărât nu se putea lua o cale mai greșită pentru atingerea scopului ce se urmărește.

Întreg poporul românesc era însuflețit de cele mai bune sentimente pentru Rusia în momentul în care s-a alăturat puterilor aliate împotriva nemților. El dorea o strânsă apropiere de U.R.S.S. și era gata să facă toate dovezile bunei lui credințe.

Un singur lucru cerea: să i se garanteze independența și să fie lăsat să se gospodărească după îndemnul sufletului lui.

Descurajarea lui a fost mare însă când a văzut că din primul moment i se arată ostilitate și se încearcă să i se impună o ideologie politică care nu se potrivește firii lui.

El nu se gândea să ia atitudine împotriva acestei ideologii în afară de granițele lui; nu o putea însă construi acasă la el.

Ce fel au procedat Sovietele?

Au îmbrățișat cu toată căldura neînsemnata grupare politică, care n-are nici o rădăcină în masele populare, și s-a pornit o susținută prigoană împotriva grupărilor politice (ce reprezintă imensa majoritate a poporului), conștiente de starea reală a lucrurilor, doresc fără rezervă prietenia cu U.R.S.S. dar nu pot împărtăși ideologia comunistă, fiindcă este cu totul împotriva firii lor.

Am fost unul dintre acei care au cerut totdeauna, în mod stăruitor, apropierea de Soviete — dovada poate fi oricând făcută că am luptat împotriva nemților, expunându-mi viața, așa cum n-au făcut comuniștii; că am stat multă vreme închis de nemți; toate acestea fiind fapte care nu pot lăsa îndoială asupra simțămintelor mele, sunt sigur că vorbindu-vă așa cum vă vorbesc, buna mea credință nu poate fi bănuită.

Nici n-aș putea fi bănuit că urmăresc vreun interes, fiindcă dacă în adevăr așa ar fi, nu v-aș vorbi în felul în care vă vorbesc, de pe urma căruia pot avea neplăceri.

Mă socotesc dator însă, văzând cum starea de lucruri se înrăutățește, să vă spun gândul meu întreg, fără șovăire și fără grijă pentru urmările ce ar putea veni pentru mine.

D-le ambasador, mi-am arătat felul meu de a gândi celor din misiunea rusă și în timpul cât am fost președintele Consiliului de Miniștri — timp în care am făcut tot ce omenește a fost posibil ca să fac să se înțeleagă gândurile mele bune.

Acei însă care se văzuseră pe neașteptate într-o situațiune pe care niciodată nu o speraseră, au făcut totul ca să falsifice adevărul, iar reprezentanții Sovietelor au crezut că este bine să le dea lor ascultare.

Rezultatele se văd. După un an 1/2 acei pe care Sovietele i-au susținut și-i susțin, au devenit odioși în fața poporului, iar îndemnul sufletesc al fiecărui român pentru apropierea de dumneavoastră s-a răcit.

Este acesta scopul care se urmărește? Negreșit că în acest caz încercarea mea de a arăta adevărul rămâne fără rost.

În cazul însă că se dorește în mod sincer apropierea dintre cele două țări, atunci îmi îngădui să vă spun că dumneavoastră aveți rolul să faceți această apropiere. Să luați măsuri ca sistemul adoptat și ale cărui triste măsuri se văd, să fie modificat.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 21–21v. (original).

18.

[1945, după 6 martie].

Însemnări ale generalului Nicolae Rădescu despre măsurile ce ar trebui adoptate în politica internă și externă a României.

În politica internă

1) În primul rând libertatea. Vreau să [se] ajungă din nou ca acei ce trăiesc pe pământul acestei țări să trăiască liberi pe ființa lor, pe avutul lor, pe gândul lor, pe conștiința lor, pe voința lor. Fiecare să pornească dimineața la treaba lui cu fața senină și cu inima ușoară și să revină seara fără grijă că cineva sau ceva va veni să-i tulbure pacea familiei, odihna și somnul. Ura, sălbăticia, prigoana, schingiuirea, bestialitatea etc. trebuie să înceteze.

Spunând [că] vreau libertatea, înțeleg: libertatea individuală, libertatea cuvântului, libertatea presei, libertatea conștiinței, libertatea de asociere și adunare, libertatea comerțului și industriei cu controlul necesar, dar cumpănit și nestingheritor pe care, pentru un timp oarecare, starea de lucruri de astăzi îl cere.

2) Muncă fără preget și sacrificiu din partea tuturor pentru refacerea cât mai grabnică a țării. Am suferit mult, am avut pierderi mari și pagube nemăsurate, dar Dumnezeu ne-a dat și mijloace, cum puține țări au, astfel că dacă vom

fi vrednici să le folosim, vom ajunge neapărat la starea de înflorire cu care eram obișnuiți în alte vremuri.

3) Ridicarea satelor, condiție fără de care niciodată țara noastră nu va putea să năzuiască să joace rolul pe care are toate posibilitățile să-l joace. Obișnuit, în afară de aspectul public, totdeauna am fost mâhnit să văd că nu se dă nici pe departe interesul care ar fi trebuit să fie dat satelor. Dacă acest lucru s-ar fi făcut, soarta țării ar fi fost de departe alta. În ceea ce mă privește sunt hotărât ca atât cât Dumnezeu îmi va mai da zile (indescifrabil în text) închin satelor toate puterile mele.

4) Agricultura. În nepotrivire poate de vederi cu alții, am rămas la părerea că bogăția noastră cea mai de seamă rămâne pământul. Mijloacele de muncă a pământului în condițiile cele mai bune trebuie să le dăm pentru a noastră grijă. Culturii luminate a pământului și dezvoltarea până la ultima limită a industriei derivată din agricultură, trebuie să-i facem loc de frunte în economia țării (Dezvoltare: instrumente agricole etc.).

Industria. Ajutor să se dezvolte toate industriile care datorită posibilităților noastre, mâna de lucru, materia primă etc. pot da produse în aceleași condiții de calitate și preț ca acele produse în alte părți. Nu înțeleg industrie, de a căuta să producem prost și cu orice preț, aceea o putem avea de asemenea ieftin și bun.

Higienă. Avem o natalitate din cele mai mari, dar și o mortalitate din cele mai mari, cu deosebire în vârstă fragedă. Trebuie să ne scuturăm de mizeria de până acum și aceasta fără întârziere, să luminăm satele și să le dăm și mijloacele să poată trăi fără primejdia bolilor care seceră cu furie viețile atâtor copii.

Instrucția.

(lipsă în text)

Îmbunătățirea mijloacelor de comunicație de tot felul care ne vor da și o ușurare a vieții și bogăție și civilizație. Cum noi nu dispunem de mijloacele bănești necesare pentru soluționarea acestor chestiuni, vom apela la puteri din afară care ne-au arătat totdeauna interes și bunăvoință și care dispun și de capitaluri pe care le pot investi la noi cu folos pentru ei și sunt încredințat că apelul nostru va găsi întregul răsunet pe care-l dorim.

Naționalitățile (ca până la 23 august)

În politica externă

1) Îndeplinirea cu sfințenie a obligațiilor contractate prin încheierea armistițiului, în urma războiului dezlănțuit de un ambițios și iresponsabil.

2) Pacea. Să ajutăm din toate puterile noastre ca grozăviile războiului să fie pentru totdeauna înlăturate.

3) Raporturi de înțelegere și prietenie cu toată lumea și în special cu țările învecinate.

Mă gândesc în primul rând la marea Republică Sovietică. (Dezvoltare: ce am avut în fond în timpul guvernării, ce încercare am făcut dar n-am fost întrebat, dimpotrivă, din pricina intrigilor comuniste am fost bănuit etc.).

Dacă ar fi să am cuvânt, nu voi cruța nimic pentru ca înțelegerea între noi și Soviete să devină deplină. Și când fac această afirmație, o fac în toată onestitatea și toată loialitatea de care am fost călăuzit în viață.

Dar cum în orice înțelegere între doi, ea nu poate fi dacă bunăvoința și buna-credință nu este în amândouă părțile, nu mă sfiesc să-mi spun întreg gândul. Dacă înțeleg să se facă din partea noastră tot ce omenește ne este cu putință ca să se ajungă la o prietenie între cele două țări și în cugetul meu sunt ferm încredințat că se poate ajunge, este nevoie ca același lucru să se facă și din partea sovietică. Poate să fie republica sovietică o imensă țară și noi una mică, la prietenie nu se poate ajunge decât dacă se tratează pe picior de egalitate, nu de la stăpân la slugă.

Ceea ce cerem noi este foarte puțin: să fim lăsați să trăim acasă la noi așa cum credem noi. Nu ne amestecăm în treburile altora, să nu se amestece nici alții în treaba noastră. Atât. De altfel, ceea ce cerem noi nu este decât ceea ce s-a spus de atâtea ori și de domnul Molotov, când a afirmat că niciodată Rusia sovietică nu se va amesteca în organizarea pe care noi vom voi-o în țara noastră[66]. Dacă aceste spuse nu rămân o simplă vorbă cum s-a făcut până acum, apropierea poate fi socotită ca și făcută. Altfel, orice manevre vor fi fără folos, fiindcă țara românească nu va consimți să fie altceva decât țara românească.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 227–229 (original).

---

[66] Este vorba despre declarația lui Molotov din 2 aprilie 1944: „Totodată, guvernul sovietic declară că el nu urmărește achiziționarea vreunei părți a teritoriului României sau schimbarea orânduirii de stat existente în România și că ofensiva armatelor sovietice în interiorul României este dictată exclusiv de necesitatea războiului și de continuarea rezistenței armatelor dușmane (...)" (Alexandru Vianu, Constantin Bușe, Zorin Zamfir, Gheorghe Bădescu, *Relații internaționale în acte și documente*, vol 2 (1939–1945), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 158).

19.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre dezvoltarea satelor.

Satele

Radio. Pe măsura posibilităților se vor instala aparate de radio — și megafoane — în fiecare comună.

Se va începe cu comunele în care mijloacele de comunicație sunt cele mai grele (negreșit, trebuie ținut seama de procurarea energiei electrice).

Cinematografe. Până se va putea găsi mijlocul ca fiecare comună să-și aibă cinematograful ei, se vor organiza trăsuri, cu aparate mai reduse, care să meargă în zilele de sărbătoare prin sate. Pe cât posibil, se vor instala cât mai curând și posturi fixe, fie la reședințele de plasă, fie pe grupuri de comune, alese astfel ca, în raport cu așezarea lor, adunarea să fie cât mai lesnicioasă.

Asociația „Fiii satelor". Importanța creării acestei asociații, care va stabili o legătură neîntreruptă între acei plecați de la sate și [care] au ajuns să aibă situații mai bune și cei rămași, va fi covârșitoare.

Scopul asociației — așa cum se vede din statute, dacă s-a urmărit cu stăruință și va fi urmărit — va duce la o prefacere a satelor care, în 15–20 ani, le va face aproape de nerecunoscut.

În locul demagogiei desfășurate până acum numai în scop politic, se va așeza munca constructivă a acelor care, prin obârșia și legăturile sufletești pe care le au satele, vor pune toată râvna să schimbe în bine fața locului unde au văzut lumina zilei. Săteanul nu va mai veni la adunări în silă, așa cum face acum când este chemat de autoritate sau de politicieni, când au nevoie de votul lui. El va veni cu tragere de inimă, știind că acel care-l cheamă este unul de ai lui care n-a venit acolo să-i ceară ceva, ci să-i dea ceva.

Dacă acei care își vor lua sarcina să-și ajute satele natale vor întrebuința și mijloacele cele mai practice în atingerea scopului urmărit, vom fi mirați de iuțeala cu care îmbunătățirea se va produce.

Se vor organiza: cămine pentru copiii de școală care vor sluji și ca școală pentru gospodinele satului.

Copiii își vor aduce proviziile brute de acasă și, pe rând, mamele vor veni la cămin să le prepare sub îngrijirea învățătoarei sau a unei gospodine cu mai

multă știință. La cămin sătencele vor fi învățate și cum se îngrijesc copiii și gospodăriile.

Organizația, pe larg, a căminelor, precum și a întregului sistem de lucru, se va arăta în instrucțiuni speciale.

Se va face tot chipul să fie atrași sătenii la biserică. Se vor aduce cântăreți, predicatori — care pot fi chiar fii de-ai satelor și așa ar fi mai bine să fie — care să impresioneze pe oameni prin forma deosebită pe care o vor da serviciului divin.

Medicii ieșiți din sate vor face tot chipul să treacă din când în când — cel puțin o dată pe an — prin satul din care au plecat și să cerceteze starea de lucruri, din punct de vedere igienic și sanitar, a satului.

Un ziar popular al asociației, care să pătrundă în toate colțurile țării.

Cămine pentru elevi și studenți în toate localitățile în care se găsesc școli secundare sau universitare.

Adoptarea și de către acei care sunt născuți la orașe a unui sat căruia — în măsura posibilităților — să-i poarte de grijă, va ajuta foarte mult la propășire.

La construcția căminelor, facerea drumurilor etc. sătenii vor putea lucra câteva ore în zilele de sărbătoare, cum am văzut făcându-se în insula Malta pentru biserici.

O cuvântare (mai multe) la radio în care să se anunțe satele că vor veni domnii (lipsă în text), toți proveniți din sat, să stea de vorbă cu sătenii, nu de politică, ci de nevoile lor. Ori de câte ori îmi va fi posibil voi însoți și eu grupele care cutreieră satele.

Pom de Crăciun. Pentru fiecare sat, acei proveniți din localitate vor aduna fonduri apelând chiar și la săteni, cu care să se cumpere: jucării, dulciuri, hăinuțe pentru cei mai săraci etc. și să se facă pom de Crăciun în biserică.

Grija de fiecare sat. Fiii fiecărui sat își vor lua obligația să se ocupe de satele respective. Dacă se întâmplă ca din unele sate să se găsească mulți plecați, iar din altele să se găsească puțini sau deloc, numărul celor plecați va fi repartizat prin bună învoială sau tragere la sorți — în mod egal între satele învecinate și cu lipsuri, astfel ca toate să se bucure de ajutor.

Învățământ agricol

1) În școlile normale a se da o dezvoltare cât mai mare învățământului agricol.

2) O școală practică mai dezvoltată unde să se perfecționeze normaliști destinați învățământului agricol din școlile sătești.

3) Școala de gradul al doilea (clase 5–7) de la sate se va ocupa mai mult de agricultură.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 194–197, 126 (original).

20.

[1935-1937].

Cuvântarea generalului Nicolae Rădescu ținută în fața studenților din Cluj.

Dragi studenți

Și voi, ca și noi, nu trebuie să fiți descurajați.

Înlănțuiți în dezamăgire să pornim la luptă cu forțele unite pentru izbânda năzuințelor noastre: ridicarea țării din noroiul în care a fost afundată, înălțarea neamului.

Noi cei bătrâni, când eram singuri, eram mai puțin încrezători, fiindcă ne dam seama că drumul pe care am pornit în viață nu mai este departe de capăt și atunci ne temeam că poate ne va prinde neizbânda pe drum.

Astăzi această teamă a dispărut. Împreună cu voi izbânda este sigură fiindcă avem cui trece făclia vieții când va sosi termenul.

Părintele vostru sufletesc și prietenul nostru iubit Iuliu Maniu ne spunea cu mândrie: „Veniți la Cluj să-mi vedeți băieții!". Am venit, v-am văzut, ne-am încredințat acum că mintea și experiența noastră, împreună cu avântul și energia voastră nu pot decât să deschidă drumul victoriei.

Cu Dumnezeu înainte!

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 158 (original).

21.

[1935-1937].

Cuvântare a generalului Nicolae Rădescu pentru tineri.

Nu este nici o urmă de exagerare în spusele mele, afirmându-vă că simt o nespusă bucurie aflându-mă în mijlocul vostru. Este ceea ce ar fi bucuria pe care o încerci când ai regăsit niște prieteni dragi, după ce vreme îndelungată ai fost despărțit de ei.

De altfel, cam aceasta este situația. Voi nu sunteți niște străini pentru noi. În adunările de la C.P.[67] atât de des și cu atât foc ne-a vorbit de voi vrednicul vostru profesor M.S.[68] încât deși de-abia astă-seară ne vedem pentru prima dată, în sufletul nostru aveți de mult locul vostru. Sufletește noi suntem legați de mult, iar această înțelegere sufletească este din cele mai firești.

Este adevărat că prin vârstă suntem foarte depărtați unul de altul, dar suntem atât de apropiați prin gândire și năzuințe. Voi în pragul vieții, noi în amurgul ei, sentimentele care ne încălzesc sunt totuși aceleași.

Vârsta nu poate fi un motiv de neînțelegere între oameni care au un ideal și acest ideal este asemănător. Vârsta nu poate fi motiv de despărțire între oameni care au credință și această credință este a tuturor. Dimpotrivă, în asemenea condiții este un motiv de apropiere, prin completarea ce două generații își aduc una alteia.

Vârsta poate fi cauză de neînțelegere numai între acei în al căror suflet apele au fost tulburate și cărora le lipsește putința unei intuiții limpezi.

Este acesta cazul nostru? Să-l analizăm.

Noi aparținem unei generații care, este drept nu peste multă vreme, va rămâne numai ca amintire în mintea voastră.

Dar în această generație, noi am fost și suntem încă dintre acei care au înțeles să-și îndeplinească întreaga lor datorie de oameni în societate și de patrioți. Când vom închide ochii, conștiința noastră va fi împăcată că, atât cât a

---

[67] Asociația „Cultul Patriei". Înființată la 14 oct. 1926; președinte prof. Marin Ștefănescu; organul de presă cu același nume (nr. 1 a apărut la 15 dec. 1931); dorea o regenerare morală națională, o restabilire a valorilor, îndepărtarea clientelei politice, „România să fie a românilor". Prin decizia Consiliului de Miniștri publicată în „Monitorul Oficial" nr. 86 din 11 apr. 1932 s-a hotărârea dizolvarea asociației din următoarele motive: a protestat împotriva concesionării telefoanelor la străini, a criticat legea împroprietăririi în Dobrogea, a discutat problema românilor transnistrieni; decizia a fost atacată la Curtea de Apel, Secția I; instanța a dat câștig de cauză asociației, în nov. 1932; Consiliul de Miniștri a înaintat recurs, dar la 22 mart. 1933 Înalta Curte de Casație, Secția a III-a l-a respins. Imediat după demisia din rândul cadrelor active ale armatei (5 febr. 1933), generalul Nicolae Rădescu s-a implicat în activitatea Asociației „Cultul Patriei", devenind apoi membru în Comitetul Central al asociației. Din mart. 1934 generalul Nicolae Rădescu publică periodic articole în ziarul asociației.

[68] Marin Ștefănescu (1880–?). Conferențiar de logică și metafizică la Universitatea din București; secretar general al Ligii Culturale; profesor de logică și istoria filosofiei la Universitatea din Cluj; președinte al „Asociațiunii Transilvănene pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român" (ASTRA) secția Cluj; președinte al asociației „Cultul Patriei" (din 1926).

stat în puterea noastră, n-am păcătuit cu nimic împotriva îndatoririlor noastre. Am închinat dragostei de neam și țară întreaga noastră viață. N-am fost zămisliți din aluatul nemernicilor care în timpul când se juca marea tragedie a neamului își căutau adăpost în toate scorburile, în vreme ce noi în fruntea cetelor de viteji înfruntam vijelia de gloanțe și ghiulele.

Mai este apoi un lucru: tot ce am făptuit în lungul vieții noastre n-a fost lucru de mașină care se mișcă fără viață și fără știință. Noi înțelegeam și înțelegem și acum că nici o jertfă nu este de prisos dacă ea se face pentru binele obștesc, pentru binele neamului de care ții.

Noi nădăjduiam că tot ce facem este pentru folosul urmașilor noștri, pentru voi, generația ce se ridică. Fiindcă altfel, dacă ar fi să te jertfești fără rost, care om s-ar avânta în lupte și suferințe, din care știe că numai rău are să vină?

Din nenorocire, dragii mei, tocmai așa a fost. A fost blestem pe capul acestei țări ca sângele vărsat în valuri de către cei duși de noi în vâltoarea frontului, precum și truda noastră a tuturor, nu numai să rămână fără rod, dar să vedem cum dintr-o țară mică, dar frumoasă și cinstită, să răsară o țară mare, este adevărat, dar pe cât de mare, pe atât de ticăloasă și de răul lumii.

Nemernici și venetici, care atunci când noi sângeram, dădeau bir cu fugiții sau foloseau orice mijloc necinstit de îmbogățire, ajungând ei să fie în fruntea treburilor, n-au avut alt gând decât să stoarcă și să batjocorească neamul căruia se părea că Dumnezeu îi pregătește atât de frumos viitor.

Mare și puternică a fost jalea și durerea noastră văzând cât am căzut de jos, dar nu ne-am descurajat. Am început să ne adunăm și să ne sfătuim ce este de făcut pentru îndreptarea răului.

În această situație ne-am găsit când tineretul a început să se apropie de noi.

Ce vă frământă pe voi, generația de astăzi?

Treziți la viață în clipa în care se părea că România, ajunsă să se întregească în urma unui cumplit măcel omenesc, este chemată să se consolideze să ducă o viață din cele mai frumoase, să joace un rol demn de trecutul ei, v-ați văzut prinși în hora tuturor relelor, tuturor nelegiuirilor. În visurile voastre voi vedeați o viață plină de frumusețe și idealuri, și vă treziți în una plină de mizerie și păcate.

Ați încercat să vă deschideți aripile și să vă ridicați spre sfere înalte, dar vă vedeți frânte aceste aripi înainte să vă fi luat zborul. V-ați socotit moștenitori legitimi ai pământului dezrobit de cei dinaintea voastră și în care voi și urmașii voștri ați deschis ochii, dar vă găsiți străini și în casa voastră. Nici unul din visurile voastre nu-l puteți trăi aievea.

Și negreșit, fiecare din voi, văzând ceea ce vede și trăind cum trăiește, și-a pus întrebarea: așa va trebui să trăim întotdeauna?

Iată, dragii mei, drumul pe care gândurile și sufletele noastre s-au întâlnit: dezamăgirea.

Noi dezamăgiți că tot ce am făcut s-a prăbușit.

Voi dezamăgiți văzând că nu puteți realiza nimic din ce vă străbate mintea, că nu puteți desăvârși aceea ce se obținuse de înaintașii voștri.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 201–202 (original).

22.

1933 septembrie.

Discuții Rădescu — Maniu privind politica Regelui Carol al II-lea.

Septembrie 1933

Așa cum rămăsese înțeles în vară, urma ca în toamnă să revăd pe Maniu în vederea luării contactului cu mareșalul[69].

Cum îl cunoșteam bine pe Maniu și știam că are obiceiul să găsească tot felul de pretexte când nu-i mai convenea să păstreze o hotărâre pe care a luat-o, am ținut — ca și în iunie — să-l văd înainte pe Ionel Pop[70], care să mă informeze asupra dispozițiunilor în care se găsește unchiul său.

În adevăr, am mers la Cluj și întrebându-l mi-a răspuns că negreșit să merg la Sovata, fiindcă Maniu este mai nemulțumit decât oricând și gata pentru o colaborare care să ajute la ieșirea țării din drumul greșit în care a fost angajată.

Am pornit să fac drumul obositor al Sovatei unde în adevăr am găsit pe Maniu foarte bine dispus.

Nu mai era nimeni în stațiune în afară de el și frații Boilă.

Am reluat firul discuției din vară și am constatat cu mulțumire că este ferm hotărât să acționeze în sensul de a-l face pe Rege să revină la o domnie perfect constituțională.

Punctul capital al acțiunii trebuie să-l formeze soluționarea chestiunii evreicei (Lupescu[71]) și camarilei.

---

[69] Mareșalul Alexandru Averescu.

[70] Ionel Pop (1889–1985). Avocat, om politic; fruntaș P.N.Ț.; secretar al Adunării Naționale de la Alba Iulia de la 1 dec. 1918; vicepreședinte al Adunării Deputaților.

[71] Elena Lupescu-Wolf (1896?–1977), favorita Regelui Carol al II-lea cu care s-a căsătorit în exil, la 7 iul. 1947.

Am încheiat discuția cu același rezultat, din iunie, el urmând să-și facă peste scurtă vreme declarațiile și apoi să aibă loc întrevederea cu mareșalul, când să se discute felul colaborării.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 183 (original).

23.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Rădescu despre împrejurările în care a cerut azil la Legația Marii Britanii și modul în care a fost tratat aici.

La legație

Este fapt dovedit că F.N.D-iștii aveau în minte să mă facă nevăzut. Operația era pregătită pentru ziua de 24 februarie, când au atacat Ministerul de Interne, unde eu mi-am petrecut toată ziua, când socotelile însă nu le-au ieșit cum credeau.

Teohari Georgescu a anunțat arestarea mea pentru ziua de 2 martie, dar tot fără succes. În după-amiaza zilei de 7 [martie], agenții poliției s-au prezentat la locuința mea de unde însă, cu o oră înainte, plecasem la Legația Engleză.

Cum am ajuns acolo?

În dimineața zilei de 7 [martie] a venit să mă vadă numitul Grigore Constantinescu[72], din partea lui Vișoianu[73], care se găsea bolnav, să-mi comunice

---

[72] Grigore (Gogu) Constantinescu. Diplomat; membru al P.N.L.; deputat; trimis în misiune diplomatică la Londra în mart. 1947, a refuzat să revină în țară.

[73] Constantin Vișoianu (1897–1994). Diplomat; delegat al României la Liga Națiunilor; ministru plenipotențiar la Haga (1933–1935) și la Varșovia (1935–1936); l-a secondat pe Barbu Știrbey în cursul negocierilor secrete de armistițiu angajate cu reprezentanții S.U.A., Marii Britanii și U.R.S.S. la Cairo (mai-aug. 1944); membru al delegației române care a semnat armistițiul din 12 sept. 1944; ministru de Externe (4 nov.1944–28 febr. 1945); în 1946 a părăsit clandestin România, cu sprijinul Legației S.U.A. de la București; în exil, a devenit președintele Comitetului Național Român de la New York, după demisia generalului Rădescu.

că Misiunea Engleză îmi ține la dispoziție adăpost pentru cazul când aș crede că mă simt în nesiguranță.

N-am dat nici un curs propunerii care mi se făcea. În aceeași zi însă, la ora 4, s-a prezentat Caragea[74], tot din partea lui Vișoianu, să-mi spună — în mod insistent — că englezii au repetat invitația, în sensul că mi s-a pregătit apartamentul și mi-l țin imediat la dispoziție. Nu eram îndemnat să dau curs nici acum invitației, însă după oarecare reflecție și la insistența lui Caragea, care venise însoțit de N. Șerbănescu — amândoi păreau alarmați — am convenit să accept și am și plecat la Legația Engleză. Am fost amical primit și m-am instalat.

Seara însă la ora 9,30, domnul M. Bing a venit să-mi comunice că de la mareșalul St[evenson][75] a primit înștiințarea să mi se schimbe reședința într-unul din localurile ocupate de misiunea militară și am fost transferat în strada [lipsă în text] unde am stat până a doua zi seara la ora 10, când în mod precipitat, fără să mi se lase timpul să-mi iau valizele, am fost readus în localul legației. Mi s-a dat, în mod vag, explicația că aș fi mai în siguranță aci unde este considerat teritoriu englez[76]. Schimbarea s-ar putea pune în legătură și cu sosirea în țară a reprezentantului englez, domnul Le Rougetel[77] care în cursul zilei de 8 [martie] se înapoiase din Londra.

Pentru felul în care sunt tratat nu pot avea decât cuvinte de recunoștință. Sunt înconjurat de cea mai mare atenție, astfel că sentimentele alese pe care le aveam pentru Anglia au crescut încă și mai mult. Negreșit că în toată purtarea față de mine trebuie căutat și interesul. Atitudinea pe care eu am avut-o în timpul guvernării și față de ruși, și față de comuniști a fost cu totul pe placul și al

---

[74] La 1 mart. 1945, Caragea, aflat în vizită la C.V.R. Schuyler, afirma: „(...) în prezent comuniștii pun la cale arestarea și probabil executarea lui (generalului Nicolae Rădescu — n.ed.). L-a abordat pe dl. Berry cerându-i să-i asigure azil, dar Berry a primit foarte rece sugestia" (C.V.R. Schuyler, *op. cit.*, p. 53).

[75] Donald F. Stevenson. Vicemareșal britanic al Aerului; șef al Misiunii Militare Britanice de pe lângă Comisia Aliată de Control din România (1944–1947).

[76] Această schimbare de reședință este explicată într-o notă a Misiunii Britanice din România trimisă Ministerului de Război de la Londra, la 8 martie 1945: „Ultimile informații indică posibilitatea de a viola refugiul acordat lui Rădescu astă seară. L-am mutat, așadar, înapoi la legație, unde imunitatea diplomatică va fi apărată mai departe și orice aranjamente făcute pentru astă seară ar putea astfel eșua" (Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane (1944–1947)*, Editura Iconica, București, 1993, p. 141).

[77] John Halliert Le Rougetel, reprezentant politic al Marii Britanii pe lângă Comisia Aliată de Control din România, apoi șeful Misiunii Diplomatice a Marii Britanii în România (1944–1946).

englezilor, și al americanilor. Și unii, și alții și-au exprimat în mai multe rânduri și în mod deosebit, satisfacția pentru rezistența care o fac. Acum, de când sunt aici și am prilej să vorbesc mai în larg, îmi dau și mai bine seama de lucruri pe care le întrevedeam, dar care nu-mi erau destul de bine precizate.

Este fapt neîndoios că atitudinea Rusiei produce multă nemulțumire și îngrijorare, iar faptul că la guvern se găsea un om care nu numai că nu se gândea să facă jocul Rusiei, dar care încerca tot ce-i sta în putere să se așeze de-a curmezișul planurilor sovietice în România, nu putea să fie decât în vederile anglo-americane. De aici și încurajarea pe care am avut-o, din ambele părți, în timpul guvernării și grija ce mi se poartă acum să nu cad în mâna comuniștilor, eventual a Sovietelor. 1)[78]

Aș putea spune chiar că se exagerează în grija ce se pune pentru paza mea[79]. Nu mi se îngăduie să văd pe nimeni, decât, după multe explicații, pe Nicolae Șerbănescu. Și chiar el când vine, nu poate ajunge la mine decât trecând pe la domnii de R[ougetel] sau B. [probabil T. W. „Bill" Hogg]. Nu pot ieși din cameră decât seara, pe întuneric și numai însoțit de un ofițer care de altfel face toată ziua de gardă.

Privitor la ofițerii de gardă care se schimbă în fiecare zi, am avut de făcut o remarcă surprinzătoare: lăsând la o parte faptul că sunt unul mai amabil decât altul, dar arată o deferență care aproape seamănă a timiditate. Și nu se poate spune că așa este firea englezească. S-ar părea că este un cuvânt de ordine. Oricum ar fi — în situația în care mă găsesc — este o mare ușurare pentru mine să fiu în contact cu oameni extrem de binevoitori.

1) Nu se face de altfel nici un mister în convorbirile pe care le am să se arate deschis sentimentele ce le au pentru Rusia. Un colonel vorbindu-mi de Vâșinski îmi spunea: „Este un gangster", iar privitor la situație „mai bine să se termine acum și cu ei, decât să avem alt război peste 5 ani".

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 122–122v. (original).

---

[78] Nota autorului.

[79] Într-o telegramă trimisă de Foreign Office către Misiunea Britanică din România, la 8 mart. 1945, se preciza: „Sunteți autorizat în cazul încercării de a-l ridica pe generalul Rădescu, să deschideți focul în apărarea lui, în ultimă instanță, și să luați măsuri similare de deschidere a focului pentru orice altă persoană, asupra căreia guvernul M.S. a extins dreptul de refugiu. Suntem siguri că înțelegeți gravitatea unui astfel de eveniment. Vă vom sprijini ori de câte ori veți considera că acționați în apărarea onoarei britanice" (Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *op. cit.*, p. 144).

24.

[1945, după 6 martie].

Însemnările generalului Nicolae Rădescu despre problema evreiască.

Nu numai că n-am fost antisemit, dar am dat cel mai larg sprijin evreimii atunci când se lovea greu în ea. Prin stăruința mea, sute de evrei au fost eliberați din lagărul de la Târgu Jiu. Mă înspăimânt acum gândindu-mă la ceea ce vor avea de suferit în ziua în care atotputernicia lor de astăzi va fi luat sfârșit. Este cu totul de înțeles lipsa totală de înțelegere și prudență a poporului evreiesc.

I se prezintă un prilej unic poate acum ca arătându-se lipsit de ură să ajungă la o apropiere cu neamul românesc. În loc însă de a prinde acest moment prețios, scormonește până în tot adâncul lui un sentiment care de veacuri a mocnit în mare parte între acei în mijlocul cărora trăiesc evreii.

În țara noastră dacă antisemitismul a existat cândva, niciodată, nici pe departe, el n-a atins gradul pe care l-a atins acum.

În ziua în care va putea să se manifeste, soarta ce-i așteaptă pe evrei pe mine mă îngrozește. Și nimeni, oricine va fi acel ce se va găsi în fruntea țării, nu va putea să stăpânească furia ce clocotește în suflet astăzi.

Este păcat. Vina nu o vor purta decât evreii. Și este păcat cu atât mai mult cu cât sunt mulți evrei cu minte care își dau seama de greșeala ce se săvârșește, dar nu pot împiedica pe cei pătimași să nu facă ceea ce fac.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 163–163v. (original).

25.

1945 august 15.

Scrisoare adresată Regelui Mihai I de către generalul Nicolae Rădescu cu privire la sărbătorirea zilei de 23 august 1945.

15 august 1945

Sire,

Cuvintele așternute aici n-ar fi ajuns niciodată să cadă sub ochii Majestății Voastre dacă durerea din care sunt pornite n-ar fi fost copleșitoare; astfel că supărarea Majestății Voastre, dacă ar fi să se producă, nădăjduiesc să nu fie mare din cale afară, pasul pe care-l fac nefiind pornit din alt îndemn decât din acela ce mi-a călăuzit totdeauna viața: datoria către Tron și Țară.

Drept la bunăvoința Majestății Voastre îmi mai dă faptul că nu numai din pornire proprie îmi înalț către Majestatea Voastră glasul. Sunt nenumărați acei care simțind ca și mine au socotit că gândul care ne apasă atât de greu nu putea rămâne neadus la cunoștința acelui ce ne este Domn slăvit.

Sire, este vorba de sărbătoarea ce se pregătește pentru ziua de 23 august, zi în care se preamărește gestul înălțător al Majestății Voastre, gest menit să rămână înscris, pentru veșnicie, în cartea de aur a neamului nostru amărât, fiindcă fără el nimic nu s-ar fi schimbat în soarta tragică a țării, oricât ar încerca unii să-i știrbească din strălucire.

Aflu, Sire, din zvon, că ar fi vorba de o paradă militară la care vor fi chemate să ia parte, în întregime, cele două divizii însemnate cu pecetea rușinii[80], precum și un batalion de închipuiți apărători patrioți; iar unitățile cu adevărat românești să fie reprezentate numai prin unele mici frânturi.

Sire, nu este cu putință ca Majestatea Voastră să îngăduie ca țara și cu deosebire armata să fie așa de cumplit pălmuite.

Dacă oameni, numai cu numele de români, dar lipsiți cu totul și de înaltul respect ce se cuvine purtat Regelui și de orice simț patriotic și de datorie către țară au putut sili mâna Majestății Voastre să semneze unele acte, a căror răspundere numai ei trebuie să o poarte, vă rog fierbinte, eu și alături de mine

[80] Diviziile „Tudor Vladimirescu" și „Horea, Cloșca și Crișan", formate din prizonieri români, cărora li s-au atașat comisari politici din rândul comuniștilor români refugiați în U.R.S.S.

întreaga suflare cu adevărat românească, ca de data aceasta să vă impuneți cu toată tăria voința, neîncuviințând desfășurarea paradei așa cum, cu anumit scop, a fost plăsmuită[81]. Altfel ar fi ca paharul din care de atâta vreme ni se picură otravă, să ne fie acum din plin și dintr-o dată vărsat în suflet.

Este o rugăminte, ecou al rugăminții tuturor acelor ce își slăvesc Regele în care văd falnicul purtător al steagului demnității și mândriei românești.

Porunciți, Sire, ca cele orânduite pentru paradă să fie răsturnate — adică să ia parte la serbare unități întregi din trupele ce s-au încununat de glorie în lupte, fără să-și păteze stindardul și nu numai mici grupuri — fiindcă fără aceasta n-ar fi acum cu putință să fie aduse din diviziile în care a încolțit sâmburele trădării.

Cât despre batalionul Bodnăraș[82], dezertor și trădător, nimic nu îndreptățește pretenția îndrăzneață de a apare în fața Majestății Voastre în ziua în care fapta din 23 august este preamărită.

Sire, bătrânul și credinciosul ostaș care a îndrăznit să-și înalțe gândul până la Majestatea Voastră, nădăjduiește să găsească iertare dacă a greșit și cu adânc respect roagă să credeți în devotamentul lui nemărginit.

Să trăiți Sire,

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 24–25 (original).

[81] Regele Mihai I n-a putut împiedica organizarea parăzii conform dorinței comuniștilor, însă a boicotat-o, intrând, la 19 aug. 1945, în grevă regală, pe parcursul căreia a întrerupt legăturile cu guvernul Petru Groza.

[82] Este vorba de gărzile patriotice, cărora istoriografia comunistă le atribuia o contribuție exagerată în desfășurarea evenimentelor de la 23 aug. 1944 din Capitală.

26.

1945 octombrie 23.

Scrisoare adresată de generalul Nicolae Rădescu lui Constantin Titel Petrescu.

23 octombrie 1945

Iubite Domnule Titel Petrescu,

Mă frământă de mult gândul găsirii unui mijloc să putem avea o întrevedere. Însă era de libertate F.N.D-istă sub care țara trăiește, a făcut până acum imposibilă realizarea gândului meu.

De luni de zile sunt ținut sechestrat, cu porțile ferecate în lanțuri și dat în paza unor cerberi „patrioți", care nu îngăduie să pătrundă până la mine nici membrii familiei mele. Vizita unor medici de care aveam nevoie n-a fost cu putință decât în urma intervenției Misiunii Americane.

Nevoia, totuși, de a avea un schimb de vederi împreună, impunându-se stăruitor din pricina primejdiei de care este amenințată țara sub domnia comunistă, încerc singura cale ce-mi rămâne deschisă să-ți pot arăta măcar în parte gândul meu: scrisul.

Nădăjduiesc să nu găsești nimic de luat în nume de rău în cele ce-ți voi spune și mai ales să nu vezi urmă de vreun înțeles altul în afară de grija pentru soarta țării.

De altfel nu voi face altceva decât să reiau firul convorbirii noastre din lunile trecute.

Iar dacă în dosul unor cuvinte spuse ți s-ar părea că întrevezi și vreo urmă de dojană, poți fi încredințat că ea nu este pornită decât din afecțiunea adâncă ce-ți poartă un prieten mai vârstnic. Fără această afecțiune și dacă în fața gândurilor ce-mi frământă mintea n-ar apare la fiece pas o viziune: Titel Petrescu, poate că, până la urmă, tot nu m-aș fi hotărât să te necăjesc.

Îți amintești de ceea ce, în diferite rânduri, îți spuneam: „Ai în mână cheia care să deschidă poarta spre drumul pe care trebuie să-l apuce țara. Pentru ce nu te folosești de ea?". Refrenul acesta e nevoie să-ți sune în urechi acum, mai mult și mai tare decât oricând, fiindcă ar fi să-ți încarci sufletul cu un nespus de mare păcat față de țară dacă pierzi și de rândul acesta momentul să faci pasul care să ajute ieșirea noastră din situația tragică în care ne găsim.

Din ce pot desprinde urmărindu-ți activitatea — negreșit atât cât cenzura lasă să se vadă — îmi dau seama de frământarea din sufletul domniei tale, mai ales că, în mare măsură, nu sunt străin de gândurile domniei tale.

Și atunci mă întreb: pentru ce n-ai face gestul salvator? Pentru ce ai mai întârzia să rupi lanțurile unui concubinaj care nu lasă în urma lui decât ruine?

Iubite domnule Titel, primejdia pe care o prezintă comunismul pentru neamul nostru este cea mai mare din câte l-a amenințat vreodată. Și ea este tot atât de mare și pentru gruparea politică în fruntea căreia te găsești și lupți cu atâta ardoare să-i netezești drumul. Nu cred să-ți faci iluzii asupra ceea ce se va întâmpla în ziua în care cârdășia comunistă ar izbuti să-și atingă ținta, slujindu-se de domnia ta. Prima grijă i-ar fi să dea lovitura de moarte partidului domniei tale: „Maurul și-a făcut datoria....".

Îmi spuneai totdeauna: eu merg pe linia laburistă. Pentru ce atunci nu faci ceea ce fac laburiștii, care nici nu voiesc să audă de comuniști? Dar Blum în Franța? Până și Ungaria se scutură de comunism. Pentru ce D-ta să fii singurul dintre șefii socialiști care să-i înlesnească existența și ridicarea?

Ai însă teama că vei pierde doi-trei așa zis prieteni? Îndată ce îți vei fi luat libertatea de acțiune, în locul lor vor fi nenumărați alții și cu totul de altă calitate. Și apoi, ar fi să săvârșești o mare greșeală dacă ți-ai imagina că acei de care te temi că-i vei pierde îți vor rămâne, la nevoie credincioși. Sufletele le sunt pe de-a-ntregul alături de Ana Pauker și Luca, iar în ziua în care aceștia ar deveni stăpânii situației ar trece și ei fățiș în rândurile comuniste, cu arme și bagaje, fără să-și mai dea osteneala să ceară și avizul domniei tale, care i-a făcut ceea ce sunt.

Țara, iubite domnule Titel, a ajuns la un punct, când pieirea ei poate fi întrezărită, dacă toți acei ce suntem, cu adevărat, români nu facem tot ceea ce datoria ne poruncește. Și domnia ta ești dintre aceia ce pot face mai mult. Nu mai pierde nici o clipă. Dă brânci șandramalei și drumul spre zorii binelui și libertății se vor deschide.

Țara îți va fi recunoscătoare,

Cu sentimentele mele de bună și adâncă prietenie

N.R.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 2, f. 29–30 (original), vol. 5, f. 145–145 v (dactilografiat).

PARTEA A II-A — DOCUMENTE

27.

1933 februarie 18.

Adeziunea generalului Nicolae Rădescu la Partidul Poporului, publicată în ziarul „Îndreptarea".

„Domnule Mareșal, zi de zi, într-o viață de soldat de 35 de ani mi-am îndeplinit cu sfințenie datoria, bucuros să mă găsesc în rândurile dintâi ale celor ce-au pornit la lupta cea mare, atunci când a bătut ceasul. Acum am lăsat oștirea. Dar părăsind-o n-am putut să nu mă întreb dacă, în vremuri ca acelea în care ne zbatem, îmi este îngăduit dă părăsesc și câmpul de bătălie. Și mi-am răspuns: ar fi o lașitate și o dezertare de la datorie, devreme ce sunt încă atâția dușmani ce stau la pândă. Alții decât cei de altădată, este adevărat; dar și mai primejdioși poate, întrucât își ascut armele în umbră, astfel că sunt mai greu de lovit; iar printre ei se găsesc unii chiar de neam cu noi și sunt în loc de frunte. Împotriva acestora va fi să pornească lupta. Și cum în această luptă nu întrezăresc mai limpede drumul spre izbândă, decât dacă ea se va da sub conducerea aceluiași mare oștean care ne-a dus și în alte dăți la biruință, solicit cinstea de a fi și eu prenumărat în rândurile celor cu care va trebui poate să porniți la bătălie. Soldat credincios și devotat, n-am altă năzuință decât să-mi îndeplinesc mai departe datoria. Primiți vă rog, domnule mareșal, încredințarea respectuosului meu devotament. General adjutant N. Rădescu".

Scrisoarea este adnotată de mareșalul Averescu[83]: „16 febr. 1933. Înscrierea generalului adjutant Rădescu în rândurile Partidului Poporului[84] pe care o

[83] Alexandru Averescu (1859–1938). Militar de carieră; absolvent al Școlii Superioare de Război din Torino (1884–1886); redactor-fondator al revistei „România Militară" (1891); atașat militar în Germania (1895); șef al Secției Organizare și Operații din Marele Stat Major (1899–1904); ministru de Război (13 mart. 1907–4 mart. 1909); șef al Marelui Stat Major (1911–1913); comandant al Armatei a 2-a (1916–1918); președintele Ligii Poporului (apoi Partidul Poporului); prim-ministru și ministru al Afacerilor Străine (29 ian. — 27 febr. 1918); ministru de Interne (5–13 dec. 1919; 13 mart.–13 iun. 1920); președinte al Consiliului de Miniștri (13 mart. 1920—13 dec. 1921); ministru al Industriei și Comerțului (16 nov. 1920–13 dec. 1921); membru de onoare al Academiei Române (7 iun. 1923); prim-ministru (30 mart. 1926–4 iun. 1927); ministru de Finanțe (19 mart.–4 iun. 1927); mareșal (1930); ministru secretar de stat (10 febr.–30 mart. 1938).

[84] La data de 3/16 apr. 1918 Alexandru Averescu înființează formațiunea politică intitulată Liga Poporului; în apr. 1920 a fuzionat cu o grupare desprinsă din Partidul Național (în frunte cu Octavian Goga), cu Uniunea Națională din Banat (condusă de Avram Imbroane),

aprob cu plăcere este o achiziţiune preţioasă pentru partid. Sunt convins că şi pe teren politic generalul Rădescu va fi ceea ce a fost pe teren militar: un element distins şi un caracter de toată nădejdea".

„Îndreptarea", an XVII, nr. 35, 18 febr. 1933, p. 4.

28.

1934 ianuarie 10.

Notă privind filajul casei generalului Nicolae Rădescu.

Notă

10 ianuarie 1934

În timpul cât a fost supravegheată casa d-lui general Rădescu (Strada Bateriilor 22) s-a observat că regulat se duce la sediul Asociaţiei „Cultul Patriei" din Strada Cobălcescu.

A luat contact cu comandantul Şcolii de Război, colonel Spiroiu, cu colonelul Stoenescu[85], la M[arele] St[at] Major, fost aghiotantul d-lui mareşal Averescu, şi cu comandantul Arsenalului Armatei, al cărui nume ne scapă.

---

cu o fracţiune a Partidului Ţărănesc din Basarabia (în frunte cu Sergiu Niţă) şi cu una desprinsă din Partidul Democrat al Unirii din Bucovina (condusă de Dori Popovici) şi şi-a luat numele de Partidul Poporului, fiind prima organizaţie politică care s-a extins la scara întregii ţări; printre membrii marcanţi se numărau Constantin Argetoianu, Petre P. Negulescu, Grigore Filipescu, Matei Cantacuzino, Grigore Trancu-Iaşi, Octavian Goga; organul său de presă era ziarul „Îndreptarea" (8 apr. 1918–6 oct. 1938); la 15 dec. 1923 Constantin Argetoianu s-a autoproclamat preşedinte al partidului, dar a fost urmat de un număr mic de aderenţi; la 15 iun. 1925 Partidul Poporului a fuzionat cu Partidul Conservator Progresist.

[85] Nicolae Stoenescu (1890–1959). Militar de carieră; a urmat Şcoala Superioară de Război din Paris (1920–1922); colonel (1933); general de brigadă (1939); general de divizie (1942); ministru de Finanţe (27 ian. 1941–25 sept. 1942); director al Învăţământului militar superior (1 oct. 1942–20 mart. 1943); comandant al Diviziei 1 blindate (20 mart. 1943–4 apr. 1944); comandant al Corpului 4 armată (4 apr.–12 sept. 1944, 30 sept.–3 dec. 1944); arestat în baza Legii 312/1945, pentru că a fost ministru în guvernul Ion Antonescu; condamnat în 1946 la 10 ani muncă silnică; deţinut la Penitenciarele Văcăreşti, Aiud şi Jilava; în 1952 este condamnat din nou la 10 ani muncă silnică; în 1958 este trimis pentru 60 de luni la colonia de muncă Culmea (jud. Constanţa), unde a şi murit.

Din informațiunile culese cu ocazia supravegherii s-a aflat că generalul Rădescu este proprietarul imobilului din Str. Bateriilor 22. Terenul pe care este construită casa i-a fost dat de dl. mareșal Averescu, atunci când acesta din urmă a fost ministru de Război (toate terenurile din jurul casei sunt tot așa date actualilor proprietari de dl. mareșal Averescu).

De vreo două luni, dl. general Rădescu are ca secretar pe un student, Nicu Laurențiu, care locuiește tot în aceeași casă.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 27.

29.

1934 noiembrie 2.

Ordin al Direcției Generale a Poliției către mai multe puncte de frontieră referitor la ținerea evidenței intrărilor și ieșirilor din țară ale generalului Nicolae Rădescu.

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Generală a Poliției

Cifrată 2 noiembrie [19]34

Poliția de frontieră Jimbolia
Decebal
Ep[iscopia] Bihor
Halmeu
Gr[igore] Ghica Vodă

Rugăm țineți permanent evidența călătoriilor generalului de rezervă Rădescu Niculae domiciliat în București și raportați regulat, telegrafic, toate ieșirile și intrările sale în țară, cu mențiune, în caz de ieșire, de a ne indica și vizele statelor unde călătorește.

Dir[ector] gen[eral],

Stăncescu

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 42, f. 2.

30.

1935 februarie 22.

Notă despre legăturile pe care generalul Nicolae Rădescu le întreține cu ofițeri în rezervă.

Secret

Notă

22 februarie 1935

Generalul Rădescu urmărește înscrierea „Uniunii Ofițerilor de Rezervă" în Asociația „Cultul Patriei".

În același timp, încearcă să atragă în sfera sa de acțiune pe ofițerii superiori pensionați de curând.

În acest sens, generalul Rădescu a avut întrevederi cu generalul Comănescu, membru al Partidului Național Țărănesc.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 137.

31.

1935 februarie 23.

Notă privind atitudinea generalului Nicolae Rădescu față de afacerea Skoda.

Nota 669

23 februarie 1935

Generalul Rădescu a reușit să apropie acțiunii sale pentru „reintegrarea Coroanei în drepturile Ei naturale" și „îndepărtarea Camarilei", pe generalul Cihoski[86].

[86] Henry Cihoski (1871–1950). Militar de carieră; general de corp de armată (6 mart. 1932); general de armată (1945); comandant al Diviziei 10 în luptele de la Mărășești (1917);

În ultimul timp, generalul Rădescu a început să agite chestia Skoda[87], făcându-se exponentul ideii de înarmare a țării prin propriile mijloace.

Pentru a se da amploare acestei noi acțiuni, generalul Rădescu intenționează să alcătuiască un comunicat, semnat de un număr de generali, care urmează să fie citit la Senat.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 142.

32.

1935 februarie 23.

Notă privind discuțiile purtate de profesorul Marin Ștefănescu, generalul Constantin Dragu și generalul Nicolae Rădescu cu Iuliu Maniu despre formarea unui „Front Național".

Originalul se află la dosarul nr. 25.

23 februarie 1935

Cu ocazia vizitei făcută în ziua de 22 februarie a.c. d-lui Maniu la Cluj, de către domnii generali Dragu[88], Rădescu și prof. univ. Marin Ștefănescu, aceștia au propus formarea unui „Front Național", oferind președinția acestui front d-lui Iuliu Maniu.

Dl. Maniu le-a răspuns că d-sa rămâne credincios Partidului Național Țărănesc și că nu vrea să calce disciplina de partid primind președinția unei formații politice străine.

---

inspector general de armată (29 oct. 1927); ministru de Război (10 nov. 1928–5 apr. 1930); membru în Consiliul Superior al Armatei (5 mart. 1932); senator de drept; trimis în judecată pentru că a semnat contractul de furnituri militare cu uzinele „Skoda" fără să fi cerut un caiet de sarcini; a fost achitat de Înalta Curte de Casație (1936); arestat la 5/6 mai 1950, învinuit că a fost inspector de armată și ministru de război; nu a fost judecat; moare în Penitenciarul Dunărea din Sighet.

[87] „Afacerea Skoda". Contract încheiat în mart. 1930 (în timpul guvernării național-țărăniste) cu uzina cehoslovacă „Skoda" pentru achiziționarea de muniție (puști-mitralieră și tunuri). Adversarii P.N.Ț. afirmau că cei însărcinați cu perfectarea contractului au acceptat prețuri de vânzare ridicate, primind în schimb comisioane din partea firmei.

[88] Constantin Dragu (1873–?). Militar de carieră; general; membru al Comitetului de conducere al Asociației „Cultul Patriei"; membru al Comitetului Central al „Ofițerilor de rezervă și retragere proveniți din activitate".

A mai spus că nu vrea să facă dificultăți partidului și nici să lanseze în public unele principii care și așa își vor găsi mai târziu o soluție, fără să se mai provoace perturbații în situația internă.

După acest răspuns, cei de mai sus au părăsit locuința d-lui Romulus Boilă[89], unde au vizitat pe dl. Maniu.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 15.

33.

1935 martie 5.

Declarațiile generalului Nicolae Rădescu despre campania din Ardeal a asociației „Cultul Patriei" și despre intențiile acestei organizații.

Originalul se află la dosarul nr. 25.

5 martie 1935

Dl. general Rădescu, organizatorul campaniei din Ardeal a Asociației „Cultul Patriei", a făcut următoarele declarații unor prieteni:

„«Cultul Patriei» este sistematic urmărit de ura guvernanților care în prigoana lor nu mai știu ce mijloace să întrebuințeze pentru a ne reduce la tăcere, a ne intimida și a ne dezorganiza. Felul cum a procedat cu noi la Cluj[90] întrece toate provocările de până astăzi.

---

[89] Romulus Boilă (1881–1946). Avocat, profesor universitar la Cluj; membru marcant al P.N.Ț.; șef al Resortului Comunicații în Consiliul Dirigent (1918–1920); vicepreședinte al Senatului (1928–1931).

[90] Episodul este relatat de Constantin Argetoianu: „Ieri (3 mart. 1935 — n.ed.) trebuia să se țină la Cluj o întrunire a «Cultului Patriei» în care generalii Rădescu și Dragu să atace violent pe Rege. Întrunirea fusese interzisă, totuși generalii — și câțiva însoțitori, printre care filosoful Marinică Ștefănescu — au luat sâmbătă trenul spre Cluj. Se hotărâseră să țină întrunirea și fără autorizație și urma să fie prăpăd. În gara Cluj răzvrătiții au fost însă ridicați de poliție, duși la hotel și ținuți sub pază până duminică seara când au fost reconduși cu aceleași forme ca la sosire până la gară și îmbarcați pentru București. Revoluția venerabililor pensionari a fost amânată *sine die*" (Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*, vol. 1, *2 februarie 1935 — 31 decembrie 1936*, Editura Machiavelli, București, 1998, p. 34).

Ce voim noi? Să expunem poporului ardelean, frământat de atâtea patimi, punctul nostru de vedere asupra problemei naționale, asupra problemei morale și asupra problemei constituționale. Nu avem nici șansa, nici protecțiunea d-lui Vaida[91], de aceasta ne dăm seama.

Dar n-am crezut că se poate merge până acolo contra noastră, încât chiar atunci când ne desfășurăm cel mai curat, cel mai sincer și cel mai dezinteresat steag național să fim batjocoriți și tratați ca cei din urmă subversivi agitatori de rând.

Da, noi suntem naționaliști, mai naționaliști decât cei din cluburile politice, noi nu urmărim dictatura, electoralul și politicul.

Naționalismul nostru urmărește să restaureze viața națională în toate centrele ei, dar să înlăture și imoralitatea politică și dominantă, ori de unde ar apăsa ea.

Vrem modificarea Constituției în spirit de largă dreptate românească, dar și de largă ordine morală și politică. Vrem o purificare de jos până sus de tot.

Iată de ce nu suntem de acord în toate cu dl. Vaida, cu dl. Tătărescu și cei care nu se văd.

Vom duce lupta până la capăt. Vom duce-o cu toate jertfele și riscurile ei".

După cum se vede, cei de la „Cultul Patriei" urmăresc pe de o parte deplina suveranitate națională, dar tot atât de aprig și restaurația constituțională, în vechiul spirit cunoscut la această asociație.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 16–17.

---

[91] Alexandru Vaida-Voevod (1872–1950). Medic, om politic; membru al P.N.Ț.; ministru secretar de stat pentru Transilvania (17 dec. 1918–12 sept. 1919); ministru de stat (27 sept.–28 nov. 1919); președintele Adunării Deputaților (28 nov.–1 dec. 1919; 9 iun. 1939–5 sept. 1940); președinte al Consiliului de Miniștri (1 dec. 1919–13 mart. 1920; 6 iun.–17 oct. 1932; 14 ian.–9 nov. 1933); ministrul Afacerilor Străine (1 dec. 1919–13 mart. 1920; 11 aug.–17 oct. 1932); deputat în toate legislaturile interbelice; ministru de Interne (10 nov. 1928–7 iun. 1930; 13 iun.–8 oct. 1930; 6 iun.–10 aug. 1932); în 1935 a părăsit P.N.Ț. și a fondat Frontul Românesc; ministru secretar de stat (10 febr.–30 mart. 1938).

34.

1935 martie 14.

Notă privitoare la discuțiile dintre generalul Nicolae Rădescu și Gheorghe Brătianu despre alegerile parțiale din data de 12 aprilie 1935.

Nota 829

14 martie 1935

În ziua de 12 martie 1935, generalul Rădescu a avut o întrevedere cu Gh. Brătianu[92] la locuința acestuia din Parcul Independenței.

Scopul întrevederii a fost organizarea campaniei pentru alegerea parțială de la 12 aprilie.

Generalul Rădescu a arătat lui Gh. Brătianu că Gr. Trancu-Iași[93] nu va obține asentimentul comitetului central al partidului pentru a candida la această alegere. Partidul Poporului nu va renunța la afirmarea comună a partidelor fuzionate și că Trancu-Iași nu va putea candida decât în numele său personal.

În schimbul sprijinului pe care Partidul Poporului îl va acorda candidaturii lui Gh. Brătianu, generalul Rădescu a cerut ca șeful georgist să ducă o violentă campanie electorală împotriva guvernului și cu această ocazie să arate toate cauzele care au dus la fuzionarea celor două partide.

Gh. Brătianu i-a dat asigurări în acest sens. În același timp, l-a invitat să participe la congresul organizației georgiste de Dâmbovița, care se va ține în ziua de 17 martie 1935, la Târgoviște.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 184.

---

[92] Gheorghe I. Brătianu (1898–1953). Istoric, profesor universitar, om politic. președinte al organizației P.N.L. Iași și membru al Comitetului Executiv al P.N.L. (1927); exclus din P.N.L. (7 iun. 1930); Congresul General al P.N.L. convocat de Gheorghe I. Brătianu la 15 iun. 1930 îl alege pe acesta președinte al partidului (P.N.L.- Gh. Brătianu sau P.N.L. „georgist" — până la 10 ian. 1938 când se unifică cu P.N.L. condus de Dinu Brătianu); membru al Academiei Române (1942); împreună cu mareșalul Alexandru Averescu (președintele Partidului Poporului) fondează „Frontul Constituțional" (11 mai 1934); i s-a fixat domiciliu obligatoriu în București (sept. 1947); arestat (mai 1950) și deținut fără a fi judecat și condamnat; moare în închisoarea din Sighet.

[93] Grigore Trancu-Iași (1873–1940). Avocat, profesor universitar, om politic; membru al P.N.L. (1914); a părăsit P.N.L. întemeind Partidul Muncii (1917), care în 1919 a fuzionat cu „Liga Poporului"; vicepreședinte al Partidului Poporului; deputat din partea Partidului Poporului (1920, 1926, 1932); ministru de stat (13–30 mart. 1920); ministrul Muncii și Ocrotirilor Sociale (30 mart. 1920–13 dec. 1921); ministrul Muncii, Cooperației și Asigurărilor Sociale (30 mart. 1926–4 iun. 1927); președintele organizației Partidului Poporului din București.

35.

1935 martie 19.

Notă despre ședința săptămânală a asociației „Cultul Patriei", secțiunea tineret, și distribuirea publicației clandestine „Crezul nostru".

Originalul se află la dosarul nr. 25.

19 martie 1935

În seara de 18 martie 1935 s-a ținut la sediul din Str. Cobălcescu, nr. 21, ședința săptămânală a „Cultului Patriei", secțiunea tineretului, la care au participat un număr de 30 de studenți.

Generalul Rădescu și profesorul Marin Ștefănescu au distribuit personal exemplare din publicația clandestină „Crezul nostru", nr. 31 și 32, care cuprinde atacuri violente la adresa M. S. Regelui și se încheie cu cuvintele: „Ia seama că nu mai este mult până când, Tu, Rege despot, va trebui să-Ți ispășești greșelile".

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 21.

36.

1935 aprilie 13.

Notă referitoare la plecarea generalului Nicolae Rădescu în Italia.

Originalul se află la dosarul nr. 25.

13 aprilie 1935

Rădescu, stăpânit mereu de teama că va fi suprimat, înainte de plecarea sa în străinătate și-a făcut testamentul, lăsat în păstrarea lui Vilara, cumnatul lui Prager.

A mai lăsat o sumă de bani spre a fi remisă la Palatul Cotroceni, în contul unei datorii, spunând că mai are de achitat vreo 600.000 lei.

La Jimbolia a voit să ia bilet de tren până la Roma, însă n-a putut lua decât până la Rakek, frontiera italiană, spunându-i-se să procure bilet până la Roma la prima stație de pe teritoriul italian.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 32.

37.

1935 aprilie 18.

Notă privind plecarea generalului Nicolae Rădescu în străinătate pentru a discuta cu mareșalul Averescu despre I. Gh. Stoian.

18 aprilie 1935

Generalul N. Rădescu

A plecat în străinătate pentru a se întâlni cu mareșalul Averescu, urmând să-l convingă a nu da ascultare sugestiilor lui I. Gh. Stoian[94]. Și aceasta a făcut-o deoarece avea precise informațiuni că acesta din urmă proiecta o nouă călătorie în străinătate cu noi propuneri pe lângă mareșalul Averescu. Aflând de aceasta, I. Gh. Stoian a renunțat a se mai duce și el.

Generalul Rădescu pleacă în străinătate pentru a-l convinge pe mareșal asupra inconsecvenței și oportunismului lui Stoian, agent al camarilei, care imediat ce a văzut că nu mai poate câștiga pe mareșal pentru interesele d-nei Lupescu a încetat și apariția ziarului său „Steaua Transilvaniei", lucrând în același timp împotriva intereselor partidului, prin acțiunea organizației „Amicilor Gazetei Steaua Transilvaniei", organizație paralelă înăuntru[l] partidului, cu scopul evident de a provoca o nouă sciziune în Partidul Poporului.

Generalul Rădescu și amicii săi afirmă că întreaga acțiune a lui Stoian este susținută cu fondurile pe care i le pune la dispoziție Suveranul.

---

[94] Ioan Gh. Stoian. Senator; președintele Partidului Poporului din județele Brașov, Mureș, Odorhei și Trei Scaune; apoi membru al grupării „Renașterea Națională" pe listele căreia a candidat la alegerile din 1937.

În altă ordine de idei, țin să arăt că rămâne bine stabilit că adevăratul și singurul comanditar al revistei „Cruciada Românismului“[95] este generalul Rădescu. D-sa care nu vrea să fie înșelat de nimeni, achită personal în fiecare săptămână la tipografie nota de cheltuieli a numărului, respectiv notă ce variază între 7.000 și 8.000 de lei. „Cruciada Românismului“ atinge astăzi un tiraj de 8.000 (opt mii) de foi.

Tot beneficiul din vânzarea revistei și a abonamentelor revine lui Stelescu[96] și colaboratorilor. Această revistă își primește fondurile de la Știrbey[97], prin mijlocirea generalului Rădescu.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 240.

---

[95] „Cruciada Românismului. Săptămânal de orientare politică și spirituală“, organ de presă al mișcării „Cruciada Românismului“ (primul număr a apărut la 22 nov. 1934); directorul ziarului era Mihail Stelescu; unul dintre colaboratorii ziarului era generalul Nicolae Rădescu.

[96] Mihail Stelescu (1906–1936). Colaborator al lui Corneliu Zelea Codreanu în primii ani de activitate ai Gărzii de Fier; deputat din partea Gărzii de Fier, s-a opus asasinării lui I.G. Duca; s-a retras din Garda de Fier fondând gruparea „Vulturul Alb“, transformată în nov. 1934 în „Cruciada Românismului“; între 1935–1936 Mihail Stelescu a dus o puternică campanie împotriva Mișcării Legionare și a lui Corneliu Zelea Condreanu; într-o faimoasă scrisoare din apr. 1936, Stelescu l-a calificat fără reticență pe Căpitan drept „criminal“; i s-a atribuit o tentativă de otrăvire a lui Corneliu Zelea Codreanu și ca urmare, membrii cuibului legionar din care a făcut parte și Stelescu l-au condamnat la moarte și l-au ucis în chip bestial, împușcându-l, iar apoi măcelărindu-l cu topoarele, la 16 iul. 1936, într-un salon al Spitalului Brâncovenesc.

[97] Barbu Știrbey (1872–1946). Prinț, om politic; administrator al Domeniilor Coroanei (1913–1927); președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Interne (4–20 iun. 1927); a condus delegația română care a purtat negocieri la Cairo pentru încheierea armistițiului cu puterile aliate (mart.-aug. 1944); a făcut parte din delegația care a semnat Convenția de Armistițiu de la Moscova (12 sept. 1944); în mart. 1945 este desemnat de Regele Mihai I să încerce formarea unui nou guvern, dar nu reușește, A.I. Vâșinski impunându-l pe P. Groza.

38.

1935 aprilie 26.

Notă despre impresiile generalului Nicolae Rădescu comunicate fruntașilor averescani și georgiști, la întoarcerea din străinătate

Secret

Nota 6244

26 aprilie 1935

Revenind din străinătate, unde fusese pentru a întâmpina pe mareșalul Averescu, generalul Rădescu a luat de îndată contact cu fruntașii averescani și georgiști, cărora le-a comunicat impresiile culese. Reuniunea a avut loc acasă la Șerban Otetelișanu, în Aleea Alexandru nr. 47, unde au fost invitați: Al. Otetelișanu[98], Anibal Teodorescu[99], Bucșan[100], precum și C. Toma și Atta Constantinescu[101], fruntași ai partidului georgist.

Generalul Rădescu a comunicat celor de față că se întoarce foarte mulțumit din voiajul său, deoarece a găsit la mareșal o completă înțelegere a situației politice de la noi și a primit cele mai formale asigurări că pe viitor acordul cu georgiștii și politica actuală a partidului vor fi menținute fără nici o abatere.

Față de aceste asigurări, imediat după sărbători — și pe baza unui plan comun — cele două partide vor relua campania de întruniri publice la care va participa și mareșalul Averescu.

---

[98] Alexandru Otetelișanu (1886–?). Avocat, profesor universitar, om politic; vicepreședinte al Adunării Deputaților; secretar general al Partidului Poporului; vicepreședinte al organizației Partidului Poporului din București (apr. 1936).

[99] Anibal Teodorescu (1881–?). Jurist, profesort universitar, om politic; deputat din partea Partidului Poporului (1920, 1926, 1932).

[100] Constantin Bucșan (1883–1964). Avocat, ziarist, om politic; membru al Partidului Național Român; cofondator al „Tribunei" din București (1915–1916); membru al Partidului Poporului; deputat (din 1920); subsecretar de stat la Ministerul de Interne (30 mart. 1926–4 iun. 1927); întemnițat la Sighet (1950–1955).

[101] Atta Constantinescu (1896–1956). Avocat, om politic; deputat; șef al organizației liberale „georgiste" din Bacău; ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor (7 oct. 1943–23 aug. 1944).

Fruntașii averescani care au luat parte la această consfătuire și în special prof. Anibal Teodorescu, afirmă că situația lui Trancu-Iași este definitiv compromisă, deoarece noua amânare a alegerii parțiale de la Mehedinți învederează că fostul ministru al Muncii a căpătat de la anumite cercuri cu care se găsește în acord răgazul necesar pentru a-și putea desăvârși acțiunea de dezbinare în sânul partidelor coalizate.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 272–272v.

39.

1935 mai 8.

Notă despre urmărirea de către Poliție a generalului Nicolae Rădescu înainte de plecarea din țară și în timpul ședерii sale în străinătate.

8 mai 1935

Generalul Rădescu reîntors de curând în țară împreună cu dl. mareșal Averescu, care mai era însoțit de dl. Papacostea[102], se plânge că a fost victima unor mari vexațiuni la plecarea sa din țară. După ce în timpul drumului, pe când se găsea la vagonul restaurant, geamantanele sale au făcut obiectul celor mai asidue cercetări din partea a trei agenți polițienești; după ce la frontieră a fost percheziționat până la piele de către agenții vamali, care pretextau că ar fi căutând valută; după ieșirea din țară tot timpul a fost urmărit de către un spion care se ținea după d-sa ca umbra. Generalul a știut totuși să dejoace toate aceste urmăriri.

La întoarcerea lui în țară, cum se vede pentru că era în compania mareșalului, generalul Rădescu nu a mai fost nici șicanat și nici persecutat de nimeni.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 296.

[102] Petre G. Papacostea (1893–1969). Avocat, om politic; director general al P.T.T.; secretar particular al mareșalului Alexandru Averescu; deputat; președintele organizației Partidului Poporului din Sectorul Albastru, București.

40.

1935 mai 25.

Notă referitoare la acțiunea Frontului Constituțional în legătură cu sărbătorirea Restaurației.

Nota 6469

25 mai 1935

În cercurile Frontului Constituțional[103] se afirmă că mareșalul Averescu și Gh. Brătianu se vor abține, în mod ostentativ, de a participa la serbările Restaurației.

Aceleași cercuri afirmă că aceeași atitudine o vor adopta N. Iorga[104] și Iuliu Maniu.

În schimb, din inițiativa generalului Rădescu și Atta Constantinescu, Frontul Constituțional urmează să organizeze în Capitală și [în] Provincie — la aceeași dată — o serie de întruniri publice — sub deviza „Sărbătorim Restaurația — împotriva forțelor oculte și a guvernului nedemnității naționale".

La întrunirea din Capitală urmează să participe circa 50.000 de persoane.

Gh. Brătianu condiționează ținerea acestor întruniri de aderarea lui Iuliu Maniu la acțiunea „Frontului".

---

[103] Frontul Constituțional. Alianță politică încheiată la 27 mai 1935 între Partidul Poporului și Partidul Național Liberal — Gheorghe Brătianu, după discuții începute cu un an mai devreme; cu această ocazie Gheorghe Brătianu declara: „Am ridicat zidul de fier al acestui front nu pentru a apăra litera unei legi, ci pentru a menține și impune spiritul pe care Constituția l-a păstrat de aproape trei sferturi de veac vieții noastre de stat" („Mișcarea", an XXVIII, nr. 1264, 29 mai 1935, p. 1).

[104] Nicolae Iorga (1871–1940). Istoric, profesor universitar, om politic; membru corespondent al Academiei Române (7 apr. 1897); lider al Partidului Naționalist Democrat (din 1910); președinte al Partidului Naționalist Democrat (1910–1920 — împreună cu Alexandru C. Cuza; 1920–1924); președintele Adunării Deputaților (9 dec. 1919–26 mart. 1920); președinte al Partidului Naționalist al Poporului (rezultat din fuziunea Partidului Naționalist Democrat cu gruparea lui Constantin Argetoianu desprinsă din Partidul Poporului — mai 1924); copreședinte al Partidului Național (rezultat din fuziunea Partidului Naționalist al Poporului cu Partidul Național), alături de Iuliu Maniu (mart. 1925-sept. 1926); neacceptând fuziunea cu Partidul Țărănesc, a reînființat vechiul său partid, sub numele de Partidul Național (sept. 1926), iar din sept. 1932 sub vechiul nume de Partidul Naționalist Democrat (dizolvat la 30 mart. 1938); președintele Consiliului de Miniștri și ministrul Instrucției Publice și Cultelor (18 apr. 1931–31 mai 1932); ministru secretar de stat (10 febr.–30 mart. 1938); consilier regal (1938–1940); președintele Senatului (9–13 iun. 1939); la 27 nov. 1940 a fost împușcat de legionari.

Generalul Rădescu este hotărât însă să țină cel puțin întrunirea din Capitală.

De aceea, pentru cazul când conducătorii „Frontului" nu vor aproba ținerea întrunirilor, generalul Rădescu a hotărât să organizeze totuși întrunirea din Capitală sub auspiciile „Cultului Patriei". În acest scop, numitul a vizitat pe Marin Ștefănescu în ziua de 24 mai crt.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 332.

41.

1935 mai 29.

Notă privind discuțiile purtate de Mihail Stelescu și Constantin Caragea cu generalul Nicolae Rădescu despre organizarea studenților care urmau să secondeze acțiunea Frontului Constituțional.

Nota 6498

29 mai 1935

În legătură cu vizitele pe care M. Stelescu și Constantin Caragea le-au făcut generalului Rădescu în zilele de 27 și 28 mai 1935, cercurile „Cruciadei Românismului" afirmă că numiții au primit din partea generalului Rădescu însărcinarea de a organiza un puternic grup studențesc care să secondeze acțiunea Frontului Constituțional.

În urma planului de acțiune stabilit în comun, M. Stelescu va primi din partea generalului Rădescu fonduri pentru organizarea studențimii din centrele universitare București și Iași.

C. Caragea se va ocupa cu recrutarea aderenților din centrul universitar Cluj.

Atât M. Stelescu, cât și C. Caragea urmează să ia contact cu prof. Marin Ștefănescu care le va înlesni acțiunea, cu ajutorul grupului studenților din Asociația „Cultul Patriei".

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 342.

42.

1935 iunie 5.

Notă despre intenția asociației „Cultul Patriei" de a organiza o manifestație împotriva guvernului cu ajutorul preoților nemulțumiți de salarii.

Secret

Nota 6566

5 iunie 1935

Cu ocazia ultimei întrevederi ce a avut loc între mareșalul Averescu, Gh. Brătianu și generalul Rădescu, acesta din urmă a susținut că pentru schimbarea actualului regim nici un mijloc ce s-ar întrebuința nu trebuie socotit ca prea violent.

Totodată, generalul Rădescu s-a obligat să organizeze o manifestație în genul celei ce a dus în anul 1930[105] la căderea Guvernului Vaida.

Această manifestație va avea la bază agitația ce se va întreprinde cu privire la salarizarea preoților[106].

În ziua de 1 iunie crt. a avut loc la locuința lui Em. Miclescu[107] din Str. Caimatei 22 o consfătuire între Marin Ștefănescu, Dragu și general Rădescu, cu scopul de a studia programul de luptă. Participanții au hotărât să ceară adeziunea preoților pentru ca agitația să nu pară că are caracter politic. S-a mai hotărât totodată redactarea și trimiterea unei circulare confidențiale preoților indicați ca oameni de încredere de preoții Dichiu și Comana, cum și de secretariatele generale ale partidelor georgist și averescan.

Asociația „Cultul Patriei", în ședința ținută la 1 iunie crt., a aprobat în totul hotărârile luate în casa lui Miclescu și expuse mai sus.

---

[105] Eroare în text; este vorba de căderea guvernului Vaida din nov. 1933 — n. ed.

[106] În mai 1935 Societatea Clerului Ortodox Român „Ajutorul" a trimis o scrisoare Asociației „Cultul Patriei" prin care roagă să fie susținută preoțimea pentru dobândirea unor mijloace materiale refuzate de guvern.

[107] Emanoil Miclescu (1862–1946). Magistrat, om politic; consilier de secție la Înalta Curte de Casație și Justiție (2 iul. 1919); ministrul Justiției (27 sept.–28 nov. 1919); președinte de secție la Înalta Curte de Casație și Justiție (5 aug. 1924); membru al P.N.L.; deputat și senator; membru al P.N.L.-Gheorghe Brătianu (iun. 1930).

La sediul „Cultului Patriei" a avut loc la data de 1 iunie crt. o consfătuire intimă pentru redactarea cuprinsului circularei publice, [pre]cum și a celei cu conținut confidențial ce urmează a fi distribuită preoților de încredere.

Conținutul circularei confidențiale este redactat de generalul Rădescu și a fost găsit de ceilalți participanți ca de o pronunțată violență. Generalul Rădescu, adresându-se preoților, le cere să iasă din pasivitatea în care se găsesc, căci altfel își amenință direct propria lor existență și a bisericii care este victima actualei mentalități guvernamentale inconștientă și „ticăloasă", care este robit[ă] francmasoneriei internaționale ce subminează biserica și credința.

Neînțelegerea s-a învârtit în special în jurul frazei: „Într-o țară în care metresele regale sunt străine de sufletul și credința neamului, este fatal să se întâmple ceea ce s-a întâmplat astăzi".

Din cauza acestor neînțelegeri, urmează ca în cursul acestei săptămâni să se hotărască definitiv asupra cuprinsului circularei.

Prima manifestație este proiectată pentru jumătatea lunii iunie crt. care se afirmă că va avea loc la Chișinău, unde Asociația „Cultul Patriei" este bine organizată.

Generalul Rădescu intenționează să facă o declarație similară celei din 1930 la una din manifestațiile publice ce vor avea loc, în scop de a pricinui răsturnarea guvernului. Dacă va fi acționat pentru „lez Majestate", intenționează să facă la proces destăinuiri care nu vor conveni actualului guvern.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 359-360.

43.

1935 iunie 12.

Relatare despre spionarea generalului Nicolae Rădescu prin intermediul unei chiriașe de-a sa.

Originalul se află la dosarul nr. 25.

12 iunie 1935

Generalul Rădescu, într-o convorbire intimă avută cu profesorul Marin Ștefănescu, s-a arătat revoltat de faptul că este spionat în viața sa intimă.

Cu această ocazie a arătat președintelui Cultului Patriei că Ministerul de Interne sau unul din organele de informații pendinte de acest minister — nu poate

preciza — a introdus în proprietatea sa, sub formă de chiriașă, o doamnă care și-a instalat telefon în apartamentul ce-l închiriase, deși se oferise a-i da acces la telefonul său personal.

Dat fiind că această doamnă se trădase în fața unei alte chiriașe că se interesează îndeaproape de deplasările generalului Rădescu și aducându-i-se la cunoștință acest fapt, s-a sesizat și făcând cercetări a stabilit că telefonul doamnei avea legătură cu telefonul său personal.

Generalul Rădescu a adăugat profesorului Marin Ștefănescu că la momentul oportun va forța pe această doamnă să declare în slujba cui a fost și atunci va trage la răspundere pe cei care îi spionează viața sa intimă.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 33.

44.

1935 octombrie 22.

Notă privitoare la discuțiile generalului Sârbu și colonelului Brătoianu cu generalul Rădescu despre Regele Carol al II-lea și acțiunea organizată de „Cultul Patriei" pentru înlăturarea sa.

22 octombrie 1935

În ziua de 18 octombrie 1935, dl. general Rădescu a primit vizita d-lor general Sârbu Grigore și colonel Brătoianu, cu care s-a întreținut de la ora 21 până la ora 24.

Discuțiile ce au avut loc între cei trei s-au menținut în jurul M. S. Regelui, a faptelor Sale și urmările lor.

În esență s-au afirmat următoarele:

Tendința generală a tuturor popoarelor este republica. Epoca imperialismului care a existat până în secolul [al] XII[-lea] a corespuns unor anumite timpuri și psihoze de masă, dar a trebuit să cedeze pasul regalismului, care a dăinuit până în zilele noastre și care, la rândul său, tinde să dispară.

Un popor civilizat vede astăzi că regalitatea „costă prea mult" în comparație cu „ce oferă". Diferitele forme constituționale, având ca bază și ca scop un rege, sunt prea apăsătoare și în tot cazul nu corespund tendințelor moderne.

Rând pe rând popoarele s-au despărțit de regii lor fără regret. Momentul despărțirii trebuie bine ales, dar este întotdeauna ușor de găsit, deoarece greșelile regilor sunt frecvente. Așa a procedat majoritatea statelor, alegând momentul când nevrednicia regelui era mai notorie, aruncându-l peste granița și intrând astfel în normal, adică instaurând republica. Ca exemplu avem: Franța, Germania, Rusia, Turcia, Spania, Portugalia, Austria și Ungaria, Polonia etc.

Analizându-se situația de la noi, pentru a se vedea dacă România se găsește în faza premergătoare formei republicane, s-a găsit că această fază există fără discuție și că țara dorește republica, chiar cu riscul de a ajunge la ea prin dictatură. Cei trei au ajuns la concluzia că M. S. Regele este nevrednic de bunul popor român și faptele Sale Îi deschid drumul străinătății, pe care va trebui să-L ia.

Ca prinț moștenitor, când țara se găsea în mare pericol, El nu a găsit un lucru mai bun de făcut decât să fugă la Odessa într-o aventură amoroasă. Cu această „glorioasă" faptă de război este astăzi omul care-și permite — după ce în prealabil și-a pus galoane de mareșal — să spună la manevrele regale că „este mulțumit de trupă și de comandanți".

A urmat apoi înșirarea altor fapte, mai mărunte, puse în seama M. S. Regelui.

Dintre acestea, cea mai importantă ar fi următoarea, expusă de dl. general Rădescu: M. S. Regele ar fi favorizat contractul oneros al stațiunii de radio de la Bod și ar fi realizat astfel mari beneficii.

Generalul a precizat că pentru toate afirmațiile sale posedă acte pe care le va aduce la cunoștința publicului, motivând prin ele „marea mișcare care va începe" și care va fi susținută de „Cultul Patriei".

Ca încheiere, a adăugat că datorită mișcării ce se pregătește, fața lucrurilor și a ordinii în stat va fi complet schimbată. Pentru aceasta este însă nevoie de oameni hotărâți, cu trecut și cu valoare indiscutabilă, patrioți și care să fi suferit de pe urma regimului actual.

A cerut colaborarea celorlalți doi, care și-au dat-o necondiționat.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 42, f. 132-133.

45.

1935 noiembrie 12.

Discuțiile dintre generalul Nicolae Rădescu și profesorul Marin Ștefănescu despre încercarea de eliberare a lui Mihail Stelescu și despre activitatea grupului „Cruciada Românismului" pe timpul lipsei de la conducere a șefului său.

12 noiembrie 1935
Sursă serioasă

Generalul Rădescu și „Cruciada Românismului"[108]

Generalul Rădescu, aflându-se ieri la sediul „Cultului Patriei", a spus profesorului Marin Ștefănescu că va vizita, la închisoarea Văcărești[109], pe Mihail Stelescu pentru a constata tratamentul la care acesta este supus în închisoare și totodată pentru a se consfătui cu el asupra acțiunii în vederea eliberării, dacă va mai fi posibilă înainte de judecarea procesului care are loc în ziua de 30 noiembrie a. c. la Curtea cu Juri.

Generalul Rădescu a mai arătat profesorului Marin Ștefănescu că a avut o întrevedere cu Constantin Caragea, în seara de 10 noiembrie a.c., cu care a discutat asupra acțiunii grupului „Cruciada Românismului", pe timpul lipsei de la conducere a lui Mihail Stelescu.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 42, f. 146.

---

[108] „Cruciada Românismului". Organizație alcătuită din foști șefi legionari de rangul doi conduși de Mihail Stelescu; inițial gruparea s-a numit „Vulturul Alb", iar din nov. 1934 „Cruciada Românismului" (care reunea pe Panait Istrati, Alexandru Talex, Gheorghe Beza etc.); noua grupare politică era anticomunistă și contra fascismului de factură hitleristă, avea accente antisemite; organul său de presă era săptămânalul cu același nume; aderă la Frontul Constituțional în oct. 1935. În articolul *Fascism, Hitlerism, Românism*, Mihail Stelescu afirma: „Cruciada nu e o mișcare de mase, nu e o dizidență, nu e nici grupare, nici partid. Ea vrea să fie laboratorul în care să se pregătească oamenii și ideile călăuzitoare ale românismului de mâine" („Cruciada Românismului", an I, nr. 16, 21 mart. 1935, p. 5).

[109] Mihail Stelescu a fost arestat la sfârșitul lunii oct. 1935 și deținut la Închisoarea Văcărești; motivul oficial al arestării a fost încercarea din 1933 de a pune o cruce la mormântul Eroului necunoscut; imediat după arestare, ziarul „Cruciada Românismului" (al cărui director era Mihail Stelescu) a fost supus unui regim drastic de cenzură, iar în timpul procesului membri ai Gărzii de Fier au recurs la violență împotriva susținătorilor acuzatului.

46.

1935 noiembrie.

Notă din ziarul grecesc „To Proi" privind arestarea generalului Rădescu, a doctorului Gerota și a avocatului Vasiliu Cluj de către Siguranța Statului.

Noiembrie 1935

În ziarul grecesc „I Proya" („Dimineața") a apărut, în nr-ul de sâmbătă 16 noiembrie[110], următoarea informație:

„Berlin I2. Se anunță din București că Siguranța Generală a României a arestat pe generalul pensionar Rădescu, pe directorul celei mai mari clinici chirurgicale din București, prof. dr. Gerota[111], și pe cunoscutul avocat Emil Vasiliu-Cluj[112].

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 41, f. 139.

---

[110] Generalul Nicolae Rădescu nu a fost arestat decât în seara zilei de 19 noiembrie 1935. Vezi documentul 47 și notele 39 și 40.

[111] C. Gerota. Membru în Comitetul de Direcție al Partidului Poporului (din febr. 1933).

[112] Evenimentul a fost relatat de Constantin Argetoianu: „Dr. Gerota și avocatul Vasiliu-Cluj au fost arestați aseară (11 nov. 1935 — n.ed.). Aceste arestări nu sunt încă cunoscute în public și nici motivele care le-au determinat. Dr. Gerota a scris acum câteva zile două articole intitulate *Monarhie sau Republică?* și le-a dus lui Stelian Popescu să le publice în «Universul». Popeștele a refuzat să le publice în gazeta lui, dar la cererea lui Gerota a primit să le imprime în broșură, în contul doctorului. Șpalturile broșurii au fost duse la cenzură și așa s-a aflat despre toată afacerea. Tot Gerota, împreună cu câțiva prieteni, au hotărât să scoată un jurnal românesc la Paris împotriva Regelui. Vasiliu-Cluj plecase la Paris ca să pună la cale apariția. A fost arestat la graniță, la înapoiere. (...) Se zice că la Gerota s-ar fi găsit o serie de manifeste care trebuiau distribuite și în care se spunea că «Coroana Regilor Carol I și Ferdinand e prea grea pentru capul lui Carol al II-lea» și că acesta nu trebuie numai dat la o parte, dar și tras la răspundere. Generalul Rădescu n-a fost încă arestat. Azi dimineață a fost poliția să-l ridice, dar el a întâmpinat pe polițiști în uniformă de general și cu revolverul în mână. (...) Mi se spune de la Siguranță că în ziarul *L'Humanité* de la Paris și în presa din Viena și din Budapesta au apărut informații relatând că « revoluția e pe punctul de a izbucni în România și că e condusă de profesorul Gerota și de generalul Rădescu, amantul Reginei Maria!! »" (Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 164–166).

47.

1935 noiembrie 19.

Notă despre supravegherea generalului Nicolae Rădescu.

Notă

19 noiembrie 1935

Supravegherea generalului Rădescu

În cursul dimineții nu a fost văzut.

La ora 17,45 generalul Rădescu este vizitat de C. Caragea care rămâne până la ora 19.

La ora 19,15 generalul Rădescu iese de acasă, ia tramvaiul nr. 3 și merge la „Cultul Patriei" (ora 19,30).

La ora 21,15 numitul iese de la „Cultul Patriei", însoțit de Marin Ștefănescu și un grup de membri ai asociației.

Merg împreună pe Str. Cobălcescu, Bulev. Schitu Măgureanu și intră la căminul studenților mediciniști.

La ora 21,40 grupul de la „Cultul Patriei" în care se găsea și generalul Rădescu a părăsit Palatul Studenților Mediciniști și a fost arestat de către organele Poliției[113].

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 41, f. 113.

---

[113] Relatarea lui Constantin Argetoianu: „(...) aflu acum că ieri seară (19 nov. 1935 — n.ed..) la o întrunire a studenților s-au prezentat generalii Dragu și Rădescu, Marin Ștefănescu (profesorul) și alții cerând băieților să manifesteze pentru eliberarea lui Gerota (care, contrar știrilor de alaltăieri, n-a fost pus în libertate). A venit peste ei poliția și a operat, după o învălmășeală, mai multe arestări, printre care cei doi generali și profesorul. Vreo 200 de studenți au pândit pe Rege la înapoierea lui de la Cotroceni și l-au huiduit. (...) După audiența de ieri (20 nov. 1935 — n.ed.) a lui Tătărescu la Rege, au fost puși în libertate nu numai generalii Rădescu și Dragu, profesorul Marin Ștefănescu, arestați alaltăieri, dar și profesorul Gerota" (Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 171–172).

48.

1935 decembrie 4

Notă referitoare la nemulțumirea generalului Nicolae Rădescu față de acțiunea Frontului Constituțional.

Originalul se află la dosarul nr. 72C.

4 decembrie 1935

Dl. general Rădescu a declarat ieri, unor prieteni, următoarele:

„Nu sunt mulțumit de felul cum se desfășoară acțiunea Frontului Constituțional. Este o acțiune timidă, lipsită de unitate. Ar fi trebuit ca această acțiune să treacă de mult în straturile largi ale poporului și să angajeze în desfășurarea ei și alte elemente decât cele politice".

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 37.

49.

[1935].

Notă despre atitudinea generalului Nicolae Rădescu în legătură cu afacerea Skoda.

În continuarea acțiunii de captare a elementelor nemulțumite provenite din rândurile active ale armatei, dl. general Rădescu a reușit să-și alăture în ultimul timp și pe dl. general Cihoski care a fost pus sub acuzare prin raportul Bentoiu[114].

[114] Raportul deputatului Aurelian Bentoiu referitor la „afacerea Skoda". Aurelian Bentoiu (1892–1962). Avocat, om politic; membru al P.N.L.; deputat (din 1933); subsecretar de stat la Ministerul Justiției (23 sept. 1935–29 aug. 1936, 23 febr.–28 dec. 1937); subsecretar de stat la Ministerul de Interne (29 aug. 1936–23 febr. 1937); ministrul Justiției (11 mai–4 iul. 1940); deținut (1948–1956); arestat din nou în nov. 1957 pentru încercarea de a forma un guvern și condamnat la 25 de ani temniță grea; moare în închisoarea Văcărești.

Tema de agitație a ultimelor zile o formează perfectarea contractului Skoda care trebuie — susține dl. general Rădescu — împiedicată, ea constituind un atac direct în contra înarmării militare prin forțe proprii.

Fiindcă în împrejurările de astăzi — argumentează d-sa — crearea unei industrii naționale de armament trebuie să primeze orice altă preocupare, indiferent de ce natură ar fi ea.

Renunțând pentru un moment la agitarea chestiunilor sale de predilecție, dl. general Rădescu profită de actualitatea contractului Skoda pentru a realiza un front unic al tuturor foștilor comandanți care au dreptul de a spune un cuvânt hotărât în această privință.

Cuvântul de ordine dat oamenilor de încredere constă în evitarea d-lui mareșal Presan[115] și general Petala[116], pentru motivul că primul este un adept convins al necesității realizării contractului Skoda, iar secundul este mult înfeudat politicii liberale, astfel că introducerea d-sale în această acțiune ar putea fi dăunătoare.

În scurta consfătuire care a avut loc aseară la locuința sa din Str. Bateriilor nr. 22, consfătuire anunțată prin raportul nostru de ieri, obiectul de discuție a fost tot contractul Skoda.

Dl. general Rădescu a emis ideea redactării unui comunicat semnat de toți generalii care vor adera la noua acțiune și care să fie citit și de la tribuna Senatului de unul dintre generalii senatori de drept.

În consfătuirea de aseară nu s-a luat nici o hotărâre definitivă, totul rezumându-se la un schimb de vederi amical, asupra oportunității contractului Skoda.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 135.

---

[115] Constantin Prezan (1861–1943). Militar de carieră; mareșal (1930); a urmat Școala de Aplicație de Artilerie și Geniu de la Fontainebleau (1886); șef de sector în Statul Major Regal (1896); comandantul Grupului de armate „General Prezan" în cadrul „Bătăliei Bucureștiului" (29 nov.–3 dec. 1916); comandantul Marelui Cartier General al Armatei (5 dec. 1916–1 apr. 1918; 28 oct. 1918–23 mart. 1920); membru al Academiei Române (7 iun. 1923); senator de drept; în 1930 a eșuat în încercarea de constituire a unui guvern de uniune națională.

[116] Nicolae Petala (1869–1940). Militar de carieră; general; împreună cu Marin Ștefănescu, V. Dimitriu, gen. I. Anastasiu, a înființat la Cluj asociația „Cultura Patriei" (1920) și a condus ziarul cu același nume (1920–1930); comandantul Corpului IV Armată; inspector general de armată (din 1925); senator de drept.

50.

[1935].

Notă despre intenția generalului Nicolae Rădescu de a-l înfrunta pe Corneliu Codreanu.

Generalul N. Rădescu

Amenințat de Garda de Fier cu moartea, generalul a răspuns că înainte de a fi ucis el — și este sigur că va fi victimă deoarece acesta este ordinul d-nei Lupescu — va ucide pe Corneliu Codreanu, „acest laș, demn mercenar al Lupeascăi", care ucide din umbră.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 41, f. 174.

51.

1936 martie 3.

Notă despre acțiunile preconizate împotriva camarilei de către Gheorghe Brătianu și candidatura generalului Nicolae Rădescu pentru locul de deputat al circumscripției Arad.

3 martie 1936

În ultimele zile grupul generalului Rădescu și-a manifestat dorința de a înteți campania îndreptată împotriva anturajului regal, fiind hotărât de a renunța într-o oarecare măsură la clandestinismul de până astăzi și de a da un caracter public acțiunii sale.

Această hotărâre a fost facilitată de aceea a d-lui Gh. Brătianu, care de asemenea este decis să pornească o campanie violentă împotriva camarilei și a influenței mereu crescânde a acesteia în desfășurarea vieții noastre publice.

Din informațiile culese dintr-o sursă ce nu poate fi dezmințită, reiese că într-o consfătuire avută cu mai mulți intimi, printre care și d-nii general Rădescu și P. Papacostea, dl. Gh. Brătianu s-a exprimat astfel: „Dacă tradiția numelui și a

familiei mele mă oprește de a fi antimonarhist, apoi aceeași tradiție și răspundere față de țară mă obligă să fiu anti-carlist, căci astăzi principiul monarhic a devenit ceva cu totul distinct de noțiunea de carlism, care tronează astăzi la conducerea țării.

Starea aceasta de lucruri care târăște țara dintr-o aventură în alta — susține dl. Gh. Brătianu — trebuie curmată neapărat, căci altfel odată cu omul va pieri și sistemul de domnie de care țara nu se poate lipsi.

D-sa a împărtășit intimilor săi hotărârea fermă de a forța o lămurire a situației, oricare ar fi riscul unei asemenea acțiuni, fiindcă a trece cu vederea acțiunea și influența nefastă a camarilei, înseamnă a deveni complice la prăbușirea țării.

Ca o consecință a acestei hotărâri, s-a decis ca pentru locul de deputat de la Arad să candideze dl. general Rădescu, care se va bucura — susțin cei inițiați — și de concursul tacit al maniștilor, în eventualitatea că P.N.Ț. va depune o altă candidatură decât aceea a d-lui Maniu.

Pentru ca acțiunea preconizată să poată fi pusă în practică în diferite puncte ale țării, s-a decis ca dl. Zamfir Apostol, președintele Frontului Generației de Foc, să candideze la Bihor pentru locul de senator devenit vacant prin moartea lui Jean Mihail.

Dl. Gh. Brătianu personal va profita de aducerea în discuție în Parlament a proiectului pentru prelungirea stărilor excepționale pentru a arăta pe cine protejează această prelungire și care sunt factorii reali care impun guvernului directivele de acțiune.

Dl. N. Titulescu[117] va fi, de asemenea, obiectul unor violente atacuri din partea Frontului Constituțional care îl va prezenta ca unul din factorii principali care susține forțele oculte, fiind la rândul lor susținuți de acestea.

La Arad, campania electorală va fi dusă cu o deosebită violență. Pe lângă manifestele electorale se va răspândi, în scop de propagandă, și o broșură care va cuprinde afirmații jignitoare la adresa Coroanei, arătându-se modul cum forțele oculte angajează țara pe căi primejdioase.

---

[117] Nicolae Titulescu (1882–1941). Jurist, profesor universitar, diplomat; membru al Partidului Conservator-Democrat (febr. 1908); ministrul Finanțelor (10 iul. 1917–26 ian. 1918; 13 iun. 1920–13 dec. 1921); delegat permanent al României la Liga Națiunilor (1920–1936); trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Londra (aug. 1921); vicepreședinte și președinte al Academiei Diplomatice și Internaționale din Paris; ministrul Afacerilor Străine (6 iul.1927–30 iul. 1928; 20 oct. 1932–28 sept. 1934; 10 oct. 1934–29 aug. 1936); membru de onoare al Academiei Române (mai 1930); membru al Curții Permanente de Arbitraj de la Haga; președinte al Ligii Națiunilor (1930, 1931).

Dl. Gh. Brătianu se declară deziluzionat de situația ce și-a creat-o Suveranul, pierzând într-un timp așa de scurt toată dragostea țării, atât de evident manifestată la Restaurare.

În sânul Partidului Poporului, fixarea candidaturii d-lui general Rădescu[118], cât și semnificația pe care această candidatură o are, a dat naștere unei vii nemulțumiri în rândurile membrilor grupați în jurul d-lui Trancu-Iași, care resping atitudinea și metodele grupului extremist. Pentru a învedera dezacordul cu atitudinea inadmisibilă a „frontiștilor", dl. Trancu-Iași a luat inițiativa convocării unei serii de întruniri în întreaga țară, organizate de Partidul Poporului și independent de acțiunea Frontului.

În aceste întruniri — din care prima va avea loc la Constanța — se va preciza că Partidul Poporului rămâne devotat și leal în serviciul țării și al Tronului și că respinge categoric orice acțiune îndreptată împotriva factorilor care se bucură de întreaga dragoste și încredere a țării.

Dl. Trancu-Iași, deși supărat, speră să obțină și aprobarea d-lui mareșal Averescu pentru această acțiune de lămurire, deoarece socotește că manifestările grupului Rădescu au depășit orice limită a permisului în această privință.

Și la georgiști atitudinea șefului găsește împotrivire din partea unui grup numeros, în fruntea căruia se află dl. prof. Giurescu[119]. În schimb, d-nii Atta Constantinescu, Sturza și Hențescu, fiind cei mai fervenți susținători și propagandiști ai punctului de vedere susținut de dl. Gh. Brătianu.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 159–161.

---

[118] Încă din dec. 1934 generalul Nicolae Rădescu era membru al Comitetului provizoriu de reorganizarea județelor din Ardeal a Partidului Poporului, iar mai târziu a devenit președintele organizației aceluiași partid în județul Arad. În mart. 1936 Frontul Constituțional a decis ca la alegerile parțiale din județul Arad pentru Camera Deputaților să candideze generalul Rădescu (știre apărută în ziarele „Îndreptarea" și „Mișcarea").

[119] Constantin C. Giurescu (1901–1977). Istoric, om politic; profesor la Universitatea din București (1927–1948); ministru secretar de stat cu organizarea Frontului Renașterii Naționale (28 sept. 1939–4 mart. 1940); ministrul Propagandei Naționale (4 mart.–28 iun. 1940); ministrul Cultelor și Artelor (28 iun.–4 iul. 1940); închis în penitenciarul Sighet (1950–1955); membru al Academiei R.S.R. (1974).

52.

1936 martie 6.

Notă despre campania electorală pe care o va duce generalul Nicolae Rădescu pentru alegerile de la Arad.

Originalul se află la dosarul nr. 72C.

6 martie 1936

Deși cu prea puține șanse pentru Frontul Constituțional, totuși alegerea de la Arad va concentra acolo pe toți luptătorii constituționalismului din cele două grupări aliate, care vor avea în fruntea lor pe însuși dl. Gh. Brătianu.

Candidatul comun, generalul Rădescu, luând contact cu ambele conduceri centrale, a obținut pentru acest scop numeroase echipe electorale și un bogat material de propagandă constituțională, format în cea mai mare parte din manifeste vechi (cel de la 24 ianuarie 1935), discursuri cenzurate, articole ce n-au putut apare etc.

Candidatura generalului Rădescu va mai fi susținută de fruntașii „Cultului Patriei" din București și Ardeal, precum și de avocatul Vasiliu-Cluj, care și-a oferit în mod special serviciile sale.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 45.

53.

[1936 iulie].

Notă despre călătoria generalului Nicolae Rădescu în județul Arad cu intenția de a trece frontiera în Ungaria și a expedia o scrisoare Reginei Maria și întâlnirile pe care le-a avut în regiune.

Confidențial

În ziua de 4 iulie 1936, orele 19,40, la Gara de Nord vine generalul Rădescu și se întâlnește cu ziaristul Ion Jelecuteanu de la Arad, căruia i-a dat bani să scoată bilete de tren.

Jelecuteanu a scos bilet de cl. I-a lui Rădescu, iar pentru el de cl. [a] III-a, ambele bilete pentru Radna.

Generalul Rădescu a plecat cu rapidul la orele 20,15, având cu sine o valiză mică, o servietă și un pled. Jelecuteanu n-a putut pleca cu rapidul, neavând tichet și a fost nevoit să ia al doilea tren, anume acceleratul de 20,45.

La 5 iulie, generalul Rădescu a sosit la Radna, unde a fost așteptat de către doctorul Botiș, rectorul Academiei Teologice din Arad. Au plecat împreună până la gara Săvârșeni[120], unde au întâmpinat pe ziaristul Jelecuteanu, care după cum știm a plecat cu acceleratul în urma generalului Rădescu, tot pentru Radna.

După sosirea lui Jelecuteanu, doctorul Botiș a plecat în direcție necunoscută, iar generalul Rădescu și Jelecuteanu au mers la hotel. La restaurantul hotelului au venit țărani din împrejurime. Cu aceștia din urmă au plecat la Vărădia — Mureș, unde în fața țăranilor adunați, generalul Rădescu a vorbit despre mareșalul Averescu și Partidul Poporului[121].

La 6 iulie au plecat de aici la Zam, de unde au luat trenul pentru Arad. La gara Arad, generalul Rădescu a vorbit la telefon cu protopopul Petre Marișeu din Chișinău–Criș. Din această convorbire s-a putut înțelege că doctorul Botiș, după ce a plecat de la Săvârșeni s-a dus la protopopul Petre Marișeu, pentru a aranja o întâlnire cu generalul Rădescu, pentru anumite chestiuni. Rădescu aflând prin telefon că este așteptat, a plecat imediat la Chișinău-Criș , luând trenul de Oradea Mare.

După convorbirea telefonică avută cu protopopul Marișeu, s-a putut afla că scopul venirii generalului Rădescu la Radna a fost ca împreună cu ziaristul Jelecuteanu să treacă frontiera în Ungaria, de unde să expedieze o scrisoare M.S. Reginei Maria, care scrisoare o adusese cu dânsul de la București. Însă la acest plan generalul Rădescu a renunțat, fiindcă a fost urmărit de un polițist în tren de la București spre Radna. Atunci de acord cu doctorul Botiș, a aranjat ca acesta să [se] ducă la protopopul Marișeu și să-l convingă să expedieze el scrisoarea. Luând contact prin telefon cu acesta din urmă, după cum am văzut a plecat la dânsul și i-a încredințat scrisoarea pentru a o expedia. *Deci scrisoarea a fost expediată de pe teritoriul ungar de către protopopul Petre Marișeu.*

De la Chișinău-Criș, generalul Rădescu s-a înapoiat la Arad, de unde împreună cu ziaristul Jelecuteanu au plecat la Lipova. Aici au dormit la dl. Sever

---

[120] „Săvârșin" — n.ed..

[121] Episodul este relatat în ziarul „Îndreptarea" din 12 iul. 1936: „Propaganda de organizare continuă. Mai mulți membri de seamă ai organizației noastre, în frunte cu dl. general Rădescu, președintele organizației județului Arad, s-au deplasat în ziua de 5 iulie a.c. în comunele Săvârșin și Vărădia de Mureș" („Îndreptarea", an XIX, nr. 149, 12 iul. 1936, p. 2).

Bocu[122] acasă, unde au fost primiți de sora acestuia, fiind dânsul lipsă de acasă. A doua zi generalul Rădescu a plecat pentru Brașov, după spusele lui, iar Jelecuteanu spre Arad.

După plecarea generalului Rădescu pentru Brașov, dar de fapt, pare pentru Cluj, Jelecuteanu primește o telegramă din partea lui Stelescu din București, cu care îi comunică generalul[ui] să vină urgent la București.

Se anexează telegrama primită de Jelecuteanu.

Telegramă

D-lui Jelecuteanu
Măderat-Arad

Domnul general Rădescu să vină urgent București.

Stelescu.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 41, f. 179-182.

54.

1936 iulie 18.

Notă informativă despre preluarea conducerii „Cruciadei Românismului" de către generalul Nicolae Rădescu.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
-Serviciul Jandarmerie-

Comunicat
-Minist[erul] de Interne
-Dir[ecția] G[ene]rală a
Pol[iției]

Nota informativă nr. 359
din 18 iulie 1936

---

[122] Sever Bocu (1874–1951). Ziarist, om politic; membru al Partidului Național Român, apoi P.N.Ț.; prim-redactor al ziarului „Tribuna" din Arad; fondează ziarul „Vestul" (1929); ministru de stat (10 nov. 1928–7 iun. 1930); președinte al Eforiei Universității de Vest din Timișoara și al Comitetului Eforiei (de la 6 ian. 1945); arestat la 5/6 mai 1950; întemnițat la închisoarea din Sighet unde decedează.

Suntem informați că la conducerea organizației „Cruciada Românismului", în urma asasinării lui Stelescu, a trecut generalul adjutant Rădescu.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol 42, f. 206.

55.

[1936].

Notă despre nemulțumirea comandamentului legionar provocată de legăturile dintre generalul Nicolae Rădescu și Mihail Stelescu.

La Comandamentul central al „Gărzii de Fier" s-au primit informații precise privitor la ajutorul material[123] pe care generalul Rădescu l-a acordat lui Mihail Stelescu.

Acest fapt a produs nemulțumiri în rândurile legionarilor care au cerut conducerii Gărzii de Fier să intervină pe lângă mareșalul Averescu, cu rugămintea de a preciza atitudinea conducătorilor Partidului Poporului față de Garda de Fier, întrucât nu este admisibil ca unii dintre fruntașii Partidului Poporului să sprijine pe dușmanii Gărzii, știut fiind că între Gardă și averescani există un acord.

Generalul Cantacuzino a declarat, în legătură cu aceasta, că după sărbători va vizita pe mareșalul Averescu și va lămuri chestiunea.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 39, f. 297.

[123] În numărul 5 al „Cruciadei Românismului" era publicată lista celor care sprijineau „moral și material" apariția ziarului; în fruntea listei se afla numele generalului Nicolae Rădescu („Cruciada Românismului", an I, nr. 5, 25 dec. 1934). La împlinirea unui an de existență a grupării „Cruciada Românismului", generalul Nicolae Rădescu publica un articol intitulat *S-a împlinit un an de la nașterea Cruciadei* în care menționa: „(...) Pentru aceea îi urez « Cruciadei » din toată inima « La mulți ani» și o fac cu atât mai bucuros cu cât am mulțumirea de a fi fost unul dintre nași" („Cruciada Românismului", an I, nr. 50, 22 nov. 1935, p. 6).

56.

1936 august 26.

Articol al generalului Nicolae Rădescu despre demisia generalului Moruzi din armată, nepublicat din cauza cenzurii.

Cenzurat de presă
26 August 1936

„Universul"

O dezmințire

de general N. Rădescu

Am citit într-un ziar dezmințirea următoare: „Dl. general Moruzi ne înștiințează că n-a demisionat din cauză de boală". Nimic mai surprinzător pentru mine că dezmințirea s-a produs. Fusesem din vreme informat că știrea, dată sub forma că eminentul general ar fi demisionat din pricină că era bolnav, nu corespundea adevărului.

Ceea ce m-a impresionat a fost forma lapidară a dezmințirii, scurtă ca o condamnare dată de un călăreț de legendă care, aruncându-și pipa, pornește la atac. Și am fost mai impresionat, întrucât știam că pe cât era de tăioasă dezmințirea, pe atât de adâncă era amărăciunea pe care o ascundea: generalul Moruzi părăsea oștirea nedreptățit...

Cum? Nu ajută la nimic scormonirea rănii. Constatarea faptului este de ajuns. Un general, lăsând în urma lui o carieră din cele mai strălucite, pe care a iubit-o mai mult decât orice în viață — cu sufletul amărât.

Nespus de dureros. Cu atât mai dureros, cu cât nedreptatea făcută generalului Moruzi nu este un fapt izolat.

De la o vreme nedreptățile se țin lanț, în cea mai gingașă dintre Instituțiile în care țara își are pusă nădejdea.

Sunt nenumărate cazurile ce mi-au fost aduse la cunoștință de către cei năpăstuiți.

N-am crezut însă de folos să semnalez aceste cazuri publicului, tot așteptând să văd îndreptându-se răul.

Din nenorocire, răul se agravează, iar cazul de acum, depășind pe celelalte, nu mai poate fi trecut cu vederea.

Plecarea din armată a generalului Moruzi, așa cum pleacă, zguduie oștirea întreagă.

Atrăgând atenţiunea asupra acestui fapt, acelora în a căror grijă stau destinele armatei, poate că li se vor deschide mai bine ochii şi îşi vor da seama că nu există altă instituţie care trebuie să fie mai mult menajată şi ferită de nemulţumiri.

În clipele de faţă mai ales, nu este deloc momentul ca moralul corpului ofiţeresc să se clatine.

Cei ce au urechi să audă...!

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 41, f. 192–193.

57.

1936 octombrie 16.

Notă privind nehotărârea generalului Nicolae Rădescu de a prelua conducerea „Cruciadei Românismului".

16 octombrie 1936

Generalul Rădescu ezită din nou a lua conducerea „Cruciadei".

Aseară, urma să aibă loc la „Cruciada Românismului" o şedinţă festivă, în cadrul căreia generalul Rădescu să anunţe că ia efectiv conducerea „Cruciadei".

Iorgu Victor Dumitrescu, secretarul general al organizaţiei din Capitală, care a prezidat şedinţa de aseară, a anunţat că şedinţa festivă este contramandată, întrucât generalul Rădescu ezită din nou a lua conducerea efectivă a „Cruciadei".

În sprijinul acestei atitudini, generalul Rădescu — după cum a explicat Dumitrescu — arată că nu poate prelua comanda „Cruciadei" astăzi, deoarece această organizaţiune nu are format un Stat Major, o elită de conducători pe care să-i poată considera ofiţeri ai ei. După ce se va reuşi ca să se formeze un asemenea Stat Major, este gata să ia conducerea efectivă a „Cruciadei". Până atunci înţelege să rămână ocrotitor şi sfătuitor al „Cruciadei Românismului".

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 42, f. 210.

58.

1936 noiembrie 17.

Notă despre acțiunea generalului Nicolae Rădescu de a grupa în jurul mareșalului Alexandru Averescu asociațiile patriotice cu scopul de a schimba starea de lucruri din țară.

17 noiembrie 1936

În dorința de a relua relațiile cu Averescu, Forțu[124] voia să trimită ieri, 15 septembrie a.c., o scrisoare mareșalului prin care să arate necesitatea de a se începe o mai vie activitate pentru schimbarea actualei stări de lucruri.

Scrisoarea n-a mai fost trimisă din cauză că Forțu vrea să vadă ce elemente noi se vor alătura de Averescu și atunci să ia și el atitudinea ce va crede de cuviință.

Fapt sigur este că toate organizațiile de foști luptători, invalizi și societăți culturale caută o apropiere de Averescu și vor începe manifestări prin țară, cerând aducerea la cârma statului a mareșalului.

În acest sens generalul Rădescu lucrează intens la un plan de luptă, căutând în același timp să câștige cât mai multe grupări constituite, în scopul de mai sus.

Se afirmă cu toată certitudinea că acțiunea lui Averescu și general Rădescu va începe în curând, mai intens.

Generalul Rădescu proiectează o regrupare a tuturor asociațiunilor patriotice din țară în jurul lui Averescu și de aceea va căuta cât de curând ca toți președinții diferitelor grupări, asociațiuni etc. să se întrunească sub președinția lui Averescu, pentru a lua unele hotărâri privind acțiunea în ansamblu, iar cea în detaliu va fi stabilită ulterior.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 92-93.

---

[124] Grigore Forțu (1878–1970). Profesor de limba română; autor de manuale școlare; membru al asociației „Cultul Patriei"; președintele „Blocului cetățenesc pentru mântuirea țării" (iun. 1932—mart. 1938, preconiza crearea unui stat de tip corporatist, lupta împotriva camarilei regale și era pentru revenirea în țară a reginei Elena), care în sept. 1935 a aderat la Frontul Constituțional.

59.

1936 noiembrie 29.

Notă despre intenția generalului Nicolae Rădescu de a organiza o rezistență față de acțiunile „echipelor morții".

29 noiembrie 1936
Sursă serioasă
Confidențial

Generalul Rădescu cere, insistent, președintelui Marin Ștefănescu, convocarea unei ședințe speciale și urgente, în vederea organizării unei rezistențe față de hotărârile luate, sub jurământ, de către echipele morții ale Gărzii de Fier, care au misiunea de a suprima unele personalități politice, considerate de organizație ca trădătoare de neam.

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 121, vol. 6, f. 95.

60.

[1936].

Notă despre hotărârea înființării unui „Comitet contra Ucigașilor" condus de generalul Nicolae Rădescu.

Copie

Notă

Foștii partizani ai lui Stelescu, au hotărât să formeze un comitet pe care să-l numească „Comitetul contra Ucigașilor".

În fruntea acestui comitet stă dl. general Rădescu, Gonza Grigore și Tiberiu Rebreanu, fost conducător al „Noiștilor" din Cluj, care organizație a fost desființată.

Comitetul de mai sus va începe să ducă o luptă pe toate căile și în special prin presă, contra actelor de teroare ale foștilor gardiști, de pe urma cărei campanii se prevede încă de pe acum o reacțiune în tabăra legionarilor lui Codreanu.

Știrile comunicate mai sus au fost culese din chiar anturajul gardiștilor din Cluj, care pe tema începerii acestei campanii au ținut mai multe consfătuiri în locuința căpitanului invalid Siancu din Cluj, cu care ocaziune s-a hotărât ca în contra celor de la Cruciada Românismului să se ia măsuri în consecință, aplicându-li-se ori de câte ori se va ivi ocazia sancțiunile de rigoare, adică maltratarea acestora.

p. conformitate
L. Tătaru

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 42, f. 213.

61.

1937 aprilie 2.

Notă despre legăturile generalului Nicolae Rădescu cu profesorul Forțu și intenția acestuia de a pregăti o broșură de defăimare a Regelui.

Secția a III-a

2 Aprilie 1937
Sursă serioasă
Secret

Notă

Generalul Rădescu nu mai activează în cadrul „Cultului Patriei", decât în mod amical, prin contactul pe care îl are cu membrii asociației. În schimb se observă tot mai mult o colaborare ascunsă a acestuia cu d-rul Gerota și profesorul Forțu, cu care se pare că pregătește o nouă broșură de defăimare a M. S. Regelui. Aceasta reiese din faptul că la o întrevedere a profesorului Forțu cu dr. Gerota, acesta din urmă a afirmat, de față fiind și câțiva membri ai „Blocului Cetățenesc" că *cenzura va deveni cât mai curând și mai ridicolă, decât este în momentul de față.*

În afară de aceasta, profesorul Forțu, intenționează să scoată în aceeași colaborare, un manifest pentru întreaga țară, cu un cuprins, care să vizeze guvernul și mai ales cenzura.

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 42, f. 227.

62.

1937 aprilie 26.

Notă privind atitudinea generalului Rădescu referitoare la suspendarea profesorului Forțu.

26 aprilie 1937

Generalul Rădescu avea textul dactilografiat al conferinței profesorului Forțu de la Liceul „Lazăr" și a dat citire textului considerat incriminat de autoritățile școlare și judiciare.

Se consideră că s-a făcut un abuz, dintr-un exces de zel, care va aduce un rău serviciu Coroanei, pentru că textul considerat incriminat, e ridicol și expune în mod inutil Coroana.

Găsește că guvernul a comis o crimă, prin suspendarea profesorului Forțu din învățământ, care e un element capabil și onest, lăsându-l muritor de foame, în timp ce unii membri ai guvernului (ca dr. Costinescu, care a declarat despre M. S. Regele Carol II, că suferă de alienație mintală cronică) sunt azi SERVITORI ai Tronului.

Alt caz dezgustător îl oferă Pamfil Șeicaru[125], care a scris articole ofensatoare la adresa M. S. Reginei Maria, intitulate „Testicolele Prințului Știrbey", iar acum este persona grata a Palatului.

Generalul Rădescu constată un fenomen bizar: „În loc ca Tronul să fie înconjurat de elemente sincere, monarhiste este înconjurat de elemente oportuniste, care ieri înjurau Tronul, iar azi Îl lingușesc. Aceste elemente din cauza oportunismului lor, când vor simți că este un puternic curent republican în țară, vor trece cu arme și bagaje în tabăra adversă și se vor grăbi să scrie despre necesitatea regimului republican în România".

A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 18, vol. 42, f. 228–229.

---

[125] Pamfil Șeicaru (1894–1980). Avocat și ziarist; cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul" din primul război mondial; director al cotidianului „Curentul" (1928–1944); judecat în contumacie și condamnat la moarte, prin Hotărârea nr. 2 din 4 iun. 1945 a Tribunalului Poporului, pentru „săvârșirea de crime de război"; reabilitat în 1994.